

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN KABUL RED
DURUMLARI İLE ÇOCUKLARIN MİZAÇ ÖZELLİKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Büşra Nakış Yıldırım

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARALIK, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 ay sonra tezdten fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Büşra

Soyadı: NAKIŞ YILDIRIM

Bölümü: Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Annelerin Kabul Red Durumları İle Çocukların Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İngilizce Adı: An Examination of The Correlation Between Maternal Acceptance And Rejection of Preschool Children And Their Temperament Characteristics

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Büşra NAKIŞ YILDIRIM

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Büşra NAKIŞ YILDIRIM tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Dönem Çocukların Annelerinin Kabul Red Durumları İle Çocukların Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Temel Eğitim Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aysel TÜFEKÇİ AKCAN

(Okul Öncesi Eğitimi, Gazi Üniversitesi)

.....

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Arif Yılmaz

(Okul Öncesi Eğitimi, Hacettepe Üniversitesi)

.....

Üye: Prof. Dr. İlkay ULUTAŞ

(Okul Öncesi Eğitimi, Gazi Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi: 04.12.2019

Bu tezin Temel Eğitim Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma Yel

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Çocukluğumdan beri sevgi ve kabulleriyle bana özgür düşünmeyi, başkalarının haklarına saygı duymayı, iyi ve dürüst bir birey olmayı öğreten; merakımı, ilgimi ve akademik gelişimimi her daim destekleyen; zorlu lisans ve yüksek lisans eğitimi süreçlerimde yanımda ve arkamda olduklarını her zaman hissettiren; hayatımda tanıdığım en mükemmel insanlar olan biricik annem Nilgün NAKIŞ'a ve biricik babam Memet NAKIŞ'a beni bu günlere getirdikleri için teşekkür ederim.

Kaygılandığımda, yorulduğumda varlığıyla bana güç veren; sevgi ve anlayışıyla tez dönemimde olumsuz duygularımın üstesinden gelmemi sağlayan; umutsuzluğa düştüğüm ve çekilmez olduğum zamanlarda bile bana tahammül edip, destek olan biricik arkadaşım, yoldaşım ve eşim Mehmet YILDIRIM'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Her zaman kendime idol olarak gördüğüm, orijinal fikirleriyle bana yol gösteren; bir kardeşin sahip olmak isteyeceği en iyi abi olan canım abim Burak NAKIŞ'a ve bana her zaman ablalık yapan abimin kıymetli eşi Arzu NAKIŞ'A teşekkür ederim.

Tez sürecimdeki yoğun tempoda desteklerini esirgemeyen ikinci ailem kayınvalidem Zeynep YILDIRIM'a ve kayınpederim Battal YILDIRIM'a teşekkür ederim.

Akademik desteğini, bilgi ve birikimini hiçbir zaman benden esirgemeyen; tez sürecimde bana duyduğu güvenle beni motive edip destekleyen; akademik alanda kendime her zaman örnek alacağım tez danışmanım sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi Aysel TÜFEKÇİ AKCAN'a teşekkür ederim. Değerli katkılarından ötürü tez jüri üyeleri Prof. Dr. İlkey ULUTAŞ'a ve Dr. Öğr. Üyesi Arif YILMAZ'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Verilerimin analiz sürecinde akademik bilgi ve yardımlarıyla bana destek olan Dr. Metin KIRBAÇ'a, anlayışlı tutumları ve akademik bakışlarıyla tez dönemimde bana her daim destek olan Dr. Öğr. Üyesi Hikmet ZELYURT'a ve Dr. Öğr. Üyesi Seda ŞAHİN'e teşekkür ederim.

Araştırmamın yürütülmesinde bana kolaylık sağlayan okul müdürlerine, öğretmenlere ve araştırmaya katılan tüm annelere ve sevgili çocuklarına teşekkür ederim.

Büşra NAKİŞ YILDIRIM

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN KABUL RED
DURUMLARI İLE ÇOCUKLARININ MIZAÇ ÖZELLİKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Büşra Nakış Yıldırım
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Aralık, 2019

ÖZ

Çocuğa bakım veren kişilerin çocuğa karşı duyduğu sıcaklık ve ilginin ifadesi ebeveyn kabulü; çocuğa karşı soğukluk, ilgisizlik, düşmanlık duymasının ifadesi ise ebeveyn reddi olarak adlandırılmaktadır. Ebeveyn kabul ve reddi çocuğun kişilik gelişimi de dâhil olmak üzere birçok gelişim alanını etkiler. Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin kabul red durumları ile çocuklarının mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve çocukların mizaç özelliklerinin annelerin kabul red durumlarını yordayıp yordamadığını tespit etmek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmada, veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (Anne Baba Formu) ve Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) kullanılmıştır. Araştırmaya Malatya ili Battalgazi ve Yeşilyurt İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı bağımsız anaokullarına devam eden, 349 çocuk ve 349 anne katılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, anne kabul reddi ve çocukların mizaç özelliklerinde demografik değişkenlere göre farklılık olup olmadığını incelemek için Bağımsız Gruplar T Testi ve Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (Anne Baba Formu) ve Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) puanları arasında ilişki olup olmadığını incelemek için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Çocuk mizaç özelliklerinin anne kabul reddini yordayıp

yordamadığını incelemek için Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çalışma grubundaki annelerin çocuklarını red düzeylerinin düşük olduğu ve anne red puanlarında anne yaşı ile sahip olunan çocuk sayısına göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Çocukların mizaç özelliklerinde aylık gelir düzeyi, hanede yaşayan kişi sayısı, anne yaşı, anne öğrenim düzeyi ve çalışma durumu, çocuğun yaşı, cinsiyeti ve doğum sırası ile ailedeki çocuk sayısı değişkenlerine göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Çocukların mizaç özellikleri ile anne kabul reddi arasındaki ilişki incelendiğinde, çocukların dikkati odaklama, engelleme denetimi, algısal hassasiyet, düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet, azalan tepki/sakinleşme, mutsuzluk, kızgınlık/düş kırıklığı, aktivite seviyesi, yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet ve gülümseme ve kahkaha mizaç özellikleri ile anne kabul reddinin bazı alt boyutları ve genel reddetme düzeyi arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Çocukların düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet, algısal hassasiyet, gülümseme ve kahkaha mizaç özelliklerinin anne kabul reddinin sıcaklık/sevgi (soğukluk/sevgisizlik) boyutunun; azalan tepki/sakinleşme mizaç özelliğinin anne kabul reddinin düşmanlık/agresyon boyutunun; mutsuzluk mizaç özelliğinin anne kabul reddinin ilgisizlik/ihmal boyutunun; kızgınlık/düş kırıklığı ve dikkati odaklama mizaç özelliklerinin ise anne kabul reddinin ayrıştırılmamış reddetme boyutunun anlamlı yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anne Kabul Reddi, Çocuk Mizacı, Okul Öncesi Dönem

Sayfa Adedi : 142

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Aysel TÜFEKÇİ AKCAN

**AN EXAMINATION OF THE CORRELATION BETWEEN
MATERNAL ACCEPTANCE AND REJECTION OF PRESCHOOL
CHILDREN AND THEIR TEMPERAMENT CHARACTERISTICS**

(M. S.)

Büşra Nakış Yıldırım

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

December, 2019

ABSTRACT

The expression of warmth and attention of the caregivers towards the child is called parental acceptance; the expression of coldness, indifference and hostility towards the child is called parental rejection. Parental acceptance and rejection affect the development of the child in several areas including personality development. This research is conducted to investigate the relationship between maternal acceptance and rejection and the temperament characteristics of preschool children. The second aim of the research is to determine whether temperament characteristics of the children predicts maternal acceptance and rejection. The data were collected through the Demographic Information Form, Parental Acceptance Rejection/Control Scale (Parental Form), and the Child Behavior List (Short Form). The sample consist of 349 children attending kindergartens in Battalgazi and Yeşilyurt districts in Malatya and 349 mothers. The independent group T Test and One-Way ANOVA were used to determine whether independent variables had an impact on maternal acceptance/rejection and temperament traits of the children. Pearson Correlation Analysis was used in order to examine the relationship between the scores of Parental Acceptance Rejection/Control Scale (Parental Form), and of the Child Behavior List (Short Form). Multiple Regression Analysis was used to determine whether

temperamental characteristics of the children predicts maternal acceptance and rejection. The study findings demonstrated that the general maternal rejection levels in the study group were low. Maternal rejection varied by the age of the mother and the number of children. Temperamental characteristics of the children varied by the monthly household income, number of household members, mother education level, age of the mother, mother employment status, age of children, gender of children, birth order, number of children. Furthermore, there were significant correlations between attention focusing, inhibition control, perceptual sensitivity, low-intensity pleasure, falling reactivity and soothability, sadness, anger/frustration, activity level, high-intensity pleasure and smiling and laughter temperamental characteristics of the children and maternal acceptance and rejection scores of the mothers in some subdimensions and in total. Children's low-intensity pleasure, perceptual sensitivity and smile and laughter temperamental characteristics significantly predicted the warmth/affection (coldness/lack of affection) sub-dimension of maternal acceptance/rejection. The sadness temperamental characteristics of children significantly predicted the indifference/neglect sub-dimension of maternal acceptance/rejection. The falling reactivity and soothability temperamental characteristic of the children was a significant predictor of hostility/aggression sub-dimension of maternal acceptance/rejection. Anger/frustration and attentional focusing temperamental characteristics of the children significantly predicted the undifferentiated rejection subdimension of maternal acceptance/rejection.

Key Words : Maternal Acceptance Rejection, Children Temperament Characteristics, Preschool Period

Page Number : 142

Supervisor : Assist Prof. Aysel TÜFEKCİ AKCAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi.....	5
Varsayımlar	7
Sınırlılıklar.....	7
Tanımlar	7
BÖLÜM II	8
KURAMSAL TEMELLER.....	8
Ebeveyn Kabul Red Teorisi	8

Kişilik Alt Teorisi.....	12
Baş Çıkma Alt Teorisi.....	16
Sosyokültürel Sistemler Alt Teorisi.....	17
Mizaç	17
Mizaç Tanımları.....	19
BÖLÜM III	25
KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	25
Ebeveyn Kabul Reddi ile İlgili Araştırmalar	25
Mizaç ile İlgili Araştırmalar	31
BÖLÜM IV	39
YÖNTEM.....	39
Araştırmanın Modeli	39
Çalışma Grubu	39
Veri Toplama Araçları	41
Demografik Bilgi Formu	41
Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (EKRÖ/K) Anne Baba Formu	42
Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği.....	43
Verilerin Toplanması.....	44
Verilerin Analizi.....	44
BÖLÜM V	47
BULGULAR VE YORUM	47
Annelerin Kabul Red Düzeylerine İlişkin Bulgular	47
1. Alt Problem.....	49
Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Bulgular	60
2. Alt problem.....	64

3. Alt Problem.....	86
4. Alt Problem.....	92
BÖLÜM VI.....	98
SONUÇ VE ÖNERİLER	98
Sonuç	98
Anne Kabul Red Durumu ile İlgili Sonuçlar	98
Çocukların Mizaç Özellikleri ile İlgili Sonuçlar.....	99
Anne Kabul Red ve Mizaç Özellikleri ile İlgili Sonuçlar	101
Öneriler	102
Uygulamaya Yönelik Öneriler	103
Araştırmacılara Yönelik Öneriler	103
KAYNAKLAR.....	105
EKLER	116
EK 1. Demografik Bilgi Formu.....	117
EK 2. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği Anne Baba Formu	118
EK 3. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği Anne Baba Formu Kullanım İzni	119
EK 4. Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği	120
EK 5. Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği Kullanım İzni	121
EK 6. İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni.....	122

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Rothbart'ın Mizaç Sınıflaması.....	23
Tablo 2. Çocuk ve Annelerin Demografik Bilgilerine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	40
Tablo 3. Çocuk ve Annelerin Ölçek Puanlarının Normallğine İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	45
Tablo 4. Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Betimsel Sonuçlar	47
Tablo 5. Aylık Gelir Düzeyine Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları.....	49
Tablo 6. Hane Kişi Sayısına Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları.....	50
Tablo 7. Annelerin Yaşına Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Bağımsız Örneklem (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları	51
Tablo 8. Annelerin Öğrenimine Göre Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları	53
Tablo 9. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Kabul Red Durumlarına İlişkin Bağımsız Örneklem (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları	54
Tablo 10. Çocukların Yaşına Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları.....	55
Tablo 11. Çocukların Cinsiyetine Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Bağımsız Örneklem (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları	56

Tablo 12. <i>Çocuk Doğum Sırasına Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları</i>	58
Tablo 13. <i>Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları</i>	59
Tablo 14. <i>Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Betimsel Sonuçlar</i>	61
Tablo 15. <i>Aylık Gelir Düzeyine Göre Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları</i>	64
Tablo 16. <i>Hane Kişi Sayısına Göre Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları</i>	66
Tablo 17. <i>Annelerin Yaşına Göre Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Bağımsız Örneklem (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları</i>	69
Tablo 18. <i>Annelerin Öğrenim Düzeyine Göre Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları</i>	71
Tablo 19. <i>Annelerin Çalışma Durumuna Göre Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Bağımsız Örneklem (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları</i>	74
Tablo 20. <i>Çocukların Yaşına Göre Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları</i>	76
Tablo 21. <i>Çocukların Cinsiyetine Göre Mizaç Özelliklerine İlişkin Bağımsız Örneklem (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları</i>	78
Tablo 22. <i>Çocukların Doğum Sırasına Göre Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları</i>	81
Tablo 23. <i>Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları</i>	83
Tablo 24. <i>Annelerin Kabul Red Durumları İle Çocukların Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları</i>	87
Tablo 25. <i>Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Alt Boyutları İle Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeğinin Soğukluk/Sevgisizlik Alt Boyutuna İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları</i>	92

Tablo 26. <i>Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Alt Boyutları İle Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeğinin Düşmanlık/Agresyon Alt Boyutuna İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları</i>	93
Tablo 27. <i>Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Alt Boyutları İle Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeğinin İlgisizlik/İhmal Alt Boyutuna İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları</i>	95
Tablo 28. <i>Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Alt Boyutları İle Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeğinin Ayırıştırılmamış Reddetme Alt Boyutuna İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları</i>	96

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu açıklanmış, araştırmanın amacı ve alt problemleri belirtilmiş, araştırmanın önemine değinilerek, araştırmanın sınırlılıkları belirtilmiş ve bazı terimlerin işlevsel tanımlamaları yapılmıştır.

Problem Durumu

Çocuğun ilk sosyal deneyimleri genellikle anne ile başlar (Seven, 2011, s. 47). Anne ve baba çocuğun en yakınında ve çok uzun süre etkileşim içinde bulunduğu insanlardır (Kıldan, 2014, s. 57). Bu etkileşimler sonucunda anne ve babaların çocuklarına karşı kararlılık gösteren birtakım davranışları oluşur. Bu davranışlar çocuğun ruhsal durumunu etkiler. Anne babaların pozitif ve destekleyici davranışları çocukların ruh sağlığına katkı sağlarken, negatif ve baskılayıcı davranışları ise çocukların ruh sağlığı üzerinde olumsuz bir etki bırakır (Seven, 2011, s. 99). Anne babanın pozitif ve negatif davranışlarına yön veren etmenlerden biri anne babanın çocuğunu kabul veya reddetmesidir. Çocuğu kabul etme kavramı ebeveyn ve çocuk arasındaki sıcak bağı tanımlamaktadır. Reddetme kavramı ise, çocuğu incitici davranışlarda bulunmayı ifade etmektedir. Anne babanın kabul etme ve reddetme davranışları genellikle iç içedir (Jersild, 1979, s. 223). Anne babanın çocuğunu kabul etmesi sıcaklık ve ilginin bir ifadesidir. Kabul etmenin fiziksel ve sözel göstergeleri vardır. Çocuğu öpmek, ona sarılmak, kucağına alıp başını okşamak gibi davranışlar fiziksel göstergelerdir. Çocuğu övmek, çocukla ilgili güzel sözler söylemek, ona iltifat etmek gibi davranışlar da sözel göstergelerdir. Reddetme davranışları ise şu dört temel ifadenin herhangi bir birleşiminden ortaya çıkabilir: Soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon,

ilgisiz/ihmalkârlık ve ayrıştırılmamış reddetme. Ayrıştırılmamış reddetmede ebeveyn açıkça diğer üç kategoriye girecek davranışlar sergilemese bile, çocuğun ebeveynlerinin kendisini sevmediğine ve soğuk davrandıklarına dair inanışları vardır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012). Çocuğunu kendi rahatı için yatılı kurumlara gönderme, çocuğu sürekli eleştirme, aşağılama, terk etmeyle tehdit etme, gözdağı verme ve ceza verme gibi durumlar bir ebeveynin çocuğunu reddettiğine dair göstergelerdir. Ebeveynin çocuğunu reddettiğinin söylenebilmesi için sayılan bu davranışların bir kez değil, tekrarlanan şekilde ortaya çıkması gerekmektedir (Jersild, 1979, s. 223). Çocuk ve ebeveyn arasında sağlıklı bir ilişki kurulabilmesi ve ebeveynlerin çocuklarına karşı daha kabul edici tavırlar sergileyebilmeleri için ebeveynlerin çocuklarını kendi beklentilerine göre değil, onların kişilik özelliklerine göre değerlendirmeleri gerekmektedir (Navaro, 1990, s. 31). Anne babaların çocuklarını kabul ve reddetmeleri çocuğun kişilik gelişimi üzerinde doğrudan etkilidir. Ebeveynleri tarafından kabul edilen çocuklar daha olumlu kişilik özellikleri gösterirken, reddedilen çocuklar daha olumsuz kişilik özellikleri göstermektedir. Ebeveyn kabul ve reddi kişilik gelişiminin yanı sıra çocuğun bilişsel ve sosyal duygusal gelişimini de etkilemektedir (Önder ve Gülay, 2007).

Kişilik bir bireyin tüm yetenek, ilgi ve tutumlarıyla çevresine uyum tarzının özelliklerini kapsayan bir kavramdır. Kişilik, bireyi başkalarından farklılaştıran ve bireyin tipik davranışlarını ifade eden özel bir yapıdır (Morgan, 2013, s. 286). Kişiliğin oluşumunda kalıtsal ve çevresel etmenler etkilidir. Kişiliğin kalıtsal kısmını oluşturan yapılardan biri mizaçtır.

Kişilik cinsiyet, yetiştirme tutumları ve ilk çocukluk yaşantıları gibi çevresel faktörlerden etkilenen bir yapı olsa da mizaç bu faktörlerden etkilenerek meydana gelmez; çocuk doğduğunda bünyesinde var olan bir yapıdır. Ancak çocuk dünyaya geldikten sonra mizaç ve çevresel faktörler sürekli etkileşim halindedir. Mizaç, çocuğun duygusal, bilişsel ve davranışsal gelişiminin temelinde yer alan tohumdur. Kişilik ise bu tohumdan oluşmuş bir ağaç olarak tanımlanabilir. Diğer çevresel faktörler ise bu tohumun filizlenmesini etkileyen toprak ve çevre gibidir. Çocuğun mizaç özellikleri çevreyle etkileşime girdikçe yetişkin kişiliğinin de temelleri atılmış olur. Sağlıklı bir kişilik geliştiren yetişkinler, sağlıklı toplum yapısını oluşturur. Bu da mizacın önemini ve mizaç özelliklerinin bilinmesinin gerekliliğini gösteren bir durumdur (Acarkan, 2017, s. 14-15). Mizaç kalıtsal kökeni olan, bebeklik döneminde ortaya çıkan bireysel farklılıklar olarak tanımlansa da tamamen

durağan bir yapıya sahip değildir. Genel kanıya göre mizaç, bireyin kişiliğinin temel yapı taşlarından biridir. Ancak mizaç kuramcıları, mizaç boyutlarının özellikleri ile sayısı hakkında farklı görüşler öne sürmektedirler. Bazı kuramcılar duygusal ve düzenleyici davranışları vurgularken, bazıları ise mizacın kişilikle olan bağı üzerine yoğunlaşmışlardır. Örneğin Thomas ve Chess mizacı davranışsal olarak, Rothbart ise psikobiyolojik olarak yorumlamıştır (Else-Quest, Hyde, Goldsmith ve Van Hulle, 2006).

Çocukların mizaç özelliklerinin bilinmesi, onları zorlayacak isteklerin önüne geçebilir ve çocukların kendilerini daha rahat ifade etmelerine katkı sağlayabilir. Şöyle ki mizaç özelliğinin bir yansıması olarak hareketli bir yapıya sahip olan bir çocuk, yıkıcı ve düzen bozucu bir izlenim oluşturabilir. Bu çocuktan uzun süre hareketsiz veya sakin kalmasını beklemek çocuk açısından bir baskı yaratacak, bu beklentiyi karşılayamadığında ise çocuk kendisini yetersiz hissedebilecektir. Yetişkin açısından ise bu durum söz dinlememe veya yaramazlık yapma olarak adlandırılabilir (Acarkan, 2017, s. 23). Bu noktada çocuğun hareketli bir mizaç yapısına sahip olduğunu bilerek buna göre davranmak, hem çocuk açısından hem anne baba açısından, hem de çocuk-ebeveyn ilişkisi açısından olumlu etkiler oluşturacaktır. Örneğin hareketliliğin çocuğun mizaç özelliğinin bir yansıması olarak bilinmesi, çocuğun hareketliliğini aktaracağı uygun etkinliklere yönlendirilmesini sağlayabilir. Bu da çocuğun kendisini daha iyi hissetmesini sağlarken, ebeveynleriyle olan etkileşimine de zarar vermez.

Bu çalışmanın temel çıkış noktası da annelerin çocuklarıyla etkileşimlerindeki bir unsur olan anne kabul reddidir. Buradan hareketle anne kabul reddinin çocuğun mizacına göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amaçlanmaktadır. Kabul red üzerine yurt içinde yapılan çalışmaları inceleyen bir meta analiz çalışmasına göre çocukların anne babalarından algıladıkları red durumları arttıkça daha uyumsuz psikolojik özellikler gösterdikleri, anne reddinin artmasının kardeşler arasındaki çatışmayı artırdığı ve anne ihmalinin çocuk saldırganlığını etkileyen önemli bir faktör olduğu, ebeveynleri tarafından reddedildiğini algılayan çocukların kabul edildiğini algılayan çocuklara göre; benlik algısı daha düşük olan, zorluklarla baş etmekte daha çok güçlük yaşayan, duygu durumunda karmaşıklıklar olan ve insanlara karşı negatif bir düşünüş tarzına sahip olan çocuklar olduğu tespit edilmiştir (Öngider ve Karadeniz, 2012). Yetişkinler üzerinde yapılan çalışmalarda yetişkinlikte psikolojik uyumu en kötü olan grupların anne ve babalarına dair daha fazla red algıladıkları, algılanan anne soğukluğunun yetişkin kadınların benlik

saygılarını etkileyen faktörlerden biri olduğu, ebeveyn reddinin depresyon, kaygı bağlanma sorunları, problemlili arkadaşlıklar, sorunlu evlilik ilişkileri, davranışsal problemler, madde kullanımı vb. gibi birçok psikopatolojik durumla ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Eryavuz, 2006; Rohner ve Britner, 2002). Bununla birlikte ebeveyn kabulü çocuklarda empati ve yardımseverlik gibi prososyal davranışların gelişimine katkı sağlarken, psikolojik açıdan iyi bir gelişim gösteren yetişkinler olmalarını da sağlamaktadır. Bireylerin iyi oluş ve mutluluklarının temeli diğer insanlarla kurdukları ilişkiler sayesinde gelişmektedir. Hem çocuklar hem de yetişkinler için duygusal bağ kurulan kişilerle ilişkiler bozulduğunda; içsel psikolojik ihtiyaçlar karşılanmayarak kişisel güvensizlik, öfke ve kaygı gibi duygular açığa çıkar. Örneğin reddedilen çocuklar düşmanlığa dair herhangi bir belirti olmamasına rağmen kendisine karşı öyle davranılıyormuş gibi hisseder. Bu çarpık zihinsel temsiller nedeniyle reddedilen çocuklar kabul edilen çocuklara göre farklı bir gelişim gösterirler. Örneğin reddedilen çocukların içgüdüleri, durumları ve ilişkileri öznel olarak yorumlama veya algılama gibi süreçlerinin çarpık zihinsel temsilleriyle tutarlı olma olasılığı yüksektir. Reddedilen bireyler genellikle bu temsillerle uyuşmayan durumlardan kaçınma veya bu durumları yeniden yorumlama eğilimindedirler (Rohner ve Britner, 2002). Ebeveyn kabul reddi, yaşamı boyunca bireyi önemli ve farklı boyutlarda etkilediğinden dolayı araştırılması gereken bir konudur. Yurt içi literatürde okul öncesi yaş grubunda ebeveyn kabul reddi ile mizacı birlikte inceleyen sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Kaytez ve Durualp, 2016).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, okul öncesi dönem çocuklarının anne kabul red durumları ile çocuğun mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve çocuğun mizaç özelliklerinin anne kabul reddini yordayıp yordamadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Çalışmaya katılan annelerin kabul red durumları;
 - a. Ailenin aylık gelir düzeyine,
 - b. Hane kişi sayısına,
 - c. Annenin yaşına,
 - d. Annenin öğrenim düzeyine,
 - e. Annenin çalışma durumuna,

- f. Çocuğun yaşına,
 - g. Çocuğun cinsiyetine,
 - h. Çocuğun doğum sırasına,
 - i. Sahip olunan çocuk sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
2. Çalışmaya katılan çocukların mizaç özellikleri;
 - a. Ailenin aylık gelir düzeyine,
 - b. Hane kişi sayısına,
 - c. Annenin yaşına,
 - d. Annenin öğrenim düzeyine,
 - e. Annenin çalışma durumuna,
 - f. Çocuğun yaşına,
 - g. Çocuğun cinsiyetine,
 - h. Çocuğun doğum sırasına,
 - i. Sahip olunan çocuk sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
 3. Çalışmaya katılan çocukların annelerinin kabul red durumları ile çocukların mizaç özellikleri arasında ilişki var mıdır?
 4. Mizaç özellikleri anne kabul reddini yordamakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Anneyle çocuk arasında sağlıklı ve sıcak bir bağ kurulabilmesinde önemli bir etken annenin çocuğunu kabul etmesidir. Annesinin kabul edici bir tutumla yetiştirdiği çocuk, yetişkin bir birey olduğunda ruh sağlığı açısından sağlıklı bir gelişim gösterecektir. Öte yandan anneleri tarafından reddedilmiş çocuklar ise yetişkinlikte davranış sorunları yaşayan ve ruh sağlığı açısından sağlıklı bir gelişim göstermeyen bireyler olacaklardır (Öngider ve Karadeniz, 2012). Ruh sağlığı açısından sağlıklı gelişim gösteren bireyler sağlıklı bir toplumun habercileridir. Sağlıklı bir toplum yapısı için de annelerin çocuklarını kabul ve red durumlarının, annenin çocuğunu kabul ve reddini etkileyen ve yordayan özelliklerin bilinmesi gerekmektedir.

Anneler tüm çocuklarına karşı aynı derecede kabul edici veya reddedici şekilde davranmazlar. Annelerin çocuklarına karşı davranışlarındaki farklılığı etkileyen faktörlerden biri her çocuğun farklı kişilik yapısına sahip olmasıdır. Bu farklı kişilik yapısını oluşturan etmenlerden biri de mizaçtır. Çocuk mizacının annenin çocukla kurduğu

ilişkide önemli bir rolünün olduğu söylenebilir (Putnam, Sanson ve Rothbart, 2002). Çocukların mizaç özelliklerinin bilinmesi, çocuğun kendisini daha iyi ifade etmesine ve annenin de çocuğunu daha iyi tanımasına katkı sağlayacaktır.

Yurt içi ve yurt dışı literatürde ebeveyn kabul reddini; çocukların duygu düzenleme becerileri, bilişsel gelişimleri, akademik başarıları, davranış sorunları ve sosyal becerileri açısından inceleyen çalışmalar yer almaktadır (Altay, 2012; Erler, 2011; Gelgör, 2016; Gülay, 2011; Kim ve Rohner, 2002; Yılmaz Basılğan, 2012). Çocukların mizacını; çocukların fiziksel aktivite düzeyleri, sosyal becerileri, sosyal bilişleri, sosyal uyumları, sosyal yetkinlikleri, duygu düzenleme becerileri, akran ilişkileri, okula uyum düzeyleri, davranış problemleri ile ele alan araştırmalar yer almaktadır (Abulizi vd., 2017; Akbaş, 2016; Altun Nalbant, 2016; Arı ve Yaban, 2016; Janssen vd., 2017; Kaya ve Akgün, 2016; Kılıç ve Aytar, 2017; LaBounty, Bosse, Savicki, King ve Eisenstat, Sönmez, 2019; 2017; Yoleri, 2014). Farklı yaş gruplarındaki çocukların mizacını ebeveynle kurulan ilişki, ebeveynin duygulanımı, ebeveynin mizacı ve ebeveyn tutumları yönünden inceleyen araştırmalar mevcuttur (Acar, Torquati, Encinger ve Colgrove, 2018; Aytemiz, 2010; Fechete, Susa-Erdoğan ve Benga, 2016; Işıkoğlu Erdoğan, Yoleri ve Tetik, 2017; Micalizzi, Wang ve Saudino, 2017). Ancak çocukların mizacı ile annelerin kabul reddini birlikte inceleyen çok az sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Kaytez ve Durualp, 2016). Ayrıca yurt içinde mizaca dair yapılan tez çalışmalarında genellikle mizaç özellikleri ve mizaç faktörlerinin bir kısmı çalışmaya dahil edilmiştir (Aydın, 2015; Öztemür, 2018; Sönmez, 2019).

Bu araştırma, annelerin çocuklarını kabul veya reddetme durumlarının çocukların mizaç özelliklerine göre değişip değişmediğini, değişiyorsa hangi mizaç özelliklerinin anne kabul red boyutlarından hangilerini nasıl etkilediğini tespit etmek amacıyla yürütülmüştür. Annelerin okul öncesi dönem yaş grubundaki çocuklarını kabul ve red durumlarını inceleyen çalışmaların sayıca yetersizliğinden ve çalışmaya ölçekteki tüm mizaç özelliklerinin dâhil edilmesinden dolayı çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Varsayımlar

1. Araştırmada kullanılan Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) ve Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin anneler tarafından içtenlikle cevaplandırıldığı düşünülmektedir.
2. Kullanılan veri toplama araçlarının araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. Bu araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında Malatya il merkezinde Battalgazi ve Yeşilyurt merkez ilçelerindeki MEB'e bağlı bağımsız anaokullarına devam eden çocuklar ve anneleriyle sınırlıdır.
2. Araştırma normal gelişim gösteren çocuklar ve anneleriyle sınırlıdır.
3. Araştırma Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği ve Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) ölçeklerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Ebeveyn Kabul Reddi: Ebeveyn kabulü anne babanın veya çocuğa bakım veren kişilerin çocuğa karşı sıcak ve sevgi dolu şekilde davranmasıyken, ebeveyn reddi anne babanın veya çocuğa bakım veren kişilerin çocuğa karşı sevgisiz, saldırgan, ilgisiz ve ihmalkâr şekilde davranmasıdır (Khaleque ve Rohner, 2002).

Kişilik: Bir kişinin farklı ortamlardaki etkileşim biçimini tanımlayan; duygu, davranışlardaki farklı ve bireye özgü örüntülerdir (Demirel Yılmaz, Genç, Ünal ve Aydemir, 2014).

Mizaç: Kişiliğin temel yapısını oluşturan, değişmeye karşı dirençli ancak çevresel faktörlerden etkilenen ve çevresel faktörleri etkileyen, genetik kökenli kişilik yapısıdır (Acarkan, 2017).

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER

Ebeveyn Kabul Red Teorisi

Çocuğun doğumundan itibaren ilişki içinde bulunduğu kişiler anne ve babalardır. Bebek ve anne baba arasındaki ilk ilişkiler çocuğun ihtiyaçlarının zamanında ve yeterli şekilde karşılanmasıyla oluşur (Çağdaş, 2002, s. 22). Çocuklar büyüdükçe ihtiyaçları ve davranışlarının özellikleri değişir. Bu durum anne babanın davranışlarının da zaman içinde farklılaşmasına neden olur. Bu süreçte çocuğun davranışları anne babayı etkilerken, anne babanın davranışları da çocuğu etkiler. Meydana gelen bu etkileşim anne babanın çocuğuna karşı birtakım yerleşik tutum ve davranışlarının oluşmasını sağlar. Oluşan tutum ve davranışlar sayesinde anne baba ve çocuk arasındaki etkileşim şekillenir (Temel, 2013, s. 10-15). Anne baba ile çocuk arasındaki etkileşimi etkileyen unsurlardan biri ebeveynin çocuğunu kabul veya reddetmesidir. Ebeveyn tarafından çocuğun kabul edilmesi; ebeveynin çocuğa karşı sıcak ve sevecen bir yaklaşım içinde bulunmasıdır. Ebeveyn tarafından çocuğun reddedilmesi ise ebeveynin çocuğun temel ihtiyaçlarını gidermemesi, çocuğa karşı saldırganca davranması, soğuk ve ilgisiz olmasıdır (Rohner, 1994).

Çocukların bazı davranışları anne babalar tarafından daha rahat kabul edilirken, bazı davranışları daha zor kabul görür. Bu durumun altında farklı etkenler yatmaktadır. Bu etkenlerden biri çocuğun doğum sırasındır. Anne babalar ilk çocukta, çocuğa yaklaşım konusunda daha acemiysen, sonra doğan çocuklarda deneyim sahibi olurlar ve ilk çocuğa göre daha sonra doğan çocuklara daha rahat davranabilirler. Çocuğun davranışlarının kabul edilip edilmemesinin bir diğer sebebi ise cinsiyet olabilir. Anne babalar erkek çocuklarının hareketli olmasını beklerken, kız çocuklarının daha akıllı ve uslu olmasını beklerler. Çocuk, ailesinin beklentisine uygun davranışlar sergilemediğinde ailenin o davranışları

kabul etme olasılığı da düşer. Ayrıca anne babanın çocuğu kabul edip etmemesi ailenin değerleriyle de ilgilidir. Bazı ebeveynler daha ağırbaşlı çocukları severken bazı aileler ise gürültücü ve afacan çocukları daha çok sever. Ebeveynlerin çocuklarını kabul etme durumları çocuğun kişisel özelliklerinden çok ebeveynlerin kendi beklentilerine göre şekillenmektedir (Navaro, 1990, s. 31). Ebeveyn kabul reddini etkileyen faktörlerden biri de kişilik yapılarından olan mizaçtır. Kolay mizaca sahip çocuğu olan ebeveynler, ebeveynliği kolay olarak tanımlarken zor mizaca sahip çocuğu olan ebeveynler çocuk yetiştirmede zorlanabilirler (Trawick Swith, 2013, s. 184-185). Bu nedenle kolay mizaca sahip çocukların ebeveynleri çocuklarına karşı daha kabul ediciyken, zor mizaca sahip çocukların ebeveynleri ise çocuklarına karşı daha reddedici davranışlar sergileyebilirler.

Ebeveyn kabul reddine dair deneysel çalışmaların tarihçesi 1890'lara dayanmaktadır (Stogdill'den aktaran Rohner, vd., 2012). Ebeveyn kabul reddi üzerine farklı yapılara, farklı ölçme araçlarına ve farklı araştırma desenlerine sahip pek çok araştırma yapılmıştır. Bunlardan günümüzdeki çalışmaları da etkileyen en önemli çalışmalar 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Fels Araştırma Enstitüsünde yapılanlardır (Baldwin, Kalhorn ve Breese'den aktaran Rohner vd., 2012). Aynı yıllarda Smith Üniversitesinde yapılan çalışmaların sonucunda araştırmacılar, ebeveyn kabul reddinin etkisi üzerine bir makale serisi yayımlamışlardır. Bunun yanı sıra ilerleyen yıllarda kabul ve redle ilgili birçok bağımsız araştırma programı yürütülmüştür. Bu süreçte bazı araştırmalar “ebeveyn desteği ve “ebeveynin destekleyici davranışı” üzerine, bazı araştırmalar ebeveyn tutumları üzerine, bazı araştırmalar da “red yoğunluğu” üzerine yapılmıştır. Tüm bu çalışmaların örneklemini Avrupalı Amerikalılar oluşturmaktadır (Rohner vd., 2012). Rohner (1960) tarafından geliştirilen Ebeveyn Kabul Red Teorisi kapsamında kabul ve redle ilgili Amerika'daki birçok etnik grubun yanı sıra dünya çapında farklı milletlere mensup bireylerle çalışmalar yapılmıştır (Rohner, 2012).

Ebeveyn Kabul Red Teorisi kabul reddin sebeplerini, sonuçlarını ve başka değişkenlerle ilişkisini açıklamayı hedefleyen dünya çapında bir sosyalizasyon teorisidir (Khaleque ve Rohner, 2002; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Teoride yer alan ebeveyn terimi ile çocuklara az ya da çok uzun süreli olarak birincil bakım veren kişi kastedilmektedir. Bu kişi çocuğun biyolojik veya üvey anne babası, daha büyük kardeşler, büyükanne ve büyükbabalar, başka akrabalar ve hatta akraba olmayan kişiler bile olabilir. Kısacası

Ebeveyn Kabul Red Teorisinde ebeveyn kavramı bir çeşit önemli ötekiler diye adlandırılan bağlanma figürleridir (Rohner vd., 2012).

Ebeveyn Kabul Red Teorisinde yer alan ebeveyn sıcaklığı kavramı, ebeveynler ile çocuklar arasındaki duygusal ilişkinin kalitesi ve ebeveynin fiziksel, sözel ve sembolik davranışlar ile duygusal hislerini ifade etmesiyle ilgilidir (Rohner, 1994). Ebeveyn sıcaklığı tüm insanların deneyimlediği bir boyut veya süreçtir. Çünkü her birey çocukken kendisine bakım veren kişiler tarafından az ya da çok sevilmiştir. Ebeveyn sıcaklığı iki uçlu yapıdadır: Bu yapının pozitif ucunda ebeveyn kabulü, negatif ucunda ise ebeveyn reddi bulunmaktadır. Ebeveyn kabulü anne babaların çocuklarına karşı sevgi, şefkat, ilgi ve destek göstermesi olarak adlandırılabilir. Ebeveyn reddi ise anne babaların çocuklarına karşı duyduğu sıcaklığın, ilgi ve şefkatin eksikliği ile fiziksel ve psikolojik açıdan yaralayıcı davranış ve etkilerin varlığı olarak tanımlanabilir (Rohner ve Khaleque, 2002). Ebeveyn kabul ve reddi, psikolojik ve davranışsal uyumun tek başına güçlü bir yordayıcısıdır. Bireyler, ebeveynlerinin davranışlarını kendi kültürel ve kişisel bakışları vasıtasıyla öznel olarak yorumlayarak ebeveynlerinden kabul veya red algılarları. Ancak çocukların ve yetişkinlerin, kendilerine bakım veren kişilerin davranışlarını yorumlamaları genellikle kültür tarafından şekillense de dünyanın birçok yerinde bireylerin sevilip sevilmediklerini ortak bir anlam yapısı çerçevesinde yorumladıkları görülmüştür. Daha belirgin olarak çocukların ve yetişkinlerin kabul red algıları 4 benzer davranış grubu etrafında şekillenmektedir. Bunlar; sıcaklık/sevgi (veya tam tersi soğukluk/sevgi eksikliği), düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal ve ayrıştırılmamış reddetmedir. Bu davranışlardan herhangi biri veya birkaçının davranışsal ve gelişimsel olarak çocukları etkilediğine dair birçok çalışma bulunmaktadır (Rohner vd., 2005).

Sıcaklık, düşmanlık ve ilgisizlik ebeveynlerin psikolojik durumlarını ifade ederken; sevgi, agresyon ve ihmal ise ebeveynlerin, bu psikolojik durumların ortaya çıkardığı duygulardan etkilenildiğinde oluşan gözlenebilir davranış biçimleridir. Buna göre ebeveynler sevgi ve sıcaklık hissettiklerinde çocuklarına daha sevecen ve sevgi dolu davranışlar gösterirler (Rohner ve Rohner, 1981; Rohner vd., 2005). Ebeveyn sevgisini belirten fiziksel göstergeler; çocuğa sarılmak, çocuğu öpmek ve çocuğa ilgi göstermek iken, sözel göstergeler ise çocuk hakkında güzel sözler söylemek ve çocuğu övmek gibi davranışlardır (Rohner vd., 2012).

Ebeveynler düşmanlık ve kızgınlık duygularına göre hareket ettiklerinde bu durum genellikle agresyon (saldırganlık) davranışıyla sonuçlanır. Teoriye göre agresyon birine ya da bir şeye, fiziksel veya duygusal olarak zarar verme amacıyla yapılan davranışlara denir (Rohner vd., 2005). Ebeveynin fiziksel saldırganlığı; çocuğa vurmak, çocuğa bir şeyler fırlatmak, çocuğu itip kakmak ve çimdiklemek iken, ebeveynin sözel saldırganlığı çocukla alay etmek, çocuğa küfür etmek, çocuğa bağırarak, çocuğa uygunsuz sözler söylemek, çocuğu utandırmak ve ona aşağılayıcı kelimeler kullanmak gibi durumlardır (Rohner, 1994).

İçsel bir motivasyon kaynağı olan ilgisizlik ve davranışsal bir tepki olan ihmâl arasındaki ilişki, düşmanlık ve agresyondaki kadar doğrudan değildir. Çünkü ebeveynler ilgisiz olmasalar bile birçok farklı sebepten dolayı ihmalkâr davranabilirler. Örneğin ebeveynler çocuklarına karşı hissettikleri öfkeyle başa çıkabilme yöntemi olarak çocuklarına karşı ihmalkârlık gösterebilirler. İhmalkârlık, çocuğun maddi ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılamadaki eksiklik olarak tanımlanabilecek kadar basit değildir. İhmalkârlık çocuğun fiziksel ve maddi ihtiyaçlarının yanı sıra, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarıyla uygun şekilde ilgilenmedeki eksikliği de içerir (Rohner vd., 2005). Örneğin ihmalkâr ebeveynler sıklıkla çocuğun rahatlığını sağlamayı önemsemezler veya çocuk yardımı ihtiyaç duyduğunda ona çok az ilgi gösterirler. Ayrıca bu ebeveynler fiziksel olduğu kadar psikolojik olarak da tepkisiz ve hatta ulaşılmaz olabilirler. Tüm bu davranışları ebeveynin sergilemesi veya çocuğun algılaması, çocukların reddedilmiş ve sevgisiz hissetmelerine neden olur. Bunun yanı sıra sevgi dolu ve sıcak ailelerde bile çocukların az da olsa yaralayıcı duygu ve davranışları deneyimlemeleri de mümkündür (Rohner vd., 2012).

Ayrıştırılmamış red ise anne babaların soğuk, şefkatsiz, kızgın ve ihmalkâr olduklarına dair göstergeler olmamasına rağmen çocukların kendilerinin sevilmediklerine veya kendilerine ilgi gösterilmediğine dair inanışları ve hisleri olarak adlandırılabilir. Ebeveynler açısından ayrıştırılmamış red farkında olmadan ebeveynlerin çocuklarına karşı olumsuz tavırlar sergilemesi olarak adlandırılabilir (Rohner ve Khaleque, 2002).

1930'lerden beri algılanan ebeveyn kabul reddinin çocukların bilişsel, davranışsal ve duygusal gelişimlerine yansımaları üzerine ve yetişkinlerin kişilik işlevleri üzerine dünya çapında araştırmalar yapılmıştır. Ebeveyn çocuk ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda algılanan ebeveyn reddinin çocuk ve yetişkinlerin psikolojik gelişimleri ve kişilik işlevleri üzerinde ciddi olumsuz sonuçları olduğu tespit edilmiştir (Rohner ve Khaleque, 2002). Bu

sonuçlardan bazıları; depresyon veya depresif etki, davranım bozukluğu, dışsallaştırma sorunlarını da içeren davranışsal problemler ve madde bağımlılığıdır. Ayrıca beyin görüntüleme çalışmalarında insanların fiziksel acı deneyimlediklerinde aktifleşen beyin özel bölümlerinin, ebeveyn reddi hissettiklerinde de aktifleştiği tespit edilmiştir. Bu durum da algılanan reddin kişide oluşturduğu acının ve etkinin ne denli somut ve gerçekçi olduğunun kanıtıdır (Eisenberg'den aktaran Rohner vd., 2005).

Ebeveyn Kabul Red Teorisi temelde 3 alt teori altında 5 soruya cevap arar (Rohner ve Khaleque, 2002):

1-Ebeveynleri tarafından kabul veya reddedilen çocuklar bu duruma aynı şekilde mi tepki verirler? (Kişilik alt teorisi)

2-Çocuklukta algılanan reddin yetişkinliğe ve ileriki yaşlara etkisinin boyutu ne düzeydedir? (Kişilik alt teorisi)

3-Bazı çocuklar ve yetişkinler çocukluk reddi ile neden daha etkili şekilde başa çıkarlar? (Başa çıkma alt teorisi)

4-Neden bazı ebeveynler çocuklarına karşı sıcak, sevecen ve kabulkârken; bazı ebeveynler çocuklarına karşı soğuk, sinirli, ihmalkâr ve reddedicidir? (Sosyokültürel sistem alt teorisi)

5- Bir toplumun genel yapısı, toplumdaki insanların davranışları ve inançlarının yanı sıra, bu toplumdaki ebeveynlerin çoğunun çocuklarını kabul etme veya reddetme eğiliminde olmasından nasıl etkilenir? (Sosyokültürel sistemler alt teorisi)

Kişilik Alt Teorisi

Kişilik alt teorisine göre kişilik kavramı bir bireyin çeşitli yaşam durumlarına az çok kararlı bir dizi bilişsel, algısal, motivasyonel ve duygusal cevap verme ve gözlenebilir davranışlar üzerinden eylemsel tepki verme biçimidir. Tanımda yer alan davranış kavramı bir nedene bağlı olarak gerçekleşir, duygusallık gibi içsel faktörlerden etkilendiği kadar, çevre gibi dışsal faktörlerden de etkilenir ve zamanla sürekli hale gelir. Teoriye göre bireyin davranışı “kendisi”, “diğerleri” ve “bağlam” arasındaki etkileşimin bir işlevidir. “Kendi” kavramı bireyin zihinsel temsilleri ile diğer içsel ve dışsal özelliklerini içermektedir. “Diğerleri” kavramı reddin yapısı, sıklığı ve yoğunluğu ile reddedici ebeveynler ve diğer bağlanma figürlerinin kişisel ve kişiler arası özelliklerini içermektedir.

“Bağlam” kavramı ise kişinin çevresinin sosyal durum özellikleri ile birlikte, bireyin hayatındaki diğer önemli kişileri içermektedir (Rohner vd., 2012).

Ebeveyn Kabul Red kişilik alt teorisinde, ebeveyn kabul reddinin çocuğun kişilik gelişimini ömür boyu şekillendirebilen yoğun bir etkiye sahip olduğu düşünülür. Bu alt teoriye göre; çocukların duygusal ihtiyaçları için önemli ötekiler ve bağlanma figürlerinden gelen olumlu cevapların güçlü bir motivasyon kaynağı olduğu, bu ihtiyaçlar yeterince karşılanmadığında ise çocukların buna duygusal ve davranışsal olarak özel yollardan tepki verme eğilimindedirler (Rohner vd., 2005). Önemli ötekiler terimi ile genellikle bir çocuğun veya yetişkinin kalıcı bir bağ kurduğu, herhangi başka biriyle yeri değiştirilemeyecek kişiler kastedilmektedir. Bu önemli ötekiler genellikle ebeveynler olmaktadır, ancak ebeveynleri önemli ötekilerden ayıran önemli bir fark vardır. Bu fark çocuğun ebeveyninden aldığı duygusal güvenlik ve rahatlık hissidir. Bu hisler ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin yapısına bağlı olarak gelişir (Rohner vd., 2012).

Ebeveyn Kabul Red Teorisine göre, ebeveyn reddi hem çocuklarda hem de yetişkinlerde psikolojik uyumu ve davranışsal fonksiyonu olumsuz yönde etkiler (Rohner ve Khaleque, 2002). Ebeveyn reddi yaşayan çocuklar 7 kişilik özelliği geliştirmeye yatkındırlar. Bu kişilik özellikleri reddin yoğunluğu, yapısı ve sıklığına bağlı olarak bağımlı veya savunucu kişilik, bozulmuş öz saygı, bozulmuş öz yeterlilik, duygusal tepkisizlik, duygusal dengesizlik, olumsuz dünya görüşü, düşmanlık, saldırganlık, pasif saldırganlık veya düşmanlık ve saldırganlığı yönetme sorunlarıdır. Sayılan kişilik özelliklerinden bağımlı ve savunucu kişilik dışındaki diğer özellikler ebeveyn kabul reddinin düzeyiyle doğru orantılı şekilde farklılaşır (Khaleque ve Rohner, 2002). Ebeveyn reddine bağlı olarak gelişen yoğun psikolojik acı ve sıkıntılar bu durumların meydana gelmesine neden olur (Rohner vd., 2005).

Duygusal ihtiyaçlarına karşı olumlu tepki alma arzuları artış gösteren reddedilmiş kişiler, bir noktaya kadar bu duygularını yatıştırma ve tatmin etme girişiminde bulunurlar. Ancak bu durum onları başkalarına daha da bağımlı hale getirir. Teorideki bağımlı terimi bağlanma figürlerinden gelen duygusal destek, ilgi, rahatlık, beslenme, dikkat ve benzer davranışlara karşı geliştirilen içsel, psikolojik olarak hissedilen arzulardır. Bağımlılık, bir ucunda bağımlılığın olduğu bir ucunda ise bağımsızlık durumunun olduğu iki uçlu bir süreçtir. Bağımsız bireyler ihtiyaçları için hayatındaki önemli kişilerden gelen yardımlara yoğun bir arzu duymaksızın olumlu cevap ihtiyaçlarını uygun bir şekilde karşılarlar. Diğer

tarafından çok bağımlı kişiler ise yoğun ve sık bir şekilde başkaları tarafından olumlu tepkilere ihtiyaç duyarlar ve bu olumlu tepkileri almak için birçok teşebbüste bulunurlar. Ebeveyn Kabul Red Teorisinde çalışılan tüm kişilik eğilimlerinde olduğu gibi bireyler daha az veya daha çok bağımlı olarak bir yere yerleştirilebilir. Teoriye göre algıladıkları kabul veya reddin boyutuna bağlı olarak çocuklar ve yetişkinler arasında savunucu bağımsızlık da görülebilir (Rohner vd., 2012).

Yaşadıkları psikolojik acılar nedeniyle bazı reddedilmiş bireyler savunucu bağımsızlık geliştirirler. Savunucu bağımsızlıkta, sağlıklı bağımsızlıkta olduğu gibi bireyler başkalarından olumlu tepkiler alabilmek için nispeten az davranışsal girişimlerde bulunurlar. Ancak sağlıklı bağımsızlığın aksine savunucu bağımsızlıkta kişiler fark etmeden de olsa daha fazla sıcaklık ve destek (olumlu tepki) istemeye devam ederler. Kronik şekilde reddedilmekten dolayı gitgide daha da artan kızgınlık gibi olumsuz duygulardan dolayı bireyler sıklıkla bu ihtiyaçlarını inkâr ederler. Savunucu bağımsızlık ile ilgili duygular ve davranışlar bazen bir karşı red süreci ortaya çıkarır. Bu karşı red sürecinde reddedilmiş hisseden bireylerin kendilerini reddeden bireyleri reddetmeleri söz konusudur. Bu durum da bir red döngüsünü ve diğer ciddi ilişki problemlerini tetikler (Rohner vd., 2012).

Reddedilen bireylerin bozuk öz saygı ve bozuk öz yeterlilik gibi duygular geliştirmelerinin altında yatan sebeplerden biri kişilerin benlik algılarının kendileri için önem taşıyan kişilerin bakış açılarına göre şekillenmesidir. Böylece yetişkinler ve çocukların bağlanma figürleri tarafından sevgi görmedikleri sürece kendilerini kötü hissetmeleri ve sevilmeye başlasalar bile kendilerini değersiz hissetmeleri mümkündür. Oysaki öz saygı bireylerin öz değer hisleriyle, öz yeterlilik ise günlük görevlerdeki yeterlilik ve görev yönelimli ihtiyaçlardaki tatmin hisleriyle ilgilidir. Bireylerin ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri ile kendilerine dair öz saygı ve öz yeterlilik gibi olumlu algıları arasında döngüsel bir ilişki bulunmaktadır. Bireylerin kendilerine dair olumlu algıları azaldıkça ihtiyaçlarını karşılamada da kendilerini yetersiz hissederler. Bununla birlikte bireyler kişisel ihtiyaçlarını karşılamada iyi olmadıklarını hissettikleri sürece kendilerine dair olumlu algıları da azalmaya başlar. Öfke, olumsuz kendilik duyguları ve algılanan reddin diğer sonuçları reddedilmiş çocuk ve yetişkinlerin stresle başa çıkma kapasitelerini azaltır. Bundan ötürü reddedilmiş hisseden bireyler kabul edilmiş hisseden bireylere göre sıklıkla duygusal açıdan daha az dengeli olma eğilimindedirler. Reddedilen kişiler, kabul edilmiş

kişilerin daha yüksek düzeyde duygusal sakinlikle başa çıkabildikleri stresli durumlarla karşılaştıklarında, sıklıkla duygusal açıdan mutsuz hale gelirler. Algılanan reddin verdiği bütün bu şiddetli acı veren hisler çocukların ve yetişkinlerin olumsuz dünya görüşü geliştirmelerine neden olur. Ebeveyn Kabul Red Teorisine göre de reddedilen kişilerin dünyanın güvenilmez, düşmanca, duygusal açıdan güvensiz veya tehlikeli olduğuna dair olumsuz bir dünya görüşü geliştirmeleri mümkündür. Sonuç olarak, birçok reddedilmiş birey, daha çok reddedilmenin acısından korunmak çabasıyla kendilerini duygusal olarak kapatırlar. Bu nedenle duygusal açıdan daha az hassas hale gelirler (Rohner vd., 2012).

Ebeveyn Kabul Red Teorisine göre reddedilmiş kişilerdeki bozuk öz saygı, bozuk öz yeterlilik olumsuz bakış açısı ve diğer kişilik yapıları zihinsel temsillerinin temel yapısına kaynaklık eder. Zihinsel temsiller genelde bireylerin kendileri ve önemli kişiler hakkındaki duygusal açıdan önem taşıyan deneyimlerinin oluşturduğu örtük inanış ve beklentiler olarak tanımlanır. Zihinsel temsiller bireylerin anılarını, algılarını, kişilerarası ilişkilerini ve davranışlarını etkileme eğilimindedir (Rohner ve Khaleque, 2002). Ayrıca zihinsel temsiller bireylerin hangi deneyimleri nasıl sakladıklarını ve hatırladıklarını etkiler. Kişinin duygusal durumu ile birlikte zihinsel temsilleri kişilerarası ilişkiler de dahil olmak üzere bireyin yeni deneyimlere tepki verme biçimini, algı ve anlayışını şekillendirme eğilimindedir. Bireyler; kendilerine, önemli kişilere ve dünyaya dair zihinsel temsiller oluşturduktan belli durum ve kişilerden uzak durmaya başlarlar. Bireylerin kendileri ve dünyaları hakkındaki düşünce tarzları hayatlarını şekillendirir. Örneğin reddedilmiş bireylerin deneyimleri, ilişkileri, durumları algılama, oluşturma ve yorumlama tarzları bozuk zihinsel temsilleriyle tutarlıdır. Genellikle bu temsillerle uyuşmayan durumlardan kaçınma veya bu durumları zihinsel olarak yeniden yorumlama eğilimindedirler. Ayrıca reddedilmiş çocuk ve yetişkinler, kişisel ilişkilere dair zihinsel temsillerini genellikle öngörülemez, güvenilmez ve incitici olarak yapılandırır. Duygusal açıdan başkalarına güvenmeyi çok zor bulan reddedilmiş bireyler, bu olumsuz zihinsel temsilleri yeni ilişkilerine de aktarırlar (Rohner vd., 2012). Bu nedenle, reddedilen bireylerin kabul edilenlerden niteliksel olarak farklı gelişim göstermeleri beklenir. Sonuç olarak algılanan red sosyal, davranışsal ve duygusal sorunların bir yordayıcısıdır (Hughes, Blom, Rohner ve Britner, 2005).

Kabul edilen tüm çocuklar ve yetişkinlerin mutlaka iyi ve tutarlı bir kişilik gelişimi göstereceği söylenemez. Ebeveynleri tarafından kabul edilerek büyüyen bazı bireyler de

başka sebeplerden dolayı reddedilen bireyler gibi uyum sorunları gösterebilirler. Bunun yanı sıra ebeveynleri tarafından reddedilerek büyüyen tüm bireylerin de ciddi uyum sorunları yaşayacağı söylenemez. Ancak çocukken ebeveynleri tarafından reddedilen bireyler, yaşamları boyunca sevilen bireylere göre yetişkinliklerinde duygusal ve sosyal problemler gösterme açısından biraz daha fazla risk altındadırlar (Rohner ve Khaleque, 2002).

Başa Çıkma Alt Teorisi

Dünya çapında ebeveyn kabul reddine dair yapılan çalışmalarda bireylerin çoğunun ebeveyn reddinden olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir (Rohner'dan aktaran Rohner ve Khaleque, 2002). Ancak ebeveyn reddinden çok fazla olumsuz şekilde etkilenmeyen bireyler de vardır. Bu bireylere Ebeveyn Kabul Red Teorisinde “başa çıkmada yeterli olanlar” adı verilir (Rohner ve Khaleque, 2002). Teoriye göre bazı çocuk ve yetişkinler özel sosyal bilişsel kapasiteye sahip olduklarından dolayı algılanan red ile diğerlerine göre daha etkili biçimde başa çıkarlar. Bu sosyal bilişsel kapasite belirgin bir biçimde diğerlerinden farklılaşan benlik algısı, bağımsızlık ve duyarsızlaşma kapasitesini içerir. Buna göre, bireylerin red ile başa çıkma kapasitesi bir yönü bağımsızlık olan belirgin bir şekilde farklılaşmış benlik algısına sahip olma düzeyine göre artar. Bağımsız bireyler algılanan reddin bazı büyük yıkıcı sonuçlarını azaltmak için dışsal değil, içsel psikolojik kaynaklara sahiptirler. Bu insanlar çocukluklarında önemli ölçüde reddedilmiş olsalar bile iyi bir psikolojik uyum sağlamayı başarmışlardır (Rohner'dan aktaran Rohner vd., 2012).

Başa çıkma alt teorisine göre, başa çıkmada yeterli olan insanlar 2 tiptir. Bunlardan biri etkili başa çıkanlar diğeri ise işlevsel olarak başa çıkanlardır. Etkili başa çıkanlar ebeveynleri tarafından ciddi bir şekilde reddedilmiş olmalarına rağmen duygusal sağlıkları ve genel akıl sağlıkları oldukça iyi durumdadır. Ancak etkili başa çıkanların akıl sağlıkları, kabul ve sevgi görmüş ailelerden gelen bireylerinki kadar iyi değildir. İşlevsel olarak başa çıkanların ise reddedilmeye bağlı olarak duygusal sağlıkları ve akıl sağlıkları bozulmasına rağmen mesleklerinde, okullarında ve çalıştıkları işlerde iyi bir fonksiyon gösterirler (Rohner ve Khaleque, 2002). İşlevsel olarak başa çıkanlar ciddi red görmelerine rağmen görev yeterliliklerini ve mesleki performanslarını yüksek bir düzeyde sürdürürler. Çocukluktaki reddedilme süreci, bireyin yetişkinlikteki partneriyle veya diğer yetişkin

bağlanma figürleriyle güvenli ve güven verici ilişkiler kurmasını ciddi bir şekilde tehlikeye atmaktadır (Rohner'dan aktaran Rohner vd., 2012).

Sosyokültürel Sistemler Alt Teorisi

Ebeveyn Kabul Red Teorisinin sosyokültürel sistemler alt teorisi, dünya çapında ebeveyn kabul ve reddinin sosyokültürel ilişkilerini ve temel nedenlerini yordamayı ve açıklamayı amaçlar. Teoriye göre, çocuklarını reddetme eğilimi olan toplumların genellikle doğaüstü dünyaya (Tanrı vb.) dair kültürel inanışları olumsuz, düşmancıl ve kötücüdür. Bununla birlikte doğaüstü dünyaya dair kültürel inanışları olumlu, iyimser ve sevgi dolu olan toplumlarda ise çocuklar sevecen bir kabulde büyütülürler (Rohner vd., 2012). Bu alt teoriye göre ebeveyn kabul ve reddi birçok sosyokültürel yapıyla ilişkilidir (Rohner ve Khaleque, 2002).

Dünyanın birçok yerinde bazı ebeveynlerin çocuklarını kabul ederek büyütmelerine karşın bazılarının çocuklarını ciddi derecede reddetme eğilimleri vardır. Bu eğilimin altında toplumsal ve toplumlararası sebepler yatıyor olabilir. Bu sebeplerden başlıcaları, sosyal destek sistemleri ve birincil duygusal ilişkilerdeki bozulmanın artmasıdır. Nitekim sosyal ve duygusal destekler olmaksızın sosyal izolasyon yaşayan bekar (yalnız) ebeveynler, çocuklarına karşı sevgi ve sıcaklık eksikliği duyma bakımından dünya genelinde en büyük risk grubundadırlar (Rohner vd., 2005).

Mizaç

Çocuklar doğumdan itibaren kendilerine has kişilik özelliklerine sahiptirler (Jersild, 1979, s. 218). Kişilik çok fazla etkenden oluşan, farklı özellikleri barındıran, çok boyutlu bir yapıdır (Köknel, 1982, s. 80). Kişilik bir bireyin tüm yetenek, ilgi ve tutumlarıyla çevresine uyum tarzının özelliklerini kapsayan, bireyin ayırıcı ve özel davranışlarını ifade eden bir kavramdır. Ayırıcıdır çünkü bireyin bu davranışları kendisini başkalarından ayırır. Özeldir çünkü bireyin tipik davranışlarını ifade eder (Morgan, 2013, s. 286). Çocuklar tüm gelişim alanlarında birbirlerinden farklı özellikler gösterdikleri gibi, kişilik gelişiminde de her çocuk farklı bir gelişime sahiptir. Örneğin bir olay karşısında bazı çocuklar daha sakin, bazı çocuklar ise daha hırçın şekilde tepki verebilmektedir. Bunun yanı sıra aynı ailede büyümüş iki kardeş arasında bile kişilik özellikleri açısından farklılıklar bulunabilmektedir.

İşte kişilikteki bu bireysel farklılıkların temel sebebi çocukların doğuştan getirdikleri, kişiliğin psikolojik temelli bir parçası olan mizaç özellikleridir (Acarkan, 2017, s. 14). Mizaç, bir insanın duygusal ve eyleme dayalı yaşam özelliklerinin bir bütünüdür (Yavuzer, 1990, s. 169-170) ve genetik bir yapıya sahiptir. Ancak her bir bireyin deneyimlerini etkiler ve deneyimlerinden etkilenir. Mizaçtaki bireysel farklılıklar bebeklik ve çocuklukta gelişimi etkiler ve mizaç geliştikçe kişiliğin çekirdek yapısını oluşturur (Rothbart, Ahadi ve Evans, 1989). Bu çekirdek yapı olgunlaşma ve deneyimin bir işlevi olarak değişmesine rağmen, yine de belirli bir süreklilik göstermektedir (Rothbart ve Derryberry, 1981).

Mizaç özellikleri yeni doğan bebeklerde görülebilir ve hatta bebek anne karnındayken bile mizaçlarıyla alakalı yorumlarda bulunulabilir. Yeni doğan bebekler 2. ile 3. ayda stresli ve çekingen hareketler gösterirler ve yaklaşma tepkilerini gülümseme, kahkaha ve vücut hareketleriyle belli ederler. Motor becerileri geliştikçe bu tepkilerin yanında fiziksel olarak da yaklaşma belirtileri gösterirler. Fiziksel yaklaşma genellikle 4.-6. aylarda görülür. Bebeklerde öfke veya kızgınlık, 2. ile 3. aylarda gözlemlenebilir ve davranışsal engellenme biçimindeki korku, genel sıkıntı eğiliminden 7. ile 10. ay arasında farklılaşmaktadır. Bebeklikteki korku, çocukların daha sonraki korkularının ve düşük düzeydeki saldırganlıklarının yordayıcısıdır. Bebeklikteki öfke ise çocukların daha sonra geliştirecekleri saldırganlıklarını yordamaktadır. Korku hem saldırganlık, hem de yaklaşım üzerinde kontrol edici bir rol oynamaktadır. (Rothbart ve Bates'den aktaran Rothbart, 2007).

Bir duygusal (korku) bir de dikkat (gayretli kontrol) sistemi olmak üzere iki kontrol sistemi vardır. Korku duygusu düzenleyici bileşenleri de içeren tepkisel bir boyuttur. Davranışsal korku yaklaşımdan sonra gelişmektedir. İkinci bir kontrol sistemi olan gayretli kontrol ise eylemin daha esnek bir şekilde baskılanması ve eylemin kolaylaştırılmasına, hataların tespitine ve planlama yapmaya izin verir. Gayretli kontrolün okul öncesi dönemde ve okul yıllarında güçlü bir şekilde geliştiği görülmektedir. Korku, sıkıntı ve tepkisel engelleme bileşenlerini geliştirirken, gayretli kontrol de sıkıntı işaretlerini, eylem ve ahlaki ilkelerinin birbiriyle bağlantı kurması için gerekli olan dikkat esnekliğini geliştirir (Rothbart, 2007).

Mizaç Tanımları

Kişilik yapılarından mizacın ne olduğuna dair tanımlamalar başlangıçta beden yapısı açısından, daha sonraları ise ruhsal ve toplumsal açıdan yapılmıştır (Köknel, 1982, s. 81).

Mizaç üzerinde beden yapısının etkili olduğunu düşünen Hipokrat 4 tip mizaçtan söz eder: Hafif kanlı (neşeli, canlı insanlardır), ağır kanlı (dinlenmekten hoşlanan, yavaş hareket eden insanlardır), sevdalı (duygusal ve romantiktirler), asabi (sert, çabuk kızan insanlardır) (Yavuzer,1990, s. 169-170). Daha sonra Kant da bu dört mizaç özelliği sınıflamasını alarak benzer yorumlarda bulunmuştur (Köknel, 1982, s. 81).

Alexander Thomas ve Stella Chess bebeklerdeki bireysel farklılıkları inceleyerek, bebek mizacı üzerine ilk kez araştırma yapan kişilerdendirler. Araştırmalarında mizacı ve mizaç ile etkileşimde olan diğer faktörleri boylamsal bir biçimde incelemişlerdir. Yaptıkları incelemeler sonucunda bebeklerin bazılarının daha hareketli olduklarını (örneğin uyurken bile hareketli olmak), bazılarının biyolojik işlevlerinin daha düzenli olduğunu (örneğin uyanacakları saat, beslenecekleri saat gibi durumların hep aynı zaman diliminde olması), bazılarının yeni durumlara karşı yaklaşma veya geri çekilme tepkileri verdikleri (örneğin ilk kez banyo yapacakları zaman mutlu olma veya aşırı tepki verme), bazılarının rutinlerdeki değişikliklere uyum sağlama düzeyinin daha iyi olduğunu, bazılarının uyaranlara karşı daha hassas olduklarını, bazılarının olumlu veya olumsuz duygulanım içinde olduklarını, bazılarının verdikleri tepkilerin çok yoğun bir düzeyde olduğunu, bazılarında dikkat dağınıklığı olduğunu, bazılarının sebatkârlık ve dikkat sürelerinin daha yüksek olduğunu (örneğin bir oyuncakla uzun süre oynama) tespit etmişlerdir (Chess, Thomas ve Birch, 1965, s. 20-33). Thomas ve Chess'e göre mizaç, kişinin biliş, motivasyon, duygusallık gibi özelliklerden farklı, bağımsız bir psikolojik özelliktir. Bu bağımsız psikolojik özelliğin zaman içinde diğer dışsal faktörlerle etkileşime geçerek davranışın ortaya çıkmasını sağladığı görüşünü savunmuşlardır. Bu bağlamda Thomas ve Chess mizacın doğuştan geldiğini ancak çevreden etkilendiğini belirtmektedirler (Chess ve Thomas, 1996, s. 4). Yeteneğin, motivasyonun, davranışsal nedenlerin aksine mizaç, davranış tarzı veya davranışın nasıl yapıldığıyla alakalıdır (Chess ve Thomas, 1991, s. 16). Örneğin 2 yaşında bir bebek bir telefona ulaşmaya çalışabilir, bununla dakikalarca uğraşabilir; bu mizaç değildir. Bu olaydaki mizaç unsurları çocuğun telefona ulaşmaya çalışırken ki ısrarı ve ulaşamadığında gösterdiği tepkidir. Çocuklukta kritik dönemlerde ortaya çıkması beklenen beceriler de mizaç olarak tanımlanamaz. Bu nedenle, benzer bir

uyaran farklı bireylerde farklı tepkilere yol açabildiği gibi farklı uyaranlar da benzer davranışlara yol açabilir (Goldsmith vd., 1987, s. 508-510). Bu nedenle Thomas ve Chess'in yapılandırmasında mizaç, ortaya çıktığı sosyal bağlamda değerlendirilmelidir. Bu mizaç değerlendirmesine bağlı olarak yaptıkları boylamsal araştırmada bebeklerde 3 mizaç tipi belirlemişlerdir. Bunlar kolay mizaç, zor mizaç ve yavaş ısınan mizaçtır. Kolay mizaçlı bebekler sıcakkanlı, neşeli, tanımadıkları kişilerin yanında rahattırlar. Zor mizaca sahip bebekler çok ağlarlar, tanımadıkları insanlara karşı genellikle olumsuz duygular sergilerler, sinir krizleri geçirirler ve kolayca susturamazlar. Yavaş ısınan mizaca sahip bebekler yabancılara karşı daha temkinlidirler. Duygularını açıkça belli etmezler. Bu üç mizaç tipine sahip bebeklerin ebeveynlerinin tutumları da bebeklerin mizacına göre şekillenmektedir. Kolay mizaca sahip çocuğu olan anne babalar, çocuk yetiştirmeyi çok kolay olarak tanımlar. Zor mizaca sahip çocuğu olan anne babalar bir tür tükenmişlik yaşarlar (Trawick Swith, 2013, s. 184-185). Bunun yanı sıra Thomas ve Chess aktivite seviyesi, duygu durumu, yaklaşma/uzak durma, tepki, duysal eşik, ritmiklik, çelinebilirlik, sebatkârlık ve uyum sağlayabilirlik olmak üzere 9 mizaç özelliği tanımlamışlardır (Rothbart, Ahadi, Hershey ve Fisher, 2001).

Buss ve Plomin ise mizacı, yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan, davranıştaki bireysel farklılıklar olan kişilik özellikleri olarak tanımlarlar (Carminar, 1991). Mizaca dair iki karakteristik özellik olduğunu savunmuşlardır. Bunlardan birincisi mizacın kökeninin genetik olduğudur. İkincisi ise yaşamın ilk yıllarında özellikle bebeklik döneminde mizacın daha spesifik hale geldiğidir. Bu durum mizacı diğer kişilik özelliklerinden ayıran bir durumdur (Goldsmith vd., 1987, s. 508). Bunun yanı sıra Buss ve Plomin duygusallık, aktivite ve sosyalleşme olmak üzere 3 mizaç özelliği tanımlamışlardır (Rothbart, Ahadi, Hershey ve Fisher, 2001).

Goldsmith ve Campos ise mizacı birincil duyguları ve uyarılmayı deneyimleme ve ifade etmedeki bireysel farklılıklar olarak tanımlamışlardır (Goldsmith vd., 1987, s. 508-510). Bu tanımın duygu ve uyarılmayı ifade etmeye odaklanmasının sebebi bu davranışların en çok sosyal bağlamla ilişkili olmasındandır. Goldsmith ve Campos'a göre mizaç algı ve biliş ile etkileşime geçerek davranışı oluşturmaktadır. Örneğin kızgınlık ve sinirlilik mizaç özelliği saldırganlık davranışının gelişimini etkiler. Ayrıca mizaç sonraki kişilik özelliklerinin temelini oluşturmaktadır (Carminar, 1991).

Rothbart ve Derryberry (1981) mizaca yalnızca davranışçı açıdan bakmanın sağlıklı bir bakış açısı olmadığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda bireysel farklılıkların genetik, sinirsel, endokrin, otonom ve merkezi sinir sistemi seviyelerinin araştırılmasının mizaç hakkında daha bütüncül bir bakış açısı sağlayacağını savunmuşlardır. Mizacı öncelikli olarak biyolojik temelli, görece sabit, tepkisellik ve öz düzenlemedeki bireysel farklılıklar olarak tanımlamışlardır. Mizaç; duygulanım, aktivite ve dikkat alanlarında, tepkisellik ve öz düzenlemedeki yapısal temelli bireysel farklılıklardır. Tanımda yer alan yapısal terimi; zamanla kalıtım, olgunlaşma ve deneyimden etkilenen mizacın biyolojik temellerini ifade etmektedir. Tepkisellik ve öz düzenleme, mizaç alanını büyük ölçüde düzenleyen terimler olarak kullanılmaktadır. Tepkisellik terimi iç ve dış çevredeki değişime duyarlılığı temsil etmektedir. Tepkisellik, daha genel eğilimlerin yanı sıra (genel olarak olumsuz duygulanım gibi) çok çeşitli reaksiyonları (örneğin, korku duyguları) içermektedir ve genel tepkisellik ile sınırlı değildir (Rothbart ve Derryberry, 1981). Duygusal tepkisellik aksiyon eğilimlerini de içerir. Bu davranış eğilimlerinin gösterilmesi veya baskılanması devam eden duygusal reaksiyonu daha sonra etkileyebilir. Öz düzenleme ise, tepkiselliği hafifletme işlevine sahip gayretli kontrol gibi süreçleri içermektedir. Mizaç kişiliğin duygusal, aktif ve dikkat kısmını temsil ederken; kişilik, mizaçtan çok daha fazlasını, özellikle de düşüncenin, becerilerin, alışkanlıkların, değerlerin, savunmaların, ahlakın, inançların ve sosyal bilişin bileşenlerini içerir (Rothbart ve Bates, 2007, s. 2). Rothbart'a göre tepkisellik farklı (eşik, gecikme, yoğunluk gibi) parametrelerle değerlendirilebilen davranışın uyarılmasıyla ortaya çıkan tepkiler veya cevaplar olarak adlandırılabilir. Öz düzenleme ise dikkat, yaklaşma, engelleme gibi süreçlere karşı tepkiselliğin dozunu ayarlama kapasitesidir (Goldsmith vd., 1987, 510). Bu nedenle çocukların tepkisel dürtüleri ile onları kontrol etme çabası arasındaki etkileşim, merkezi bir öneme sahiptir (Rothbart, 2007).

Rothbart ve arkadaşları mizacı davranış ve deneyimleri etkileyen birçok faktörden biri olarak görürler. Mizaç davranış ve deneyimi etkileyen bir faktörken, kişilik mizacı da kapsayan geniş bir kavramdır. Bebek, kişiliğini oluşturan mizaçla dünyaya gelir. Diğer kişilik yapıları çevreyle etkileşimler sırasında gelişir (Goldsmith vd., 1987, s. 510). Rothbart ve Derryberry'nin kavramsallaştırması Thomas ve Chess'de olduğu gibi etkileşimsel bir modeldir. Buna göre mizaç kararlı bir yapıya sahip olmasına rağmen zaman içinde değişebilir (Carminar, 1991).

Rothbart ve arkadaşlarının yapılandırmasına göre mizaç özellikleri bireyin tüm davranışlarında görülmez. Uygun uyaranlar belli mizaç özelliklerinin görülmesini sağlar. Örneğin düş kırıklığı mizaç özelliği, kişi hedefine ulaştığında değil, kişinin o hedefe gidişi engellendiğinde ortaya çıkar (Rothbart, Ahadi ve Evans, 1989). Mizaç özellikleri kişilikteki bireysel farklılıkların birer alt kümesini oluşturmaktadır, oluşturulan bu özellikler farklı açılardan mizaça ilgilidir (Rothbart, Ahadi ve Hershey, 1994).

Örneğin, mizaç empati ve vicdan gibi önemli sosyal davranışlarla tutarlı bir şekilde ilişkilidir. Mizaç ve vicdan arasındaki ilişki ebeveynlikten etkilenir. Ebeveynleri tarafından nazik ve cezalandırıcı olmayan bir deneyim yaşamış olup korkulu mizaç geliştirmiş olan çocuklar, ebeveynleri cezalandırıcı olan korkulu mizaç geliştirmiş çocuklardan daha büyük bir vicdan gelişimine sahiptirler. Korkusuz çocuklar için vicdan ebeveynliğinin başka bir boyutuna bağlıdır. Ebeveynleriyle olumlu ilişkileri olan daha korkusuz çocuklar, ebeveynleriyle ilişkileri daha az olumlu olan korkusuz çocuklardan daha büyük bir vicdan gelişimine sahiptirler (Rothbart, 2007).

Rothbart 15 mizaç özelliğini içeren üç faktör tanımlamıştır (Rothbart, Ahadi, Hershey ve Fisher, 2001):

- 1- Gayretli kontrol (Dikkati odaklama, engelleme denetimi, algısal hassasiyet, düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet),
- 2- Olumsuz duygulanım (Kızgınlık/düş kırıklığı, korku, rahatsızlık, mutsuzluk, azalan tepki/sakinleşme),
- 3- Dışadönüklük (Aktivite seviyesi, utangaçlık, yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet, gülümseme/kahkaha, dürtüsellik, yakınlaşma/olumlu katılım). 15 mizaç özelliğinin içerikleri ise şu şekildedir (Rothbart, Ahadi ve Hershey, 1994):

Tablo 1

Rothbart'ın Mizaç Sınıflaması

Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	Etkinlik ve görevlere ilişkin dikkati odaklama ve sürdürme eğilimi.
	Engelleme Denetimi	Belirgin olmayan veya yeni durumlara karşı uygun olmayan tepkileri bastırma ve planlama kapasitesi.
	Algısal Hassasiyet	Çevreden gelen hafif, düşük yoğunluklu uyaranları algılama derecesi.
	Düşük Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	Düşük seviyeli uyaranın yoğunluğu, derecesi, karmaşıklığı, yeniliği ve uyumsuzluğu içeren etkinlik veya uyaranlardan duyulan zevk ve eğlencenin derecesi.
Olumsuz Duygulanım	Rahatsızlık	Işık, hareket, ses veya dokunuşun yoğunluğu, derecesi veya karmaşıklığı olmak üzere uyaranın duysal kalitesi ile ilgili olumsuz duygulanım.
	Azalan Tepki/Sakinleşme	Aşırı sıkıntı, heyecan veya genel uyarılma halinin yatıştırılma derecesi.
	Korku	Beklenen acı ve sıkıntı verici ve potansiyel tehdit oluşturan durumlara bağlı olarak huzursuzluk, endişe veya gerginlik de içeren olumsuz duygulanımın derecesi.
	Mutsuzluk	Acı, hayal kırıklığı ve nesne kaybı yaşamaya bağlı olarak olumsuz duygulanım, kötü ruh hali ve enerji düşüklüğünün derecesi.
	Kızgınlık/Düş kırıklığı	Hedeflerinin engellenmesi veya devam ettiği etkinliğin bölünmesiyle ilgili olumsuz duygulanımın derecesini içerir.
Dışadönüklük	Aktivite seviyesi	Hareketin oranı ve yaygınlığı olmak üzere genel motor aktivite seviyesini içerir.
	Utangaçlık	Özellikle sosyal alanda yeni ve belirsiz durumlara karşı çekingen ve tereddütlü yaklaşım.
	Yüksek Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	Yüksek seviyeli uyaranın yoğunluğu, derecesi, karmaşıklığı, yeniliği ve uyumsuzluğu içeren durumlara bağlı olarak duyulan zevk ve eğlencenin derecesi.
	Gülümseme ve Kahkaha	Uyaran yoğunluğu, derecesi, karmaşıklığı ve uyumsuzluğundaki değişikliklere karşı verilen olumlu duysal yanıtın derecesi.
	Dürtüsellik	Tepki verme hızı.
	Yakınlaşma/Olumlu Katılım	Mutlu olacağı etkinliklere karşı heyecan ve olumlu katılımın derecesi.

Tablo 1’de yer alan mizaç özellikleri Büyük Beşli denen deneyime açıklık, dışa dönüklük, öz disiplin, olumsuz duygulanım, uyumluluk gibi kişilik faktörleriyle ilişkilidir (Evans ve Rothbart, 2007). Görüldüğü üzere kapsam düzeyi ve odak noktası açısından birçok mizaç kuramı bulunmaktadır. Genel manada bu kuramlar birbirleriyle çelişmemektedir. Her bir kuram bireysellik ve farklı çevresel etkileşimler üzerine farklı boyutlar açıklamaktadır (Carminar, 1991). Farklı araştırmacıların farklı mizaç tanımlarına bakıldığında şu ortak noktalar olduğu görülmektedir: Kişilik, mizacı kapsayan bir yapıdır, mizaç diğer kişilik yapılarından farklıdır ve kalıtsal bir kökene dayanmaktadır. Çocukların mizacı ve davranışsal eğilimleri gibi kişilik özellikleri ebeveynlerinin onlara karşı davranışlarının yapısına ve kalitesine bağlı olarak şekillenir (Rohner vd., 2012). Anne ve baba çocuğun en yakınında ve çok uzun süre etkileşim içinde bulunduğu insanlar olduğundan dolayı,

çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için anne ve babası ile olan etkileşimleri büyük önem taşımaktadır (Kıldan, 2014 s. 57). Çocukların mizaç gibi kişilik özellikleri ve davranışsal eğilimleri ebeveynlerinin kendilerine yönelik davranışlarından etkilenir. Uyum sağlayabilen ve kolay sakinleştirilebilen bir çocuk sıcak ve duyarlı bir ebeveynliğe neden olabilir, ancak huzursuz, talepkâr bir çocuk, ebeveynin sinirli olmasına ve çocuktan uzaklaşmasına neden olabilir. Mizaç özelliklerinin ebeveyni etkilemesine ek olarak, ebeveynin tutumları da çocuğun mizaç özelliklerini etkileyebilir. Örneğin sıcak ve duyarlı ebeveynlik çocukta olumsuz duygulanımı azaltabilir ve uzak veya tutarsız ebeveynlik olumsuz duygulanımı artırabilir (Sanson ve Rothbart, 1995). Bu nedenle daha huzursuz veya zor çocuğu olan ebeveynlerin, daha kolay çocuğu olan ebeveynlere göre çocuklarına daha fazla olumlu çaba göstermesi beklenmektedir.

BÖLÜM III

KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Ebeveyn Kabul Reddi ile İlgili Araştırmalar

Geyik (2018) çalışmasında yetişkinlerin çocuklukta algıladıkları ebeveyn kabul reddinin, yetişkinlikteki psikolojik uyumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 19-50 yaş arası 134 kadın ve 77 erkek olmak üzere toplam 211 kişi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul Red Ölçeği-Yetişkin (Kısa Form) ve Kişilik Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda erkeklerin kadınlara oranla daha fazla red algıladıkları, baba reddinin kadınlarda olumsuz öz saygı hissetmeleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, erkeklerde ise anne reddinin psikolojik uyum üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Anneden algılanan ayrıştırılmamış reddetme ile psikolojik uyum, olumsuz öz saygı, olumsuz öz yeterlilik ve düşmanlık/agresyon arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anneden algılanan red arttıkça, bireyin olumsuz öz saygı, olumsuz öz yeterlilik ve düşmanlık/agresyon gibi kişilik özellikleri geliştirilme olasılığı artmaktadır.

Ramírez-Uclés, González-Calderón, del Barrio-Gándara, ve Carrasco (2018) yaptıkları çalışmada algılanan ebeveyn kabul reddinin, çocukların psikolojik uyumuna etkisini incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini 9-18 yaşları arasında toplam 983 çocuk oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak Kişilik Uyum Ölçeği ile Ebeveyn Kabul Red Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre her iki ebeveynden algılanan reddin çocukların psikolojik uyumunun çeşitli boyutlarıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Algılanan ebeveyn reddinin, kızlarda erkeklere göre ve küçük çocuklarda daha büyük çocuklara göre daha güçlü bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Anne reddinin küçük

çocuklarda büyük çocuklara göre daha yüksek boyutta olumsuz öz saygı ve olumsuz öz yeterliliği etkilediği görülmüştür.

Öztürk Can ve Aksel (2017) çalışmalarında ebeveyn kabul reddi ile ebeveynlik uygulamaları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmaya 172 ebeveyn katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği ve Ana Babalık Uygulamaları Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulgularında ebeveynlerin sağlıklı ebeveynlik uygulamaları yaptıkları, çocuklarını kabul düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Sağlıklı ebeveynlik uygulamaları ile ebeveyn kabulü arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Ebeveyn kabul reddi ile anne eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Gelgör (2016) yaptığı çalışmada çocuk tarafından algılanan ebeveyn kabul red ve kontrolünün çocuğun duygu düzenleme becerisi ile ilişkisini incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 4 ve 5. sınıfa devam eden 41 kız 52 erkek olmak üzere 93 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Anne Kabul Red/Kontrol Ölçeği-Çocuk (Kısa Form), Baba Kabul Red/Kontrol Ölçeği-Çocuk (Kısa Form), Çocuk Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği-Anne (Kısa Form), Çocuk Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği-Baba (Kısa Form) ve Duygu Ayarlama Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre çocuğun duygu düzenleme becerisi ile algılanan anne baba kabul red ve kontrolü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Anne ve babanın kabul red ve kontrolü ile çocuğun duygu düzenleme becerisi arasında negatif yönlü düşük bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Kaytez ve Durualp (2016) çalışmalarında çocuğun mizacını çeşitli değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırmaya 4-5 yaş çocuğu olan 120 anne katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği, Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda çocuğun yaşının annelerin ayrıştırılmamış reddetme alt boyutuna göre anlamlı farklılığa yol açtığı görülmüştür. Bu bu farkın 4 yaşında çocuğu olan annelerin ayrıştırılmamış reddetme alt boyutundan daha yüksek puan almalarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre ihmal alt boyutunda anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Çocuk sayısı 3 ve daha fazla olan annelerin çocuklarını ihmal etme düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çocuğun mizacıyla anne kabul reddi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ural vd. (2015) çalışmalarında okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin kabul red düzeyleri ile sosyal davranış denetimleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 739 çocuğun annesi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Aile Sosyal Davranış Denetim Ölçeği ve Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre annenin kabul davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre değişmediği bulunmuştur. 4 yaşındaki çocukların 6 yaşındaki çocuklara göre anneleri tarafından daha yüksek kabul edilme düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. 5 yaşındaki çocukların 6 yaşındaki çocuklara göre sıcaklık ve sevgi alt boyutunda anneleri tarafından daha yüksek kabul edilme düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Kadan, Erten ve Ogelman'ın (2013) hasta çocukların algıladıkları anne kabul reddi ile annelerin kabul red düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğe başvuran 8-14 yaş arası 50 çocuk ve onların anneleri katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği Yetişkin ve Çocuk formları kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularında çocukların annelere yönelik algıladıkları kabul red ile annelerin kabul red düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Annelerin çocuklarına yönelik kabul red algıları arttıkça, çocukların algıladıkları kabul red algı düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Ayrıca çocukların anneleriyle ilgili algıladıkları kabul reddin sıcaklık/sevgi, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış red alt boyutlarında, annelerin çocuklarına yönelik sıcaklık/sevgi, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış red algı düzeyleri arasında da yüksek ve pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Kabul red alt boyutlarında annelerin çocuklarıyla ilgili algı düzeyleri arttıkça çocukların da annelerine dair kabul red alt boyutları algı düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

Altay (2012) çalışmasında ebeveyn kabul reddi ile ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin bilişsel gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 6 yaşında olup 1. Sınıfa giden 73 kız, 63 erkek toplam 140 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul Red Ölçeği ve Bilişsel Değerlendirme Sistemi 5-7 yaş Bataryası kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ebeveyn kabul reddi ile çocukların bilişsel gelişimleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Anne eğitim düzeyi ile kabul red arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Özyürek ve Tezel Şahin (2012) çalışmalarında 6 yaşında çocuğu olan annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerini çeşitli değişkenler açısından incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini 6 yaşında olan ve okul öncesi kuruma devam eden 134 anne oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre anne çocuk ilişkisinin evde yaşayan başka kişilerin varlığından ve çocuk cinsiyetinden anlamlı bir şekilde etkilenmediği ancak çocuğun doğum sırası, kardeş sayısı, anne yaşı ve annenin öğrenim durumu gibi değişkenlerden anlamlı bir şekilde etkilendiği tespit edilmiştir. Tek çocuğu olan annelerin çocukları ile kurdukları ilişkinin iki ve üç çocuğu olan annelere göre, doğum sırası ilk çocuk olan çocukların ikinci ve üçüncü olan çocuklara göre, üniversite mezunu olan annelerin ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan annelere göre, profesyonel bir mesleği olan annelerin ev hanımı olan annelere göre çocuklarıyla kurdukları ilişkinin daha sağlıklı olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra yaşı 26-35 arasında olan annelerin, yaşı daha büyük olana annelere göre çocuklarına daha fazla sıcaklık ve sevgi gösterdikleri, annelerin doğum sırasında ilk çocuk olan çocuklarına, ikinci ve üçüncü çocuklarına göre daha fazla düşmanlık ve agresyon gösterdiği söylenebilir.

Yılmaz Basılğan (2012) çalışmasında annelerin kabul red düzeyi ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 10-11 yaşlarındaki 60 çocuk ve onların anneleri oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Ebeveyn Kabul Red Ölçeği-Çocuk Formu, Çocuklar ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarında annenin eğitim düzeyinin, ayrıştırılmamış reddetme alt boyutu dışında tüm kabul red alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olduğu tespit edilmiştir. Annenin eğitim düzeyi düşük olan annelerin çocuklarını reddetme puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Annenin kabul reddinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Anne kabul red düzeyi ile çocukların davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye göre annenin red düzeyi arttıkça çocuğun davranış problemlerinde artış olduğu tespit edilmiştir.

Erler (2011) çalışmasında ebeveyn kabul reddi ile çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın örneklemini anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocuklarının anneleri ve öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmaya toplam 216 anne 15 öğretmen katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği-Anne Baba Formu, Sosyal Beceri Derecelendirme Ölçeği

Anne/Öğretmen Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda annenin çocuğuna karşı gösterdiği sıcaklık ve sevgi arttıkça, öğretmen açısından çocuğun işbirliği de artmaktadır. Ancak annenin çocuğuna karşı gösterdiği agresyon ve düşmanlık arttıkça çocuğun öğretmen açısından işbirliği de azalmaktadır. Annenin ayrıştırılmamış red boyutu arttıkça öğretmen açısından işbirliği de azalmaktadır. Ebeveynin genel red düzeyi arttıkça çocuğun problem davranış gösterme düzeyi de artmaktadır. Genel olarak ebeveynin çocuğunu kabul düzeyi arttıkça sosyal beceri puanlarının da arttığı, ebeveynin red düzeyi arttıkça sosyal beceri puanlarının azaldığı tespit edilmiştir.

Gülay'ın (2011) anne babaların kabul red boyutlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki yordayıcılığını incelediği araştırmaya, okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaşlarında 60 çocuk ve onların anne babaları katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Ebeveyn Kabul Red Ölçeği ile Sosyal Beceri Formu kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında anne ve babaların çocuklarına yönelik kabul düzeyleri ile çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Annelerin çocuklarına yönelik kabul düzeyleri arttıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme düzeylerinde de artış olduğu, annelerin kabul düzeyleri azaldıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme düzeylerinde azalma olduğu tespit edilmiştir. Babaların çocuklarına yönelik kabul düzeyleri arttıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme düzeyinin arttığı, babaların kabul düzeyi azaldıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca kabul reddin alt boyutlarından sıcaklık-sevgi, düşmanlık-agresyon, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme düzeylerinin çocukların sosyal beceri düzeyleri üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcılığı olduğu tespit edilmiştir.

Arslan (2010) çocuklukta algılanan ebeveyn kabul reddi ile yetişkinlikteki karakter ve mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 108 kadın ve 67 erkek olmak üzere 175 kişi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Bireysel Bilgi Toplama Formu, Ebeveyn Kabul Red Ölçeği-Anne ve Baba Formları ve Mizaç ve Karakter Envanteri kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında anne reddediciliği ile kendini yönetme mizaç özelliği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Anne reddediciliği arttıkça bireyin kendini yönetme kişilik özelliğini gösterme olasılığı da artmaktadır. Anne reddediciliği ile işbirliği yapma kişilik özelliği arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne reddediciliği arttıkça bireyin işbirliği

yapma kişilik özelliğini gösterme olasılığı artmaktadır. Kadınların erkeklere göre annelerinden daha az duygusal sıcaklık algıladıkları tespit edilmiştir.

Erkan ve Toran'ın (2010) yaptıkları çalışmada düşük ve yüksek sosyoekonomik düzeyden gelen annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarının bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişlerdir. Araştırmaya 123 düşük 123 yüksek sosyoekonomik düzeyden olmak üzere çocukları 5 yaşında olan 246 anne katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Ebeveyn Kabul Red Ölçeği-Anne Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda çocuğu kabul red davranışlarında düşük sosyoekonomik düzeye sahip annelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre düşük sosyoekonomik düzeye sahip annelerin reddetme puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip annelerin yaşları arttıkça çocuklarını reddetme düzeylerinin arttığı görülmüştür. Ayrıca sahip olunan çocuk sayısı arttıkça anne red düzeyinin de arttığı bulunmuştur.

Pektaş ve Özgür (2005) çalışmalarında ilköğretim öğrencilerinin anneleri ile olan ilişkilerini algılayışları ve bu ilişkiyi etkileyen etmenleri incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini 3. sınıfa devam eden 369 çocuk oluşturmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak sosyodemografik özellikleri belirlemek için araştırmacılar tarafından oluşturulan Anket Formu ve Ebeveyn Kabul Red Ölçeği-Çocuk Formu kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre algılanan reddin cinsiyete doğum sırasına, anne eğitim düzeyine, sosyoekonomik düzeye, sahip olunan çocuk sayısına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Erkek çocukların kız çocuklardan daha fazla red algıladıkları tespit edilmiştir. Doğum sırası üçüncü ve üzeri olan çocukların, doğum sırası birinci ve ikinci olan çocuklara göre daha fazla red algıladıkları belirlenmiştir. Annelerinin eğitim düzeyi düşük olan çocukların annelerinin eğitim düzeyi yüksek olan çocuklara göre daha fazla red algıladıkları tespit edilmiştir. Ekonomik düzeyi iyi olan ailelerden gelen çocukların ekonomik düzeyi kötü olan ailelerden gelen çocuklara göre daha fazla red algıladıkları ve çocuk sayısı üç ve üzeri olan ailelerden gelen çocukların, çocuk sayısı bir olan ailelerden gelen çocuklar ile çocuk sayısı iki olan ailelerden gelen çocuklara göre daha fazla red algıladıkları belirlenmiştir.

Erkan ve Toran'ın (2004) çalışmalarında alt sosyoekonomik düzeyden gelen annelerin, çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarını incelemişlerdir. Araştırmaya alt sosyoekonomik düzeyden gelen, 5 yaşında çocuğu olan 123 anne katılmıştır. Araştırmada

veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu ve Ebeveyn Kabul Red Ölçeği-Anne Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarında, düşük sosyoekonomik düzeydeki annelerin eğitim düzeyi düştükçe çocuklarına karşı reddetmenin arttığı, annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarına karşı reddetmenin azaldığı tespit edilmiştir. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip annelerin yaşlarıyla çocuğu reddetme davranışları arasında pozitif yönlü bir korelasyon olduğu görülmüştür. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip annelerin yaşları arttıkça çocuklarına karşı daha fazla reddedici oldukları tespit edilmiştir. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip annelerin sahip oldukları çocuk sayıları arttıkça çocuklarına karşı daha fazla reddedici oldukları bulunmuştur. Çocuğun cinsiyetinin annelerin reddetme davranışları üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Özet olarak, ebeveyn kabul ve reddi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde ebeveyn kabul reddi ile çocukların duygu düzenleme ve sosyal becerileri, psikolojik uyumları, kişilik özellikleri ve ebeveyn çocuk ilişkileri arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte çeşitli demografik değişkenlerin (doğum sırası, çocuk sayısı, sosyoekonomik düzey vb.) ebeveyn kabul reddi üzerinde anlamlı farklılaşmaya yol açtığı görülmüştür.

Mizaç ile İlgili Araştırmalar

Acar, Torquati, Encinger ve Colgrove (2018) yaptıkları çalışmada düşük gelirli ailelerin okul öncesi çocuklarının mizaçları ile ebeveynleri ve öğretmenleri ile kurdukları ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın öneklem grubunu 291 çocuk, onların aileleri ve öğretmenleri oluşturmuştur. Çocukların tepkisellik mizaç özelliğinin ebeveyn-çocuk yakınlığıyla negatif ilişki içinde olduğu; ebeveyn-çocuk çatışmasıyla ve öğretmen-çocuk çatışmasıyla pozitif bir ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir. Çocukların tepkiselliği arttıkça ebeveynleriyle olan yakın ilişkisi azalmakta, ebeveynleriyle olan çatışması ve öğretmenleriyle olan çatışması artmaktadır. Çocukların düzen mizaç özelliği arttıkça öğretmen-çocuk yakınlığı artmakta, öğretmen-çocuk çatışması azalmaktadır.

Abulizi vd., (2017) bebeklerin mizaç özelliklerinin çocukluk dönemindeki davranışlara olan etkisini incelemişlerdir. Çocukların 12 aylıkken mizaç özellikleri tespit edilmiş ve 5,5 yaşına kadar çocuklar takip edilmiştir. Araştırmaya 1184 çocuk ve anneleri katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak 12 aylık bebeklerin mizacını ölçmek için Duygusal Aktivite ve Girişkenlik ölçeği kullanılmış, çocuklar 5,5 yaşındayken ise davranışlarını

belirlemek için Güçlükler ve Zorluklar Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre bebeklikteki duygusal mizacın 5,5 yaşındaki duygusal zorlukları, davranış problemlerini ve hiperaktivite semptomlarını yordadığı tespit edilmiştir. Bebeklikteki aktif mizacın sonraki yıllardaki davranış problemlerini yordadığı tespit edilmiştir.

Işıkoğlu Erdoğan, Yoleri ve Tetik (2017) yaptıkları çalışmada anne baba tutumlarının mizaç ile ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini 261 çocuk ve onların anneleri oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre demokratik ebeveyn tutumu ile mizacın sebatkârlık ve ritmiklik boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre sebatkârlık ve ritmiklik mizaç özellikleri yüksek olan çocukların anneleri daha fazla demokratik tutum sergilemektedir. Otoriter tutum ile sebatkârlık ve ritmiklik boyutları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre sebatkârlık ve ritmiklik mizaç özelliği yüksek olan çocukların annelerinin daha az otoriter tutum sergiledikleri tespit edilmiştir. Mizaç boyutlarından tepkiselliğin otoriter tutumu olumlu yönde yordadığı tespit edilmiştir. Aşırı izin verici tutum ile mizaç arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Janssen vd. (2017) yaptıkları çalışmada çocuğun mizacının fiziksel aktivitenin bir yordayıcısı olup olmadığını incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini 206 çocuk ve ebeveynleri oluşturmuştur. Çocuklar 4-5 yaşlarındayken ebeveynler çocukların mizacının belirlenebilmesi için Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'ni doldurmuşlardır. Yaklaşık 11 yıl sonra aynı çocuklar ergenlik dönemine geldiklerinde, kendi fiziksel aktivitelerine dair 2 ölçek doldurmuşlardır. Araştırmanın sonuçlarında çocuklukta mizacın aktivite seviyesi boyutu yüksek olan erkek çocukların, ergenlikte daha çok fiziksel aktivite düzeyine sahip oldukları görülmüştür.

Kılıç ve Aytar (2017) yaptıkları çalışmada sosyal beceri eğitiminin okul öncesi çocuklar üzerindeki etkisi ile sosyal becerilerle mizaç arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini anaokuluna devam eden, 26'sı deney, 26'sı kontrol grubu olmak üzere 57-66 aylık 52 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Denver II Gelişimsel Tarama Testi, Bilgi Toplama Formu, Sosyal Beceri Ölçeği ve Çocuk Davranış Listesi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre çekingenlik puanı ile mizaç özelliklerinden engelleme denetimi arasında negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre çocuklarda çekingenlik düzeyi arttıkça engelleme denetimi azalmaktadır. Ayrıca iletişim

puanı ve aktivite seviyesi arasında, uyumsuzluk puanı ile dürtüsellik arasında, Sosyal Beceri Ölçeği toplam puanı ile dürtüsellik arasında negatif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre çocuğun iletişim düzeyi arttıkça aktivite seviyesi azalmakta, uyumsuzluk düzeyi arttıkça dürtüsellik düzeyi azalmakta ve sosyal beceri düzeyi arttıkça dürtüsellik düzeyi azalmaktadır.

LaBounty, Bosse, Savicki, King ve Eisenstat (2017) 3-4 yaşlarındaki çocukların mizaçları ile sosyal bilişleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 3-4 yaşındaki 34 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak çocukların mizaçlarına yönelik Çocuk Davranış Ölçeği'nin kısa versiyonu ile Çocuk Davranış Listesi'nin birleşimiyle oluşturulmuş bir anket, Denham kukla görevi kullanılmıştır. Ayrıca çocuklarla birebir görüşmeler yapılmıştır. Duyguları anlama ile dikkati odaklama ve düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özellikleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Zihin kuramı ve duygu anlamının, mizaç özelliklerinden engelleme denetimiyle pozitif bir korelasyon içinde olduğu, aktivite seviyesi ile negatif bir korelasyon içinde olduğu belirlenmiştir. Zihin kuramı ve duygu anlama düzeyi arttıkça engelleme denetimi de artmakta, aktivite seviyesi azalmaktadır.

Micalizzi, Wang ve Saudino (2017) yaptıkları araştırmada erken çocuklukta zor mizaç ile negatif ebeveynlik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 313 tek ve çift yumurta ikizi oluşturmuştur. Çocukların mizacı ve ebeveynlerin negatif ebeveynlik durumu çocuklar 2 ve 3 yaşlarındayken ölçülmüştür. Araştırmada Bebek Davranış Değerlendirme Listesi Revize Formu, Ebeveyn Duyguları Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularında zor mizaç ile negatif ebeveynlik arasında anlamlı ve kararlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Zor mizacın genetikten ve diğer kardeşle ortak paylaşılmayan çevreden etkilendiği belirlenmiştir.

Pecora, Addessi, Paoletti ve Bellagamba (2017) yaptıkları araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının yanlış inançları algılayışı ile mizaç arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın ilk aşamasına normal gelişim gösteren 101 çocuk katılmıştır. İki yıl sonra ikinci aşamaya ise ilk örneklemden 69 çocuk katılmıştır. İlk aşamada yanlış inançları belirlemeye yönelik olarak çocuklara uzmanlar eşliğinde Bonibon Testi uygulanmıştır. İki yıl sonra ise veri toplama aracı olarak yanlış inançları belirlemek amacıyla Bonibon Testi (Smarties Task), Çocuk Davranış Listesi (Kısa Formu) Ölçeği, Çocuğun Dikkatsizlik ve Hiperaktivite Davranışının Tespiti Ebeveyn Ölçeği (SDAG-İtalyanca) kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda çocukların yanlış inançları ile saldırganlık ve utangaçlık arasında herhangi bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Yanlış İnanış Testinden alınan puanlar ile mizacın engelleme denetimi boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Buna göre dürtülerini daha iyi engelleyebilen çocukların, kendilerinin ve başkalarının yanlış inançlarını anlamada daha yetenekli oldukları tespit edilmiştir.

Akbaş (2016) araştırmasında 60 ay ve üzeri çocukların sosyal uyum becerileri ve mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Veri toplama aracı olarak Genel Bilgi Formu, Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği ve Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi, okul öncesi eğitim kuruma devam eden 60 ay ve üzeri 613 çocuk ve annelerinden oluşturmuştur. Araştırma bulgularında sosyal uyum ve uyumsuzluk üzerinde cinsiyetin anlamlı bir farklılaşmaya yol açtığı tespit edilmiştir. Kız çocukların daha çok sosyal uyum gösterdikleri, erkek çocukların ise daha sosyal uyumsuzluk içinde oldukları tespit edilmiştir. Cinsiyetin, mizaç özelliklerinden tepkisellik ve sebatkârlık üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Erkek çocuklar daha fazla tepkisel mizaç özelliğine uygun davranışlar sergilerken, kız çocuklar daha fazla sebatkâr mizaç özelliğine uygun davranışlar sergilemişlerdir. Cinsiyetin sıcakkanlılık, utangaçlık ve ritmiklik özellikleri için ise anlamlı bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur.

Altun Nalbant (2016) yaptığı çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının mizaç, sosyal yetkinlik özellikleri ile çaba sarf ederek kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın örneklemini anaokullarına devam eden 5 yaşında toplam 40 çocuk ile onların anneleri ve öğretmenleri oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği ile Çaba Sarf Ederek Kendini Denetleme Bataryası kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların mizaç özellikleri ile sosyal yetkinlikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların çaba sarf ederek kendini denetleme becerisi ile çocukların mizaç özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çocukların cinsiyetinin mizaç üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir. Çocukların kardeş sayısı mizaç özellikleri açısından anlamlı bir fark göstermemiştir. Anne baba öğrenim düzeyleri, meslekleri ve ailelerin gelir düzeylerinin çocukların mizaçları üzerinde herhangi bir etkileri olmadığı tespit edilmiştir.

Arı ve Yaban (2016) yaptıkları çalışmada mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerilerinin 4-6 yaş grubundaki çocukların sosyal davranışları üzerinde oynadığı rolü

incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini 4-6 yaşlarındaki 238 çocuğun annesi ve öğretmeni oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği, Çocukların Duygularını Değerlendirme Ölçeği ve Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda olumlu sosyal davranış ile tepkisellik ve süreklilik mizaç boyutları arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çocuklarda tepkisellik azaldıkça olumlu sosyal davranışlar ve duygu düzenleme artmaktadır. Tepkisel olarak nitelendirilen çocukların duygu düzenleme becerileri düşükse, olumlu sosyal davranış sergileme olasılıkları azalmaktadır. Mizaç boyutları ile depresyon arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Mizacın süreklilik boyutu puanları yükseldikçe duygu düzenleme puanlarının da yükseldiği tespit edilmiştir. Buna göre mizacın süreklilik boyutunda yüksek puan alan çocukların duygularını düzenlemede daha iyi olduğu belirlenmiştir. Genel olarak mizacın tepkisellik boyutunun sosyal davranışlar üzerinde rol oynadığı görülmüştür.

Erşahin Şafak (2016) yaptığı çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ile alıcı dil ve dikkat becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 5-6 yaşlarında anaokuluna devam eden 90 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği, Peabody Resim-Kelime Testi, Bender Gestalt Görsel Motor Algılama Testi kullanılmıştır. Bender Gestalt Görsel Motor Algılama Testindeki hata sayısı ile sebatkârlık arasında orta şiddette negatif bir ilişki bulunmuştur. Bu testte yapılan hata sayısı arttıkça, sebatkârlık düzeyi azalmaktadır. Testte yapılan hata sayısı azaldıkça, sebatkârlık düzeyi artmaktadır. Bu testte yapılan hata sayısı, alıcı dil yaşı ve mizaç arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Çocukların mizaç boyutlarından aldıkları puanlarda kız ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Fechete, Susa-Erdoğan ve Benga (2016) yaptıkları çalışmada çocuk mizacı, anne mizacı ve olumsuz aile işleyişinin çocuğun içselleştirme sorunlarının gelişimine etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 50 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Çocuk Davranış Listesi (Standart Form), Çocuk Davranış Kontrol Listesi 1,5-5 yaş, Yetişkin Mizaç Ölçeği (Standart Form) ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularında çocuğun olumsuz duygulanımıyla içselleştirme sorunları arasında pozitif bir ilişki varken, çaba gerektiren kontrol özelliği ile içselleştirme sorunları arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çocuğun olumsuz duygulanım durumu arttıkça, içselleştirme problemi gösterme durumu da artmakta, gayretli kontrolü arttıkça ise içselleştirme problemi gösterme durumu azalmaktadır. Annenin olumsuz duygulanımı arttıkça çocuğun içselleştirme problemleri gösterme olasılığı da artmakta, annenin çaba gerektiren kontrol özelliği arttıkça çocuğun içselleştirme problemleri gösterme olasılığı azalmaktadır. Ayrıca annenin olumsuz duygulanımı arttıkça olumsuz aile işleyişinin arttığı tespit edilmiştir.

Kaya ve Akgün (2016) yaptıkları çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum düzeyi ile mizaçları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini 48-72 aylık 200 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Okul Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği, Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği, Cassidy Kukla Görüşme Formu ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda mizacın ritmiklik boyutu ile uyum ölçeğinin kendini yönetme alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre bir çocuğun ritmiklik özelliği arttıkça, okula uyumda kendini yönetme durumu azalmaktadır.

Aytar, Aksoy ve Kaytez (2014) yaptıkları çalışmada annenin kişiliği ile çocukların mizaçları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini 4-5 yaşlarındaki 110 çocuğun anneleri oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Genel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği ve Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre ilk çocukların ortanca ve son çocuklara göre daha sıcakkanlı oldukları tespit edilmiştir. Annelerin nevrotizm boyutu ile çocukların tepkisellik mizaç boyutu arasında pozitif yönde, sıcakkanlılık boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre daha nevrotik annelerin çocukları daha fazla tepkisel ve daha az sıcakkanlı olmaktadır. Annelerin dışadönüklüğü ile çocukların ritmiklik mizaç boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre anneleri daha dışadönük özellik gösteren çocukların daha fazla ritmiklik özelliği gösterdikleri söylenebilir. Annelerin deneyime açıklığı ile çocukların ritmiklik ve sebatkârlık mizaç boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre anneleri yeni deneyimlere daha açık olan çocukların daha fazla ritmiklik ve sebatkârlık özelliği gösterdikleri söylenebilir. Annelerin sorumluluk boyutu ile ritmiklik mizaç boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre anneleri daha sorumlu olan çocuklar daha fazla ritmiklik özelliği gösterdikleri söylenebilir.

Yoleri (2014) çalışmasında okul öncesi çocuklarda mizaç özellikleri ile davranış problemlerinin arasındaki ilişkiyi cinsiyet açısından incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 65 kız ve 63 erkek olmak üzere 5-6 yaşlarındaki 128 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği ile Okul Öncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Çocukların mizaç özelliklerinden yaklaşma/kaçınma, ritmiklik mizaç özellikleriyle çocukların cinsiyetleri arasında herhangi anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Mizaç özelliklerinden tepkisellik ile cinsiyet arasında erkek çocuklar lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Mizaç özelliklerinden tepkisellik düzeyi erkeklerde kızlardakinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Yoleri ve Küçükyeşil (2014), yaptıkları çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri, alıcı dil ve dikkat becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 3-6 yaşlarındaki 112 çocuk ve onların anneleri oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği ve Marmara Gelişim Ölçeği (Dil Gelişimi Alt Ölçeği) kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda göre dil becerisi ile sıcakkanlılık ve ritmiklik mizaç boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocukların dil puanları arttıkça sıcakkanlılık ve ritmiklik mizaç boyutlarından aldıkları puanlar da artmaktadır. Sıcakkanlılık ve ritmiklik mizaç boyutlarının dil puanlarını anlamlı biçimde yordadığı tespit edilmiştir.

Aytemiz (2010) yaptığı çalışmada ebeveynin kişiliği, çocuğun mizacı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 46-70 aylık 205 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Aile Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği, Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Envanteri kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre cinsiyet ile mizacın sebatkarlık boyutu arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sebatkârlık ve ritmiklik mizaç özelliği yüksek olan çocukların annelerinin daha fazla demokratik tutum sergiledikleri tespit edilmiştir. Otoriter ebeveyn tutumu ile tepkisellik mizaç özelliği arasında pozitif, sebatkârlık ve ritmiklik mizaç özellikleri arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Tepkisellik mizaç özelliği yüksek olan çocuklar ile sebatkârlık ve ritmiklik mizaç özelliği düşük olan çocukların ebeveynlerinin daha fazla otoriter tutum sergiledikleri görülmüştür. Aşırı koruyucu tutum ile çocuğun tepkisellik mizaç boyutu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu; sebatkarlık, sıcaklık ve ritmiklik mizaç özellikleri arasında ise negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. İzin verici tutum ile tepkisellik mizaç boyutu arasında pozitif

yönlü, sıcaklık ve ritmiklik mizaç boyutlarıyla negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Tepkisellik mizaç özelliği yüksek olan çocuklar ile sıcaklık ve ritmiklik mizaç özellikleri düşük olan çocukların ebeveynleri daha fazla izin verici tutum sergiledikleri tespit edilmiştir.

Prior, Bavin, Cini, Eadie ve Reilly (2010) yaptıkları çalışmada mizaç ve dil gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada veri toplama aracı olarak Dil Temellerinin Klinik Değerlendirmesi-Okul Öncesi 2. Sürüm, Avusturya Okul Öncesi Mizaç Ölçeği, Güçlükler ve Zorluklar Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada dil bozukluğu olan çocuklarla normal gelişim gösteren çocuklar karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre mizacın utangaçlık ve sosyallik boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılık yokken, dil bozukluğu olan çocukların mizacın sebatkârlık ve öz düzenleme boyutlarında daha negatif bir eğilim gösterme halinde oldukları tespit edilmiştir.

Walker, Berthelsen ve Irving (2001) yaptıkları çalışmada okul öncesi çocuklarda cinsiyet, sosyal konum ve mizaç arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmaya 92 erkek ve 90 kız olmak üzere toplam 182 çocuk katılmıştır. Veri toplama aracı olarak çocuklara arkadaşlarının fotoğrafları gösterilerek Sosyometri, çocukların mizaç özelliklerini belirlemek amacıyla öğretmenlere Öğretmen Mizaç Anketi uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre sınıf içinde reddedilen çocukların lider çocuklardan daha yüksek aktivite seviyesi, daha yüksek dikkat dağınıklığı ve daha düşük sebatkârlık gösterdikleri tespit edilmiştir. Sınıf içinde reddedilmiş ve ihmal edilmiş çocukların lider çocuklardan daha düşük uyum sağlayabilme özelliğine sahip oldukları ve daha olumsuz bir ruh haline sahip oldukları tespit edilmiştir. Erkek çocukların kızlardan daha fazla dikkatlerinin dağıldığı ve hareketli oldukları, kızlardan daha az inatçı oldukları tespit edilmiştir.

Özetlemek gerekirse, mizaç ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, mizaç ile çocukların sosyal uyumları, sosyal bilişleri, sosyal becerileri, duygu düzenleme becerileri, dil gelişimleri, okula uyum düzeyleri, ebeveyn davranış ve tutumları arasında anlamlı ilişkiler olduğu; bebeklikteki mizacın çocukluktaki farklı gelişimsel sorunları yordadığı görülmüştür.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, araştırmanın çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının anne kabul red durumları ile çocuğun mizaç özellikleri arasında ilişki olup olmadığının incelenmesi ve çocuğun mizaç özelliklerinin anne kabul reddini yordayıp yordamadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırma, korelasyonel araştırma türlerinden yordayıcı korelasyonel araştırma olarak desenlenmiştir. Korelasyonel araştırmalarda iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişki incelenir. Yordayıcı korelasyon araştırmalarında ise değişkenler arasındaki ilişkiler incelenerek, değişkenlerin birinden yola çıkılarak diğeri yordanmaya çalışılır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010, s. 227).

Çalışma Grubu

Çalışmanın evrenini Malatya il merkezindeki bağımsız anaokullarına devam eden 4-6 yaş grubu çocuklar ve anneleri oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini belirleyebilmek için öncelikle Malatya iline bağlı iki merkez ilçe olan Battalgazi ve Yeşilyurt ilçelerinde yer alan tüm bağımsız anaokullarının listesi çıkarılmıştır. Listede yer alan 34 okul arasından basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle 10 okul seçilmiştir. Bu 10 okuldaki 183'ü

kız ve 166'sı erkek olmak üzere 349 çocuk ve 349 anne çalışma grubunu oluşturmaktadır. Tablo 2'de araştırmaya katılan annelerin ve çocukların demografik bilgileri verilmiştir:

Tablo 2

Çocuk ve Annelerin Demografik Bilgilerine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

	Kategoriler	f	%
Aylık Hane Gelir	4000 ve altı	154	44,3
	4001-7999	125	35,9
	8000 ve üstü	70	19,8
Hane Kişi Sayısı	3 kişi	51	14,6
	4 kişi	188	53,9
	5 kişi	79	22,6
	6 kişi ve üstü	31	8,9
Anne Yaş	35 yaş altı	172	49,3
	35 yaş ve üstü	177	50,7
Anne Öğrenim	İlkokul	38	10,9
	Ortaokul	30	8,6
	Lise	96	27,5
	Üniversite ve üstü	185	53,0
Anne Çalışma Durumu	Ev Hanımı	207	59,3
	Çalışan	142	40,7
Çocuk Yaş	4 yaş	51	14,6
	5 yaş	200	57,3
	6 yaş	98	28,1
Çocuk Cinsiyet	Kız	183	52,4
	Erkek	166	47,6
Çocuk Doğum sırası	İlk çocuk	189	54,2
	Ortanca veya ortancalardan biri	38	10,8
	Son çocuk	122	35,00
Sahip Olunan Çocuk Sayısı	Tek çocuk	59	16,9
	İki çocuk	214	61,3
	Üç ve daha fazla çocuk	76	21,8

Tablo 2'de aylık hane gelir düzeyine göre dağılıma bakıldığında çalışma grubunun %44,3'ünü aylık hane geliri 4000 TL ve daha altında olan aileler, %35,9'unu aylık hane geliri 4001 TL ile 7999 TL arasında olan aileler, %19,8'ini aylık hane geliri 8000 TL ve daha üstünde olan aileler oluşturmaktadır.

Hanede yaşayan kişi sayısına göre dağılıma bakıldığında çalışma grubunun %14,6'sını evinde 3 kişi yaşayan aileler, %53,9'unu evinde 4 kişi yaşayan aileler, %22,6'sını evinde 5 kişi yaşayan aileler ve %8,9'unu evinde 6 kişi ve daha fazla kişi yaşayan aileler oluşturmaktadır.

Annenin yaşına göre dağılıma bakıldığında çalışma grubunun %49,3'ünü 35 yaşın altında olan anneler ve %50,7'sini 35 yaş ve üstünde olan anneler oluşturmaktadır.

Annenin öğrenim düzeyine göre dağılıma bakıldığında çalışma grubun %10,9'unu ilkokul eğitim düzeyine sahip anneler, %8,6'sını ortaokul eğitim düzeyine sahip anneler, %27,5'ini lise eğitim düzeyine sahip anneler ve %53,0'ünü üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip anneler oluşturmaktadır.

Annenin çalışma durumuna göre dağılıma bakıldığında çalışma grubunun %59,3'nü ev hanımı olan anneler ve %40,7'sini çalışan anneler oluşturmaktadır.

Çocukların yaşına göre dağılıma bakıldığında çalışma grubunun %14,6'sını 4 yaşındaki çocuklar, %57,3'ünün 5 yaşındaki çocuklar ve %28,1'ini 6 yaşındaki çocuklar oluşturmaktadır.

Çocukların cinsiyetine göre dağılıma bakıldığında çalışma grubunun %52,4'ünü kız çocuklar ve %47,6'sını erkek çocuklar oluşturmaktadır.

Çocukların doğum sırasına göre dağılıma bakıldığında çalışma grubunun %54,2'sini ilk çocuklar, %10,8'ini ortanca veya ortancalardan biri olan çocuklar ve %35,00'ini son çocuklar oluşturmaktadır.

Çocukların kardeş sayısına göre dağılıma bakıldığında çalışma grubunun %16,9'unu kardeşi olmayan çocuklar, %61,3'ünü bir kardeşi olan çocuklar ve %21,8'ini iki ve daha fazla kardeşi olan çocuklar oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği Anne Baba Formu, Çocuk Davranış Listesi Ölçeği (Kısa Form), gerekli izinler alınarak kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından çeşitli kaynakların taranmasıyla geliştirilen formda; ailenin aylık gelir düzeyi, hanede yaşayan kişi sayısı; annenin yaşı, öğrenim düzeyi, çalışma durumu; çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve çocuk sayısı hakkında annelerden bilgi toplanması amaçlanmıştır (EK 1).

Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği (EKRÖ/K) Anne Baba Formu

Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRÖ) ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışlarını değerlendirmek amacıyla Rohner, Savedro ve Granum (1978) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin ilk Türkçe uyarlaması Polat ve Sunar (1988) tarafından Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne Formu adıyla yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması yeniden Anjel ve Erkman (1993) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,90 olarak tespit edilmiştir (Anjel, 1993). Ölçeğe kontrol boyutu eklenince Erkman (2004) tarafından geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır (Erler, 2011).

Orijinalinde 60 maddeden oluşan EKRÖ, kontrol alt ölçeğinin eklenmesiyle 73 maddelik bir ölçek haline getirilmiştir. Orijinal ölçekte 4 alt ölçek bulunurken, kontrol alt ölçeğinin eklenmesiyle Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeğinde sıcaklık/sevgiye veya ters kodlanmasıyla oluşan soğukluk/sevgisizliğe (Rohner ve Ali, 2016, s. 2) yönelik 20 madde (1, 6, 10, 15, 19, 24, 28, 33, 37, 42, 46, 51, 55, 60, 63, 67, 68, 70, 71, 73), düşmanlık/agresyona yönelik 15 madde (2, 7, 11, 16, 20, 25, 29, 34, 38, 43, 47, 52, 56, 61, 64), ilgisizlik/ihmale yönelik 15 madde (3, 8, 12, 17, 21, 26, 30, 35, 39, 44, 48, 53, 57, 62, 65), ayırıştırılmamış reddetmeye yönelik 10 madde (4, 13, 22, 31, 40, 49, 58, 66, 69, 72) ve kontrole yönelik (5, 9, 14, 18, 23, 27, 32, 36, 41, 45, 50, 54, 59) 13 madde olmak üzere 5 alt ölçek bulunmaktadır. Ölçekte “hemen hemen her zaman doğru” 4, “bazen doğru” 3, “nadiren doğru” 2, “hiçbir zaman doğru değil” 1, olarak puanlanmaktadır. Ölçekte sıcaklık/sevgi alt ölçeğinin tüm maddeleri ve ihmal alt ölçeğinin 8, 17, 26, 35, 44, 53, 62. maddeleri tersten puanlanır. Sıcaklık/sevgi ölçeğinin tüm maddelerinin ters kodlanmasından dolayı ortaya çıkan puan soğukluk sevgisizlik puanı olur. Ölçeğin kontrol boyutu çıkarıldığından oluşan toplam kabul red puanından alınabilecek en yüksek değer 240, en düşük değer ise 60’tır. Ölçekten alınan toplam puan yükseldikçe reddetme artar, düştükçe reddetme azalır (Rohner ve Khaleque, 2005). Ölçeğin alt ölçeklerinin Cronbach Alfa Katsayıları şu şekildedir: Sıcaklık/Sevgi 0,75, Düşmanlık/agresyon 0,84, ilgisizlik/ihmal 0,76, ayırışmamış reddetme 0,49’dur. Ebeveyn Kabul Red ölçeğinin genel Cronbach Alfa Katsayısı ise 0,88’dir (Öztürk Can ve Aksel, 2017).

Ölçeğe sonradan eklenen kontrol alt ölçeği ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını kontrol etme ve düzenleme düzeylerini ölçmektedir. Ölçekte kontrol alt ölçeğinin 23, 32, 41, 54. maddeleri tersten puanlanır. Kontrol alt ölçeği, ölçeğin genelinden ayrı puanlanmaktadır. Kontrol boyutundan alınabilecek en yüksek puan 52, en düşük puan ise

13'tür. Ölçek maddelerine verilen cevaplara göre düşük kontrol (13-26 arası puan), orta kontrol (27-39 arası puan), sıkı kontrol (40-45 arası puan), kısıtlayıcı kontrol (46-52 arası puan) sonuçları çıkabilmektedir. Ayrıca kontrol boyutunun yapı geçerliğinin kanıtı ise faktör analizinde ölçeğin izin vericilik ve katılık olmak üzere iki ana boyut üzerinde toplanmasıdır (Rohner ve Khaleque, 2003). Kontrol alt ölçeğinin Cronbach Alfa Katsayısı ise 0,55'dir (Öztürk Can ve Aksel, 2017). Ölçekte yer alan ebeveyn kontrolü araştırmanın amacı dışında bir durumu temsil ettiğinden dolayı araştırmaya dahil edilmemiştir.

Mevcut araştırmada da güvenilirlik analizi için Cronbach Alpha katsayısına bakılmış ve Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği için (kontrol boyutu analizlerde kullanılmadığı için hesaba katılmamıştır) güvenilirlik katsayısı 0,78 olarak bulunmuştur. 0,60 ile 0,90 arası Cronbach Alpha değeri oldukça güvenilir olarak kabul edildiğinden dolayı araştırmanın güvenilir sonuçları olduğu söylenebilir (Tavşancıldan aktaran Can, 2018, s. 391).

Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin kullanım izni alınmıştır (EK 3).

Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği

Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği 3-7 yaş arası çocukların mizaçlarını anlamaya yönelik geliştirilen bir ölçektir. Rothbart ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin ilk halinde 195 madde bulunmaktadır (Putnam ve Rothbart, 2006). Daha sonra bu ölçek, Rothbart ve arkadaşları tarafından kısaltılarak 94 maddelik bir ölçek haline getirilmiştir. Ölçek 7'li likert tipinde bir ölçektir (Tamamen yanlış: 1, çoğunlukla yanlış: 2, kısmen yanlış: 3, ne doğru ne yanlış: 4, kısmen doğru: 5, çoğunlukla doğru: 6, tamamen doğru: 7). Ölçeği dolduran kişi herhangi bir maddede yer alan durumu daha önce çocukla hiç yaşamamışsa ya da öyle bir durumla daha önce hiç karşılaşmamışsa "Uygun Değil" (UD) şikkını işaretlemektedir. Ölçekte toplam 3 mizaç faktörü altında 15 mizaç özelliği yer almaktadır. Gayretli kontrol, olumsuz duygulanım ve dışadönüklük ölçekteki 3 faktörü temsil etmektedir. Gayretli kontrol mizaç faktörü; dikkati odaklama (16, 21, 62, 71, 84, 89), engelleme denetimi (38, 45, 53, 67, 73, 81), algısal hassasiyet (5, 13, 24, 32, 47, 83), düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet (26, 39, 57, 65, 72, 76, 86, 94) mizaç özelliklerini kapsamaktadır. Olumsuz duygulanım mizaç faktörü; rahatsızlık (3, 9, 29, 49, 64, 91), azalan tepki/sakinleşme (25, 34, 44, 59, 66, 75), korku (17, 23, 35, 41, 63, 68), mutsuzluk (8, 20, 27, 31, 54, 56, 74), kızgınlık/düş kırıklığı (2, 14, 30, 40, 61, 87) mizaç özelliklerini kapsamaktadır. Dışadönüklük mizaç faktörü; aktivite seviyesi (1, 12, 18, 22, 50, 85, 93),

utangaçlık (11, 37, 42, 52, 60, 70), yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet (4, 10, 33, 69, 78, 88), gülümseme ve kahkaha (19, 48, 55, 77, 79, 80), dürtüsellik (7, 28, 36, 43, 51, 82), yaklaşım/olumlu katılım (6, 15, 46, 58, 90, 92) mizaç özelliklerini kapsamaktadır. Ölçekteki bazı maddelerinde (18, 50, 93, 61, 90, 92, 16, 21, 84, 3, 49, 91, 25, 34, 75, 35, 68, 78, 36, 43, 82, 53, 83, 54, 56, 74, 11, 60, 19, 48, 80) puanlama tersten yapılmaktadır. Ölçeğin kısa formunun Türkçeye çevirisi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Akın Sarı, İşeri, Yalçın, Akın Aslan ve Şener (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0,78 olarak bulunmuş ve Türkçedeki tüm mizaç alt ölçeklerinin güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin geçerliliği için soru maddelerinin alt ölçeklere uyumuna bakılmıştır. Tüm alt ölçeklerde tüm sorular istatistiksel olarak anlamlı olacak şekilde alt ölçeklerle uyumlu bulunmuştur.

Mevcut araştırmada da güvenilirlik analizi için Cronbach Alpha katsayısına bakılmış ve Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği için güvenilirlik katsayısı 0,80 bulunmuştur. Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nin kullanım izni alınmıştır (EK 5).

Verilerin Toplanması

Annelerin kabul red durumlarını ve çocukların mizaç özelliklerini belirlemek için Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alındıktan sonra (EK 6), etki büyüklüğü hesaplanarak araştırmanın güvenilir sonuçlar vermesi için en az kaç veri gerekli olduğu hesaplanmıştır. Bu doğrultuda Battalgazi ve Yeşilyurt merkez ilçelerindeki 34 bağımsız anaokulu arasından çalışma grubu için 10 bağımsız anaokulu seçilmiştir. Anaokullarına gidilerek müdür ve öğretmenlerle görüşülmüştür. Araştırmanın kapsamı, ölçekleri kimin dolduracağı detaylı biçimde öğretmenlere anlatılarak bir hafta boyunca 10 okula gidilerek toplamda 1200 ölçek bırakılmıştır. Öğretmenler vasıtasıyla annelere ulaştırılan bilgilendirme yazısı eklenmiş ölçekler, her okula bırakıldıktan bir hafta sonra toplanmıştır. Toplamda 405 ölçek anneler tarafından doldurularak geri gönderilmiştir.

Verilerin Analizi

İlk olarak verilerin dağılımı incelenmiş ve eksik verilerden kaynaklı normallliği bozan uç değerler çıkarılmıştır. Verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını tespit etmek için verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri ile standardize edilmiş Z puanlarına bakılmıştır.

Çarpıklık değerlerinin ve basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olması normallik varsayımının sağlandığını göstermektedir (Can, 2018, s. 117).

Tablo 3

Çocuk ve Annelerin Ölçek Puanlarının Normalliğine İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

		N=349	Çarpıklık	Basıklık
Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği		Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	,816	,560
		Düşmanlık/Agresyon	,698	-,217
		İlgisizlik/İhmal	,842	,565
		Ayrıştırılmamış Reddetme	,808	-,064
		Toplam Puan	,818	,342
Çocuk Davranış Listesi	Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	-,563	,267
		Engelleme Denetimi	-,196	-,069
		Algısal Hassasiyet	-,793	,061
		Düşük Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	-,344	-,099
	Olumsuz Duygulanım	Rahatsızlık	-,257	-,033
		Azalan Tepki/Sakinleşme	-,283	-,041
		Korku	-,264	-,558
		Mutsuzluk	-,490	,665
		Kızgınlık/Düş Kırıklığı	-,048	-,402
	Dışadönüklük	Aktivite Seviyesi	-,294	-,210
		Utangaçlık	-,122	-,413
		Yüksek Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	-,362	-,344
		Gülümseme Ve Kahkaha	-,518	,102
		Dürtüsellik	,051	-,168
		Yaklaşım/Olumlu Katılım	-,141	-,561

Tablo 3'e bakıldığında Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin alt boyutları ve geneli ile Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nin alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık katsayıları -1 ile +1 arasında olduğundan ve her iki ölçeğin tüm maddelerinin standardize edilmiş Z puanları -3 ile +3 arasında olduğundan veri seti normal dağılım göstermektedir. Öncelikle annelerin kabul red durumları ve çocukların mizaç özelliklerini belirlemek için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin geneline ve alt boyutlarına ilişkin dağılımlar ve Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nin alt boyutlarına ilişkin betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık) hesaplanmıştır. 1. ve 3. araştırma problemleri doğrultusunda annelerin ve çocukların demografik özelliklerine ait iki kategorili olan değişkenlere (anne yaşı, anne çalışma durumu ve çocuğun cinsiyeti) göre ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki farklılığa Bağımsız Örneklem T-Testi analizi ile bakılmıştır. Çocukların ve annelerin demografik

özelliklerine ait üç ve daha fazla kategorili olan değişkenlere (aylık hane geliri, hane kişi sayısı, anne öğrenim düzeyi, çocuk yaşı, çocuk doğum sırası ve kardeş sayısı) göre ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki farklılığa Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ile bakılmıştır. Üç ve daha fazla grup olan değişkenlerde anlamlı farklılık olması durumunda grupların karşılaştırılması için Post Hoc testlerinden Sidak testi seçilmiştir. Post Hoc testleri Tek Yönlü Varyans Analizi sonucunda çıkan en az iki grup arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu veya başka gruplar arasında da fark olup olmadığını anlamak için yapılan testlerdir (Can, 2018, 151). 4. araştırma problemi doğrultusunda ölçekler arasındaki korelasyona Pearson korelasyon analizi ile bakılmıştır. 5. araştırma problemi doğrultusunda Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nin alt boyutlarının Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin alt boyutlarını yordama durumuna Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ile bakılmıştır. Her iki ölçeğin güvenirlik katsayılarına Cronbach Alfa Katsayısı ile bakılmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Okul öncesi dönem çocuğuolan annelerin kabul red durumları ile çocukların mizaç özellikleri arasındaki ilişki bazı demografik değişkenler çerçevesinde incelenmiş ve çocuğun mizaç özelliklerinin anne kabul reddini yordayıp yordamadığına dair analizler yapılmıştır. Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine dair yapılan analizler sonucu ortaya çıkan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Annelerin Kabul Red Düzeylerine İlişkin Bulgular

Çalışmaya katılan annelerin kabul red durumları incelenmiştir. Annelerin kabul red durumlarına ilişkin betimsel sonuçlara Tablo 4’de yer verilmiştir:

Tablo 4

Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Betimsel Sonuçlar

Ölçek		N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık
Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği	Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	349	20,00	37,00	25,03	3,35	,816
	Düşmanlık/Agresyon	349	15,00	32,00	20,84	3,99	,698
	İlgisizlik/İhmal	349	15,00	29,00	18,92	2,95	,842
	Ayrıştırılmamış Reddetme	349	10,00	19,00	12,71	2,22	,808
	Toplam Puan	349	62,00	108,16	77,50	9,07	,818

Tablo 4’de çalışmaya katılan annelerin çocuklarını kabul red durumlarının ne düzeyde olduğu belirtilmiştir. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği’nin soğukluk/sevgisizlik alt boyutunun puanına ilişkin annelerin minimum düzeyinin 20,00 ve maksimum düzeyinin 37,00 olduğu görülmektedir. Soğukluk/sevgisizlik alt boyutunun $\bar{X}=25,03$ ($s=3,35$)

ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Çarpıklık değeri incelendiğinde ,816 ile soğukluk/sevgisizlik alt boyutuna ilişkin Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği puanlarının ortalamasının altında bir yığılma gösterdiği görülmektedir. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin düşmanlık/agresyon alt boyutuna ilişkin annelerin minimum düzeyinin 15,00 ve maksimum düzeyinin 32,00 olduğu görülmektedir. Düşmanlık/agresyon alt boyutunun $\bar{X}=20,84$ ($s=3,99$) ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Çarpıklık değeri incelendiğinde ,698 ile düşmanlık/agresyon alt düzeyine ilişkin Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği puanlarının ortalamasının altında bir yığılma gösterdiği görülmektedir. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin ilgisizlik/ihmal alt boyutuna ilişkin annelerin minimum düzeyinin 15,00 ve maksimum düzeyinin 29,00 olduğu görülmektedir, İlgisizlik/ihmal alt boyutunun $\bar{X}=18,92$ ($s=2,95$) ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Çarpıklık değeri incelendiğinde ,842 ile ilgisizlik/ihmal alt boyutuna ilişkin Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği puanlarının ortalamasının altında bir yığılma gösterdiği görülmektedir. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin ayrıştırılmamış reddetme alt boyutuna ilişkin annelerin minimum düzeyinin 10,00 ve maksimum düzeyinin 19,00 olduğu görülmektedir. Ayrıştırılmamış reddetme alt boyutunun $\bar{X}=12,71$ ($s=2,22$) ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Çarpıklık değeri incelendiğinde ,808 ile ayrıştırılmamış reddetme alt boyutuna ilişkin Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği puanlarının ortalamasının altında bir yığılma gösterdiği görülmektedir. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin toplam puanına ilişkin annelerin minimum düzeyinin 61 ve maksimum düzeyinin 108,16 olduğu görülmektedir Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin toplam puanına ilişkin annelerin kabul red durumlarının $\bar{X}=77,50$ ($s=9,07$) ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Çarpıklık değeri incelendiğinde ,818 ile toplam puanına ilişkin Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği puanlarının ortalamasının altında bir yığılma gösterdiği görülmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 60, en yüksek puan ise 240'dır. Toplam puanın artması ebeveyn reddi anlamına gelmekte, azalması ise ebeveyn kabulü anlamına gelmektedir. Bu araştırma için ölçeğin toplam puanına bakıldığında çalışmaya katılan annelerin çocuklarını kabul düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Öztürk Can ve Aksel (2017) de yaptıkları çalışmada ebeveynlerin çocuklarını kabul oranının yüksek düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir.

1. Alt Problem

a) Annelerin kabul red durumları, ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 5

Aylık Gelir Düzeyine Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği Alt Boyutları	Aylık Hane Geliri	N	Ortalama	Ss	F	p
Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	1.4000 ve altı	154	25,05	3,27	,169	,845
	2.4001-7999	125	25,13	3,45		
	3.8000 ve üstü	70	24,84	3,42		
Düşmanlık/Agresyon	1.4000 ve altı	154	21,03	3,86	,388	,679
	2.4001-7999	125	20,68	4,12		
	3.8000 ve üstü	70	20,60	4,02		
İlgisizlik/İhmal	1.4000 ve altı	154	18,74	2,90	,519	,596
	2.4001-7999	125	19,05	3,13		
	3.8000 ve üstü	70	19,09	2,72		
Ayrıştırılmamış Reddetme	1.4000 ve altı	154	12,77	2,27	,576	,563
	2.4001-7999	125	12,53	2,15		
	3.8000 ve üstü	70	12,83	2,23		
Toplam Puan	1.4000 ve altı	154	77,59	8,67	,023	,977
	2.4001-7999	125	77,38	9,27		
	3.8000 ve üstü	70	77,36	9,69		

Tablo 5’de aylık hane gelir düzeyine göre araştırmaya katılan annelerin kabul red durumları arasında fark olup olmadığı sunulmuştur. Aylık hane gelir düzeyine göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği’nin *soğukluk/sevgisizlik* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=,169$, $p=,845>,05$), *düşmanlık/agresyon* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=,388$, $p=,679>,05$), *ilgisizlik/ihmal* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=,519$ $p=,596>,05$), *ayrıştırılmamış reddetme* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=,576$ $p=,563>,05$) ve *ölçek genelinde* ($F_{(2-346)}=,023$ $p=,977>,05$) anlamlı fark olmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularında aylık hane gelir düzeyine göre annelerin kabul red durumları incelendiğinde; soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış reddetme alt boyutları ve toplam kabul red durumunda aylık hane gelir düzeyine göre anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir. Aylık hane gelir düzeyi annelerin çocuklarını kabul veya reddetme durumlarını etkilememektedir. Literatüre bakıldığında Erkan ve Toran’ın (2010) 5 yaşındaki çocukların anneleriyle yaptıkları çalışmada düşük sosyoekonomik düzeye sahip annelerin, yüksek sosyoekonomik düzeye sahip annelere göre çocuklarını reddetme düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Öte yandan Pektaş ve

Özgür'ün (2005) 3. sınıf çocuklarıyla yaptıkları çalışmada ekonomik durumu iyi olan ailelerden gelen çocukların daha fazla ebeveyn reddi algıladıkları tespit edilmiştir.

Çalışmalar incelendiğinde bir çalışmada düşük sosyoekonomik düzeyden gelen çocukların, diğer çalışmada ise ekonomik durumu iyi olan ailelerden gelen çocukların daha fazla reddedildikleri tespit edilmiştir. Bu araştırmada ise sosyoekonomik düzeyin anne kabul reddi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Düşük sosyoekonomik düzeye başka sosyal ve duygusal şartların da eşlik ettiği yerlerde büyüyen çocuklar büyük bir risk altındadır. Ancak evrensel açıdan bakıldığında düşük sosyoekonomik düzeyin tek başına reddetme ile mutlak bir ilişkisi olduğu söylenemez. İnsanların büyük bir kısmı kötü ekonomik şartlarda yaşıyor olmasına rağmen çoğu ebeveyn çocuklarını sevgi dolu bir bakım ile büyütme ve kabul etmektedir (Rohner vd., 2005).

b) Annelerin kabul red durumları hane kişi sayısına göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 6

Hane Kişi Sayısına Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği Alt Boyutları	Hane Kişi Sayısı	N	Ortalama	Ss	F	p
Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	1. 3 kişi 2. 4 kişi 3. 5 kişi 4. 6 ve üstü	51 188 79 31	24,60 24,79 25,66 25,62	3,26 3,25 3,45 3,75	1,859	,136
Düşmanlık/Agresyon	1. 3 kişi 2. 4 kişi 3. 5 kişi 4. 6 ve üstü	51 188 79 31	20,81 21,07 20,63 20,01	4,00 3,97 4,09 3,92	,729	,535
İlgisizlik/İhmal	1. 3 kişi 2. 4 kişi 3. 5 kişi 4. 6 ve üstü	51 188 79 31	18,31 19,01 19,32 18,38	2,88 3,09 2,55 3,00	1,619	,185
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. 3 kişi 2. 4 kişi 3. 5 kişi 4. 6 ve üstü	51 188 79 31	12,33 12,88 12,64 12,42	1,87 2,36 2,09 2,16	1,071	,362
Toplam Puan	1. 3 kişi 2. 4 kişi 3. 5 kişi 4. 6 ve üstü	51 188 79 31	76,06 77,75 78,24 76,43	8,96 9,18 8,75 9,53	,794	,498

Tablo 6'da hane kişi sayısına göre araştırmaya katılan annelerin kabul red durumlarında farklılık olup olmadığı sunulmuştur. Hane kişi sayısına göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol

Ölçeği'nin *soğukluk/sevgisizlik* alt boyutunda ($F_{(3-345)}=1,859$, $p=,136>,05$), *düşmanlık/agresyon* alt boyutunda ($F_{(3-345)}=,729$, $p=,535>,05$), *ilgisizlik/ihmal* alt boyutunda ($F_{(3-345)}=1,619$, $p=,185>,05$), *ayrıştırılmamış reddetme* alt boyutunda ($F_{(3-345)}=1,071$, $p=,362>,05$) ve *ölçek genelinde* ($F_{(3-345)}=,794$, $p=,498>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularında hanede yaşayan kişi sayısına göre annelerin kabul red durumları incelendiğinde; soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış reddetme alt boyutları ve toplam kabul red durumunda hanede yaşayan kişi sayısına göre anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir. Hanede yaşayan kişi sayısı annelerin çocuklarını kabul veya reddetme durumlarını etkilememektedir.

Özyürek ve Tezel Şahin (2012)'in yaptıkları çalışmada evde yaşayan başka kişilerin olup olmama durumunun annenin kabul red düzeyinde anlamlı etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir. Araştırma bulguları literatürle paralellik göstermektedir. Bir evde yaşayan kişi sayısının fazlalığı annenin ve babanın sorumluluklarını artırabilir, çocuklarına ayırdıkları zaman ve ilgiyi kısıtlayabilir. Ancak buna rağmen annelerin çocuklarını kabulü veya reddi bu durumdan etkilenmeyebilir.

c) *Annelerin kabul red durumları, annenin yaşına göre farklılaşmakta mıdır?*

Tablo 7

Annelerin Yaşına Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Bağımsız Örneklemeler (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları

Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği Alt Boyutları	Anne Yaşı	N	Ortalama	Ss	sd	t	p
Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	1. 35 yaş altı	172	25,17	3,48	347	,765	,445
	2. 35 yaş ve üstü	177	24,90	3,23			
Düşmanlık/Agresyon	1. 35 yaş altı	172	20,73	3,89	347	-,476	,634
	2. 35 yaş ve üstü	177	20,94	4,09			
İlgisizlik/İhmal	1. 35 yaş altı	172	18,59	3,03	347	-2,089	,037*
	2. 35 yaş ve üstü	177	19,24	2,83			
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. 35 yaş altı	172	12,71	2,28	347	,032	,974
	2. 35 yaş ve üstü	177	12,70	2,17			
Toplam Puan	1. 35 yaş altı	172	77,20	9,30	347	-,593	,554
	2. 35 yaş ve üstü	177	77,78	8,87			

* $p<,05$

Tablo 7'de araştırmaya katılan annelerin yaşının, kabul red durumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığı sunulmuştur. Anne yaşına göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin *soğukluk/sevgisizlik* alt boyutunda ($t_{(347)}=,765$, $p=,445>,05$),

düşmanlık/agresyon alt boyutunda ($t_{(347)} = -.476, p = .634 > .05$), *ayrıştırılmamış reddetme* alt boyutunda ($t_{(347)} = .032, p = .974 > .05$) ve *ölçek genelinde* ($t_{(347)} = -.593, p = .554 > .05$) anlamlı fark olmadığı görülmektedir. Anne yaşına göre *ilgisizlik/ihmal* alt boyutunda ($t_{(347)} = -2.089, p = .037 < .05$) anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu anlamlı fark 35 yaş ve üstünde olan annelerin *ilgisizlik/ihmal* alt boyutunda 35 yaş altı annelere göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır.

Araştırma bulgularında anne yaşına göre kabul red durumları incelendiğinde; soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon, ayrıştırılmamış reddetme alt boyutları ve toplam kabul red durumu üzerinde anne yaşının anlamlı bir farklılığa yol açmadığı, *ilgisizlik/ihmal* alt boyutu üzerinde ise anlamlı bir etkisinin olduğu söylenebilir. Yaşı 35 yaş ve üstü olan annelerin, yaşı 35 yaşın altında olan annelere göre çocuklarına karşı daha çok ilgisiz ve ihmalkâr davranışlar gösterdikleri söylenebilir. İlgisizlik ve ihmalkârlık, ebeveyn reddinin göstergelerinden biridir. Erkan ve Toran (2004, 2010) düşük sosyoekonomik düzeye sahip annelerle yaptıkları her iki çalışmada da annelerin yaşı arttıkça, çocuklarını reddetmelerinin de arttığını bulmuşlardır.

Araştırma bulguları literatürle paralellik göstermektedir. Annenin yaşı arttıkça çocuğuna karşı ilgisi, sabrı ve tahammülü azalabilir. Bunun sonucunda anne, çocuğuna karşı daha çabuk öfkelenebilir. Bu durumla başa çıkabilmek adına anneler kendilerini çocukla olan ilişkisinde geri çekebilir ve bu da ihmalkar davranmasına yol açabilir (Rohner vd., 2005).

d) Annelerin kabul red durumları, annenin öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 8

Annelerin Öğrenimine Göre Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği Alt Boyutları	Anne Öğrenimi	N	Ortalama	Ss	F	p
Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	1. İlkokul	38	24,93	3,11	,634	,593
	2. Ortaokul	30	25,55	3,62		
	3. Lise	96	25,29	3,35		
	4. Üniversite ve üstü	185	24,84	3,37		
Düşmanlık/Agresyon	1. İlkokul	38	20,81	4,01	,634	,594
	2. Ortaokul	30	19,97	3,28		
	3. Lise	96	20,74	3,74		
	4. Üniversite ve üstü	185	21,03	4,22		
İlgisizlik/İhmal	1. İlkokul	38	18,81	3,21	1,235	,297
	2. Ortaokul	30	19,34	2,71		
	3. Lise	96	18,47	2,88		
	4. Üniversite ve üstü	185	19,11	2,95		
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. İlkokul	38	12,90	2,12	,884	,449
	2. Ortaokul	30	13,08	2,42		
	3. Lise	96	12,43	2,26		
	4. Üniversite ve üstü	185	12,75	2,19		
Toplam Puan	1. İlkokul	38	77,44	7,97	,187	,905
	2. Ortaokul	30	77,94	7,64		
	3. Lise	96	76,93	8,60		
	4. Üniversite ve üstü	185	77,73	9,76		

Tablo 8’de anne öğrenim düzeyine göre araştırmaya katılan annelerin kabul red durumlarında farklılık olup olmadığı sunulmuştur. Anne öğrenim düzeyine göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği’nin *soğukluk/sevgisizlik* alt boyutunda ($F_{(3-345)}=,634$, $p=,593>,05$), *düşmanlık/agresyon* alt boyutunda ($F_{(3-345)}=,634$, $p=,594>,05$), *ilgisizlik/ihmal* alt boyutunda ($F_{(3-345)}=1,235$ $p=,297>,05$), *ayrıştırılmamış reddetme* alt boyutunda ($F_{(3-345)}=,884$ $p=,449>,05$) ve *ölçek genelinde* ($F_{(3-345)}=,187$ $p=,905>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularında anne öğrenim düzeyine göre annelerin kabul red durumları incelendiğinde; soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış reddetme alt boyutları ve toplam kabul red durumunda anne öğrenim düzeyine düzeyine göre anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir. Annelerin öğrenim düzeyi çocuklarını kabul veya reddetme durumlarını etkilememektedir.

Literatüre bakıldığında araştırma bulgularını destekleyecek şekilde Altay (2012) ile Öztürk Can ve Aksel (2017) de yaptıkları çalışmalarda annenin eğitim düzeyinin çocuğunu kabul ve reddetmesi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını bulmuşlardır. Mevcut araştırma bulguları da bu sonuçlarla paralellik göstermektedir. Bunun yanı sıra

anneninin öğrenim düzeyine göre çocuğunu kabul ve reddetme durumlarının anlamlı bir biçimde farklılaştığına dair araştırmalar da mevcuttur (Erkan ve Toran, 2004; Pektaş ve Özgür, 2005; Yılmaz Basılğan, 2012). Erkan ve Toran (2004)'ın çalışmasında yalnızca düşük sosyoekonomik düzeye sahip annelerin araştırmaya dahil edilmesi bu sonuca ulaşılmasında etkili olmuş olabilir. Ayrıca mevcut çalışmada ölçekleri anneler doldururken, yapılan diğer iki çalışmada (Pektaş ve Özgür, 2005; Yılmaz Basılğan, 2012) annenin kabul reddi çocukların cevaplarına göre değerlendirilmiştir. Mevcut çalışmada annelerin çocuklarına karşı davranışları birincil kaynak olan anneler tarafından verilen cevaplara dayalıyken diğer iki çalışma çocukların annelerinin davranışlarıyla ilgili algılarına dayanmaktadır. Çocukların annelerinin davranışlarını yorumlayış tarzları her iki çalışmada benzer sonuçlar çıkmasına neden olmuş olabilir. Ancak mevcut çalışmada annelerden alınan cevaplar doğrultusunda annenin öğrenim düzeyinin çocuğun kabul ve reddedilmesinde anlamlı farklılaşmaya yol açmadığı tespit edilmiştir.

e) Annelerin kabul red durumları, annenin çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 9

Annelerin Çalışma Durumuna Göre Kabul Red Durumlarına İlişkin Bağımsız Örneklemeler (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları

Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği Alt Boyutları	Anne Çalışma Durumu	N	Ortalama	Ss	sd	t	p
Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	1. Ev hanımı	207	25,32	3,52	347	1,903	,058
	2. Çalışan	142	24,62	3,07			
Düşmanlık/Agresyon	1. Ev hanımı	207	20,86	3,90	347	,146	,884
	2. Çalışan	142	20,80	4,14			
İlgisizlik/İhmal	1. Ev hanımı	207	18,88	2,93	347	-,351	,726
	2. Çalışan	142	18,99	2,98			
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. Ev hanımı	207	12,76	2,27	347	,510	,610
	2. Çalışan	142	12,63	2,16			
Toplam Puan	1. Ev hanımı	207	77,81	8,79	347	,775	,439
	2. Çalışan	142	77,04	9,49			

Tablo 9'da araştırmaya katılan annelerin çalışıp çalışmamasına göre kabul red durumlarında farklılık olup olmadığı sunulmuştur. Anne çalışıp çalışmama durumuna göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin *soğukluk/sevgisizlik* alt boyutunda ($t_{(347)}=1,903$, $p=,058>,05$), *düşmanlık/agresyon* alt boyutunda ($t_{(347)}=,146$, $p=,884>,05$), *ilgisizlik/ihmal* alt boyutunda ($t_{(347)}=-,351$, $p=,726>,05$), *ayrıştırılmamış reddetme* alt boyutunda ($t_{(347)}=,510$, $p=,610>,05$) ve *ölçek genelinde* ($t_{(347)}= -,775$, $p=,439>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularında annenin çalışıp çalışmama durumuna göre kabul red durumları incelendiğinde; soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış reddetme alt boyutları ve toplam kabul red durumunda annenin çalışıp çalışmamasına göre anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir. Annelerin çalışma durumları çocuklarını kabul veya reddetme durumlarını etkilememektedir. Anneler bazen mecburiyetten bazen de kişisel isteklerinden dolayı bir işte çalışmayı seçebilirler. Annenin çalışma durumuyla ilgili bazı araştırmalar (Adak, 2007; Arpacı ve Ersoy, 2007) çalışan annelerin çocuklarına daha az zaman ayıracağı, daha az ilgi ve bakım göstereceği bulgularına ulaşırken, bazıları (Altınay, 2012) da annenin çalışmasının çocuğa karşı tutumlarına olumlu etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Mevcut çalışmada annenin çalışmasının çocuğunu kabul veya reddetmesi üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı belirlenmiştir. Anne kabul ve reddi çocuğa karşı hissedilen duyguların davranışa dönüşmesiyle alakalıdır (Rohner ve Rohner, 1981; Rohner vd., 2005). Annenin çalışması çocuğuna karşı hissettiği sevgi, ilgisizlik, soğukluk gibi duyguları üzerinde tek başına etkili olmayabilir.

f) *Annelerin kabul red durumları, çocuğun yaşına göre farklılaşmakta mıdır?*

Tablo 10

Çocukların Yaşına Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği Alt Boyutları	Çocuk Yaşı	N	Ortalama	Ss	F	p
Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	1. 4 yaş	51	24,35	3,78	1,258	,286
	2. 5 yaş	200	25,16	3,16		
	3. 6 yaş	98	25,12	3,50		
Düşmanlık/Agresyon	1. 4 yaş	51	20,86	4,25	,668	,514
	2. 5 yaş	200	21,02	4,21		
	3. 6 yaş	98	20,45	3,37		
İlgisizlik/ihmal	1. 4 yaş	51	18,72	2,63	,599	,550
	2. 5 yaş	200	19,07	3,09		
	3. 6 yaş	98	18,72	2,81		
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. 4 yaş	51	12,80	2,01	,074	,929
	2. 5 yaş	200	12,70	2,29		
	3. 6 yaş	98	12,66	2,20		
Toplam Puan	1. 4 yaş	51	76,73	9,00	,615	,541
	2. 5 yaş	200	77,96	9,66		
	3. 6 yaş	98	76,95	7,82		

Tablo 10’da çocukların yaşına göre araştırmaya katılan annelerin kabul red durumlarında farklılık olup olmadığı sunulmuştur. Çocuk yaşına göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği’nin *soğukluk/sevgisizlik* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=1,258$, $p=,286>,05$), *düşmanlık/agresyon* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=,668$, $p=,514>,05$), *ilgisizlik/ihmal* alt

boyutunda ($F_{(2-346)}=,599$, $p=,550>,05$), *ayrıştırılmamış reddetme* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=,074$, $p=,929>,05$) ve *ölçek genelinde* ($F_{(2-346)}=,615$, $p=,541>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularında çocuğun yaşına göre annelerin kabul red durumları incelendiğinde; soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış reddetme alt boyutları ve toplam kabul red durumunda çocuğun yaşına göre anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir. Çocukların yaşı annelerin çocuklarını kabul veya reddetme durumlarını etkilememektedir. Dereli ve Dereli (2017) ebeveyn çocuk ilişkisi üzerinde çocuk yaşının anlamlı bir etkisinin olmadığını tespit etmiştir. Bir başka çalışmada da (Bayındır, Güven, Sezer, Akşin Yavuz ve Yılmaz, 2017) çocuk yaşına göre ebeveyn kabul reddinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirtilmiştir. Ancak Kaytez ve Durualp (2016), 4 yaşında çocuğu olan annelerin 5 yaşında çocuğu olan annelere göre çocuklarını reddetme düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan bir başka araştırmada 4 yaşındaki çocukların 6 yaşındaki çocuklara göre anneleri tarafından daha yüksek kabul edilme düzeyine sahip oldukları; 5 yaşındaki çocukların ise 6 anneleri tarafından daha yüksek kabul edilme düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir (Ural vd., 2015). Her iki çalışmaya bakıldığında, birinde daha küçük yaştaki çocuklar daha çok reddedilirken, diğerinde daha büyük yaştaki çocuklar daha çok reddedilmektedir. Mevcut araştırma bulgularıyla örtüşmeyen sonuçlara ulaşan her iki çalışmanın bulguları birbiriyle tutarlılık göstermemektedir. Mevcut araştırmada ise çocuk yaşının anne kabul reddinde anlamlı farklılaşmaya yol açmadığı tespit edilmiştir.

g) Annelerin kabul red durumları, çocuk cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 11

Çocukların Cinsiyetine Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Bağımsız Örneklemeler (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları

Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği Alt Boyutları	Çocuk Cinsiyeti	N	Ortalama	Ss	sd	t	p
Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	1. Kız	183	25,16	3,60	347	,742	,458
	2. Erkek	166	24,89	3,07			
Düşmanlık/Agresyon	1. Kız	183	20,82	3,95	347	-,092	,926
	2. Erkek	166	20,86	4,05			
İlgisizlik/İhmal	1. Kız	183	18,96	3,07	347	,246	,806
	2. Erkek	166	18,88	2,81			
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. Kız	183	12,54	2,12	347	-1,509	,132
	2. Erkek	166	12,89	2,32			
Toplam Puan	1. Kız	183	77,47	9,20	347	-,055	,956
	2. Erkek	166	77,52	8,96			

Tablo 11’de araştırmaya katılan annelerin çocuklarının yaşına göre kabul red durumlarında farklılık olup olmadığı sunulmuştur. Çocuk cinsiyetine göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği’nin *soğukluk/sevgisizlik* alt boyutunda ($t_{(347)}=,742$, $p=,458>,05$), *düşmanlık/agresyon* alt boyutunda ($t_{(347)}=-,092$, $p=,926>,05$), *ilgisizlik/ihmal* alt boyutunda ($t_{(347)}=,246$, $p=,806>,05$), *ayrıştırılmamış reddetme* alt boyutunda ($t_{(347)}=-,1,509$, $p=,132>,05$) ve *ölçek genelinde* ($t_{(347)}=-,055$, $p=,956>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularında çocuğun cinsiyetine göre annelerin kabul red durumları incelendiğinde; soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış reddetme alt boyutları ve toplam kabul red durumunda çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir. Çocukların cinsiyeti annelerin çocuklarını kabul veya reddetme durumlarını etkilememektedir. Çocuk cinsiyetinin annelerin kabul reddi üzerinde herhangi anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığını gösteren birçok çalışma vardır (Erkan ve Toran, 2004; Özyürek ve Tezel Şahin, 2012; Ural vd., 2015; Yılmaz Basılğan, 2012). Yapılan bir araştırmada (Dereli ve Dereli, 2017), çocuk cinsiyetine göre ebeveyn çocuk ilişkisinde anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Araştırma bulguları literatürle paralellik göstermektedir. Annelerin kız ve erkek çocuklarına benzer bir kabul red düzeyine sahip oldukları ve cinsiyete göre çocukları arasında ayırım yapmadıkları söylenebilir.

h) Annelerin kabul red durumları, çocuğun doğum sırasına göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 12

Çocuk Doğum Sırasına Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği Alt Boyutları	Çocuk Doğum Sırası	N	Ortalama	Ss	F	p
Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	1. İlk çocuk	189	24,77	3,29	1,457	,234
	2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	25,62	3,09		
	3. Son çocuk	122	25,26	3,52		
Düşmanlık/Agresyon	1. İlk çocuk	189	20,79	4,06	,186	,830
	2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	21,21	4,02		
	3. Son çocuk	122	20,80	3,90		
İlgisizlik/İhmal	1. İlk çocuk	189	18,64	2,86	1,968	,141
	2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	19,05	2,63		
	3. Son çocuk	122	19,31	3,14		
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. İlk çocuk	189	12,58	2,27	1,025	,360
	2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	12,60	2,26		
	3. Son çocuk	122	12,94	2,13		
Toplam Puan	1. İlk çocuk	189	76,77	9,13	1,320	,269
	2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	78,48	8,80		
	3. Son çocuk	122	78,31	9,04		

Tablo 12’de çocuğun doğum sırasına göre araştırmaya katılan annelerin kabul red durumlarında farklılık olup olmadığı sunulmuştur. Çocuk doğum sırasına göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği’nin *soğukluk/sevgisizlik* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=1,457$, $p=,234>,05$), *düşmanlık/agresyon* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=,186$, $p=,830>,05$), *ilgisizlik/ihmal* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=1,968$, $p=,141>,05$), *ayrıştırılmamış reddetme* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=1,025$, $p=,360>,05$) ve *ölçek genelinde* ($F_{(2-346)}=1,320$, $p=,269>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularında çocuğun doğum sırasına göre annelerin kabul red durumları incelendiğinde; soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış reddetme alt boyutları ve toplam kabul red durumunda çocuğun doğum sırasına göre anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir. Çocuğun doğum sırası annenin çocuğunu kabul ve reddetme durumlarını etkilememektedir.

i) Annelerin kabul red durumları, sahip olunan çocuk sayısına göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 13

Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Annelerin Kabul Red Durumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Ebeveyn Kabul Red/ Kontrol Ölçeği Alt Boyutları	Sahip Olunan Çocuk Sayısı	N	Ortalama	Ss	F	p	Fark (Sidak)
Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/Sevgisizlik)	1. Tek çocuk	59	24,57	3,06	2,212	,111	
	2. İki çocuk	214	24,92	3,40			
	3. Üç ve daha fazla çocuk	76	25,71	3,40			
Düşmanlık/Agresyon	1. Tek çocuk	59	20,24	4,00	1,983	,139	
	2. İki çocuk	214	21,17	3,96			
	3. Üç ve daha fazla çocuk	76	20,36	4,01			
İlgisizlik/İhmal	1. Tek çocuk	59	17,93	2,53	4,203	,016*	2>1, 3>1
	2. İki çocuk	214	19,09	3,11			
	3. Üç ve daha fazla çocuk	76	19,23	2,61			
Ayrıştırılmamış Reddetme	1. Tek çocuk	59	12,03	1,76	3,853	,022*	2>1
	2. İki çocuk	214	12,92	2,33			
	3. Üç ve daha fazla çocuk	76	12,61	2,13			
Toplam Puan	1. Tek çocuk	59	74,77	8,34	3,252	,040*	2>1
	2. İki çocuk	214	78,10	9,14			
	3. Üç ve daha fazla çocuk	76	77,90	9,17			

*p<,05

Tablo 13'te sahip oldukları çocuk sayısına göre araştırmaya katılan annelerin kabul red durumlarında farklılık olup olmadığı sunulmuştur. Sahip olunan çocuk sayısına göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin *soğukluk/sevgisizlik* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=2,212$, $p=,111>,05$), *düşmanlık/agresyon* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=1,983$, $p=,139>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Sahip olunan çocuk sayısına göre *ilgisizlik/ihmal* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=4,203$, $p=,016<,05$) anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu anlamlı farklılık iki çocuğu olan annelerin ilgisizlik/ihmal alt boyutu düzeyinin ($\bar{X}=19,09$) ve üç ve daha fazla çocuğu olan annelerin ilgisizlik/ihmal alt boyutu düzeyinin ($\bar{X}=19,23$), tek çocuğu olan annelerin düzeyinden ($\bar{X}=17,93$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Sahip olunan çocuk sayısına göre *ayrıştırılmamış reddetme* alt boyutunda ($F_{(2-346)}=3,853$, $p=,022<,05$) anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu anlamlı farklılık iki çocuğu olan annelerin ayrıştırılmamış reddetme boyutu düzeyinin ($\bar{X}=12,92$) tek çocuğu olan annelerin düzeyinden ($\bar{X}=12,03$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Sahip olunan çocuk sayısına göre *ölçek genelinde* ($F_{(2-346)}=3,252$, $p=,040<,05$) anlamlı bir fark olduğu

görülmüştür. Bu anlamlı farklılık iki çocuğu olan annelerin genel red düzeyinin ($\bar{X}=78,10$) tek çocuğu olan annelerin genel red düzeyinden ($\bar{X}=74,77$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Sahip oldukları çocuk sayısına göre araştırmaya katılan annelerin kabul red durumlarında farklılık olup olmadığı incelendiğinde; ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış reddetme ve genel reddetme puanlarında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. İki çocuğu olan annelerin tek çocuğu olan annelere göre çocuklarına karşı daha ilgisiz/ihmalkâr oldukları tespit edilmiştir. Yine aynı şekilde üç ve daha fazla çocuğu olan annelerin tek çocuğu olan annelere göre daha ilgisiz/ihmalkâr oldukları söylenebilir. İki çocuğu olan anneler tek çocuğu olan annelere göre daha fazla ayrıştırılmamış reddetme davranışları sergilemektedirler. İki çocuğu olan anneler tek çocuğu olan annelere göre daha fazla reddedici davranışlardır. Genel anlamda sahip olunan çocuk sayısı arttıkça annelerin çocuklarını red düzeylerinin de anlamlı bir fark oluşturacak düzeyde arttığı söylenebilir.

Kaytez ve Durualp (2016) çalışmalarında annelerin sahip oldukları çocuk sayısının, ihmal boyutunda anlamlı derecede farklılaştığını ve çocuk sayısı 3 ve fazla olan annelerin, çocuklarını daha fazla reddettiklerini tespit etmişlerdir. Erkan ve Toran (2010) da yaptıkları çalışmada sahip olunan çocuk sayısı arttıkça anne red düzeyinin de arttığını bulmuşlardır. Yine bir başka çalışmada çocuk sayısı üç ve üzeri olan ailelerden gelen çocukların, çocuk sayısı bir olan ailelerden gelen çocuklar ile çocuk sayısı iki olan ailelerden gelen çocuklara göre daha fazla red algıladıkları tespit edilmiştir (Pektaş ve Özgür, 2005). Araştırma bulguları literatürle paralellik göstermektedir. Daha fazla çocuk annenin ilgisini, sabrını, çocuklarına ayırdığı zamanı, çocukların maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılama düzeyini azaltabilir. Ayrıca annenin daha çok çocuğa sahip olması demek, annenin yaşının daha büyük olması anlamına gelebilir. Daha büyük yaştaki annelerin de ilgisizlik/ihmal alt boyutunda anlamlı farklılaşmaya yol açacak ölçüde yüksek puanlar aldıkları görülmüştür (Tablo 7). Bu doğrultuda annenin yaşı ve sahip olduğu çocuk sayısının artması annenin tükenmişliğini artırarak çocuğuna karşı reddedici olmasını etkileyebilir.

Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çalışmaya katılan çocukların mizaç özellikleri incelenmiştir. Çocukların mizaç özelliklerine yönelik betimsel sonuçlara Tablo 14'de yer verilmiştir.

Tablo 14

Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Betimsel Sonuçlar

		N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	349	7,00	42,00	29,42	6,63	-,563
	Engelleme Denetimi	349	15,00	42,00	32,37	4,97	-,196
	Algısal Hassasiyet	349	28,00	42,00	38,16	3,18	-,793
	Düşük Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	349	29,00	56,00	46,48	5,30	-,344
Olumsuz Duygulanım	Rahatsızlık	349	8,00	42,00	28,80	6,72	-,257
	Azalan Tepki/Sakinleşme	349	9,00	42,00	28,01	6,29	-,283
	Korku	349	6,00	42,00	27,92	7,91	-,264
	Mutsuzluk	349	17,00	49,00	34,97	5,24	-,490
	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	349	6,00	42,00	26,42	6,77	-,048
Dışadönüklük	Aktivite Seviyesi	349	13,00	49,00	34,53	7,31	-,294
	Utangaçlık	349	6,00	42,00	23,08	7,76	-,122
	Yüksek Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	349	12,00	42,00	28,06	6,20	-,362
	Gülümseme ve Kahkaha	349	15,00	42,00	33,08	5,37	-,518
	Dürtüsellik	349	12,00	41,00	26,95	5,52	,051
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	349	24,00	42,00	34,90	3,90	-,141

Tablo 14’de çalışmaya katılan çocukların mizaç özelliklerinin nasıl olduğu belirtilmiştir. Gayretli Kontrol mizaç faktöründe yer alan dikkati odaklama mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 7,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu; dikkati odaklama mizaç özelliğinin $\bar{X}$ =29,42 (s=6,63) ortalamaya sahip olduğu; engelleme denetimi mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 15,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu; engelleme denetimi mizaç özelliğinin $\bar{X}$ =32,37 (s=4,97) ortalamaya sahip olduğu, algısal hassasiyet mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 28,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu, algısal hassasiyet mizaç özelliğinin $\bar{X}$ =38,16 (s=3,18) ortalamaya sahip olduğu, düşük yoğunluklu uyarılarla memnuniyet mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 29,00 ve maksimum düzeyinin 56,00 olduğu, düşük yoğunluklu uyarılarla memnuniyet mizaç özelliğinin $\bar{X}$ =46,48 (s=5,30) ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Çarpıklık değerleri incelendiğinde -,563 ile dikkati odaklama mizaç özelliğine ilişkin, -,196 ile engelleme denetimi mizaç özelliğine ilişkin, -,793 ile algısal hassasiyet mizaç özelliğine ilişkin, -,344

ile düşük yoğunluklu uyaranla mizaç özelliğine ilişkin Çocuk Davranış Listesi Ölçeği'nin puanlarının ortalamasının üzerinde bir yığılma gösterdiği görülmektedir.

Olumsuz Duygulanım mizaç faktöründe yer alan rahatsızlık mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 8,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu, rahatsızlık mizaç özelliğinin $\bar{X}=28,80$ ($s=6,72$) ortalamaya sahip olduğu; azalan tepki/sakinleşme mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 9,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu, azalan tepki/sakinleşme mizaç özelliğinin $\bar{X}=28,01$ ($s=6,29$) ortalamaya sahip olduğu; korku mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 6,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu, korku mizaç özelliğinin $\bar{X}=27,92$ ($s=7,91$) ortalamaya sahip olduğu; mutsuzluk mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 17,00 ve maksimum düzeyinin 49,00 olduğu, mutsuzluk mizaç özelliğinin $\bar{X}=34,97$ ($s=5,24$) ortalamaya sahip olduğu; kızgınlık/düş kırıklığı mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 6,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu, kızgınlık/düş kırıklığı mizaç özelliğinin $\bar{X}=26,42$ ($s=6,77$) ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Çarpıklık değerleri incelendiğinde -,257 ile rahatsızlık mizaç özelliğine ilişkin, -,283 ile azalan tepki/sakinleşme mizaç özelliğine ilişkin, -,264 ile korku mizaç özelliğine ilişkin, -,490 ile mutsuzluk mizaç özelliğine ilişkin, -,048 ile kızgınlık/düş kırıklığı mizaç özelliğine ilişkin Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nin puanlarının ortalamasının üzerinde bir yığılma gösterdiği görülmektedir.

Dışadönüklük mizaç faktöründe yer alan aktivite seviyesi mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 13,00 ve maksimum düzeyinin 49,00 olduğu; aktivite seviyesi mizaç özelliğinin $\bar{X}=34,53$ ($s=7,31$) ortalamaya sahip olduğu; utangaçlık mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 6,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu, utangaçlık mizaç özelliğinin $\bar{X}=23,08$ ($s=7,76$) ortalamaya sahip olduğu; yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 12,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu, yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özelliğinin $\bar{X}=28,06$ ($s=6,20$) ortalamaya sahip olduğu; gülümseme ve kahkaha mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 15,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu, gülümseme ve kahkaha mizaç özelliğinin $\bar{X}=33,08$ ($s=5,37$) ortalamaya sahip olduğu; dürtüsellik mizaç özelliğine ilişkin çocukların minimum düzeyinin 12,00 ve maksimum düzeyinin 41,00 olduğu, dürtüsellik mizaç özelliğinin $\bar{X}=26,95$ ($s=5,52$) ortalamaya sahip olduğu; yaklaşım/olumlu katılım mizaç özelliğine ilişkin çocukların

minimum düzeyinin 24,00 ve maksimum düzeyinin 42,00 olduğu, yaklaşımlolumlu katılım mizaç özelliğinin $\bar{X} = 34,90$ ($s=3,90$) ortalamaya sahip olduğu görölmektedir. Çarpıklık değeri incelendiğinde -,294 ile aktivite seviyesi mizaç özelliğine ilişkin, -,122 ile utangaçlık mizaç özelliğine ilişkin, -,362 ile yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliğine ilişkin, -,518 ile gülümseme ve kahkaha mizaç özelliğine ilişkin, -,141 ile yaklaşımolumlu katılım mizaç özelliğine ilişkin Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeğinin puanlarının ortalamasının üzerinde bir yığılma gösterdiği görölmektedir. Çarpıklık değeri incelendiğinde ,051 ile dürtüsellik mizaç özelliğine ilişkin Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeğinin puanlarının ortalama civarında bir yığılma gösterdiği görölmektedir.

2. Alt problem

a) Çocukların mizaç özellikleri, ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 15

Aylık Gelir Düzeyine Göre Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

	Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği Alt Boyutları	Aylık Hane Geliri	N	Ortalama	Ss	F	p	Fark (Sidak)
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	1.4000 ve altı	154	29,07	6,43	2,272	,105	
		2.4001-7999	125	29,06	6,91			
		3.8000 ve üstü	70	30,96	6,39			
	Engelleme Denetimi	1.4000 ve altı	154	32,37	5,14	,205	,815	
		2.4001-7999	125	32,23	4,84			
		3.8000 ve üstü	70	32,71	4,86			
	Algısal Hassasiyet	1.4000 ve altı	154	37,53	3,35	6,032	,003*	2>1, 3>1
		2.4001-7999	125	38,50	2,96			
		3.8000 ve üstü	70	38,95	2,96			
	Düşük Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	1.4000 ve altı	154	46,51	5,52	,868	,421	
		2.4001-7999	125	46,07	5,19			
		3.8000 ve üstü	70	47,11	5,00			
Olumsuz Duygulanım	Rahatsızlık	1.4000 ve altı	154	28,98	6,23	,070	,932	
		2.4001-7999	125	28,73	7,00			
		3.8000 ve üstü	70	28,67	7,23			
	Azalan Tepki/Sakinleşme	1.4000 ve altı	154	28,49	5,90	2,198	,113	
		2.4001-7999	125	28,15	6,27			
		3.8000 ve üstü	70	26,61	7,02			
	Korku	1.4000 ve altı	154	29,36	7,05	4,595	,011*	1>2
		2.4001-7999	125	26,61	8,17			
		3.8000 ve üstü	70	27,32	8,65			
	Mutsuzluk	1.4000 ve altı	154	35,00	5,30	,990	,372	
		2.4001-7999	125	34,60	5,33			
		3.8000 ve üstü	70	35,70	4,88			
	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	1.4000 ve altı	154	26,41	6,39	,011	,989	
		2.4001-7999	125	26,51	7,13			
		3.8000 ve üstü	70	26,38	7,03			
Dışadönüklük	Aktivite Seviyesi	1.4000 ve altı	154	34,62	7,17	3,832	,023*	2>3
		2.4001-7999	125	35,49	6,73			
		3.8000 ve üstü	70	32,49	8,29			
	Utangaçlık	1.4000 ve altı	154	23,77	6,58	1,018	,362	
		2.4001-7999	125	22,60	8,44			
		3.8000 ve üstü	70	22,55	8,79			
	Yüksek Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	1.4000 ve altı	154	27,77	6,03	1,047	,352	
		2.4001-7999	125	28,69	5,78			
		3.8000 ve üstü	70	27,53	7,26			
	Gülümseme ve Kahkaha	1.4000 ve altı	154	32,70	5,39	1,073	,343	
		2.4001-7999	125	33,19	5,32			
		3.8000 ve üstü	70	33,82	5,39			
	Dürtüsellik	1.4000 ve altı	154	27,38	5,31	1,300	,274	
		2.4001-7999	125	26,83	5,56			
		3.8000 ve üstü	70	26,11	5,87			
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	1.4000 ve altı	154	35,25	3,87	1,223	,296	
		2.4001-7999	125	34,75	3,89			
		3.8000 ve üstü	70	34,42	3,99			

*p<,05

Tablo 15’de aylık gelirlerine göre araştırmaya katılan annelerin çocuklarının mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur.

Aylık gelire göre Gayretli Kontrol Faktöründe yer alan *dikkati odaklama* ($F_{(2-346)}=2,272$, $p=,105>,05$), *engelleme denetimi* ($F_{(2-346)}=,205$, $p=,815>,05$) ve *düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($F_{(2-346)}=,868$, $p=,421>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Aylık gelire göre *algısal hassasiyet* mizaç özelliğinde ($F_{(2-346)}=6,032$, $p=,003<,05$) anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık aylık hane gelir düzeyi 4001-7999 TL olan çocukların algısal hassasiyet mizaç özelliği ortalamalarının ($\bar{X}=38,50$) ve aylık hane gelir düzeyi 8000 TL ve üstü olan çocukların algısal hassasiyet mizaç özelliği ortalamalarının ($\bar{X}=38,95$), aylık hane gelir düzeyi 4000 TL ve altı olan çocukların ve korku mizaç özelliği ortalamalarından ($\bar{X}=37,53$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Aylık gelire göre Olumsuz Duygulanım Faktöründe yer alan *rahatsızlık* ($F_{(2-346)}=,070$, $p=,932>,05$), *azalan tepki/sakinleşme* ($F_{(2-346)}=2,198$, $p=,113>,05$), *mutsuzluk* ($F_{(2-346)}=,990$, $p=,372>,05$) ve *kızgınlık/düş kırıklığı* ($F_{(2-346)}=,011$, $p=,989>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Aylık gelire göre *korku* ($F_{(2-346)}=4,595$, $p=,011<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık aylık hane gelir düzeyi 4000 TL ve altı olan çocukların korku mizaç özelliği ortalamalarının ($\bar{X}=29,36$) aylık hane gelir düzeyi 4001-7999 TL olan çocukların korku mizaç özelliği ortalamalarından ($\bar{X}=26,61$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Aylık gelire göre Dışadönüklük Faktöründe yer alan *utangaçlık* ($F_{(2-346)}=1,018$, $p=,362>,05$), *yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($F_{(2-346)}=1,047$, $p=,352>,05$), *gülümseme ve kahkaha* ($F_{(2-346)}=1,073$, $p=,343>,05$), *dürtüsellik* ($F_{(2-346)}=1,300$, $p=,274>,05$) ve *yaklaşım/olumlu katılım* ($F_{(2-346)}=1,223$, $p=,296>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Aylık gelire göre *aktivite seviyesi* ($F_{(2-346)}=3,832$, $p=,023<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık aylık hane gelir düzeyi 4001-7999 TL olan çocukların aktivite seviyesi mizaç özelliği ortalamalarının ($\bar{X}=35,49$) aylık hane gelir düzeyi 8000 TL ve üstü olan çocukların aktivite seviyesi mizaç özelliği ortalamalarından ($\bar{X}=32,49$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Aylık gelir düzeyine göre araştırmaya katılan annelerin çocuklarının mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelendiğinde; algısal hassasiyet, korku ve aktivite seviyesi mizaç

özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Aylık hane gelir düzeyi daha yüksek olan çocuklarda algısal hassasiyet mizaç özelliğinin daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca aylık hane gelir düzeyi düşük olan çocuklarda aktivite seviyesi ve korku mizaç özelliklerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularının aksine Altun Nalbant (2016) ve Sönmez (2019) ailenin aylık gelir düzeyinin çocukların mizaç özellikleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir. Söz konusu çalışmalarda sınırlı sayıda mizaç özellikleri ele alınmıştır. Mevcut araştırmada ise ölçekteki tüm mizaç özellikleri aylık gelir düzeyine göre incelenmiştir. Araştırma bulguları ile alanyazındaki bulguların örtüşmemesinde bu durumun etkili olabileceği düşünülmektedir.

Düşük gelirli ailelerde sıkı bir disiplin anlayışı ile otoriter ebeveyn tutumu görülmektedir (Dursun, 2010; Şendoğdu 2000). Otoriter tutumda ödül-ceza yönteminin kullanılması ve çocuklara çok az söz hakkı verilmesi gibi durumlar çocukların daha hareketli olmalarını ve daha korkulu mizaç özellikleri göstermelerini etkileyebilir. Bunun yanı sıra aileler ekonomik imkânları doğrultusunda çocuklarına belli fırsatları sunabilmektedir. Daha yüksek geliri olan ailelerin çocuklarının gelişimine uygun daha fazla uyaran sunma ihtimalleri yüksektir. Erken çocukluk döneminde sunulan bu uyaranlar çocuğun algısal, dilsel ve bilişsel gelişimlerine destek olmaktadır (Bertan, Haznedaroğlu, Koln, Yurdakök, Doğan Güçiz, 2009). Daha yüksek gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarının algısal hassasiyet mizaç özelliği düzeyinin anlamlı derecede yüksek olması bu durumla açıklanabilir. Ayrıca daha düşük gelirlerdeki ailelerde anne ve babaların geçim gibi başka önceliklerinden dolayı çocuklarına daha az zaman ayırması söz konusu olabilir. Bu durum da çocukları üzerindeki hakimiyet ve yönetimlerinin azalmasına; dolayısıyla da çocukların hareketlilikleri üzerindeki kontrolünün azalmasına ve dolayısıyla çocukların aktivite seviyesinin daha yüksek olmasına neden olabilir.

b) Çocukların mizaç özellikleri, hane kişi sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 16

Hane Kişi Sayısına Göre Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği Alt Boyutları	Hane Kişi Sayısı	N	Ortalama	Ss	F	p	Fark (Sidak)
Dikkati	1. 3 kişi	51	29,37	7,18			
Odaklama	2. 4 kişi	188	29,68	6,71	,319	,811	

Gayretli Kontrol	Engelleme Denetimi	3. 5 kişi	79	28,81	6,66	1,030	,379
		4. 6 ve üstü	31	29,50	5,12		
		1. 3 kişi	51	32,33	5,75		
		2. 4 kişi	188	32,75	4,85		
	Algısal Hassasiyet	3. 5 kişi	79	31,88	4,98	1,537	,205
		4. 6 ve üstü	31	31,39	4,21		
		1. 3 kişi	51	38,59	2,89		
		2. 4 kişi	188	38,29	3,13		
	Düşük Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	3. 5 kişi	79	37,97	3,33	,036	,991
		4. 6 ve üstü	31	37,17	3,48		
		1. 3 kişi	51	46,31	5,91		
		2. 4 kişi	188	46,48	5,22		
Olumsuz Duygulanım	Rahatsızlık	3. 5 kişi	79	28,28	7,07	,922	,430
		4. 6 ve üstü	31	30,55	6,11		
		1. 3 kişi	51	29,09	7,32		
		2. 4 kişi	188	28,65	6,49		
	Azalan Tepki/Sakinleşme	3. 5 kişi	79	27,61	6,05	1,096	,351
		4. 6 ve üstü	31	26,58	6,88		
		1. 3 kişi	51	29,01	7,06		
		2. 4 kişi	188	28,13	6,05		
	Korku	3. 5 kişi	79	27,51	7,67	1,655	,176
		4. 6 ve üstü	31	29,75	6,61		
		1. 3 kişi	51	26,11	8,86		
		2. 4 kişi	188	28,29	7,89		
	Mutsuzluk	3. 5 kişi	79	34,36	5,22	,506	,678
		4. 6 ve üstü	31	34,85	5,83		
		1. 3 kişi	51	35,23	6,04		
		2. 4 kişi	188	35,18	4,93		
Dışadönüklük	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	3. 5 kişi	79	26,46	6,88	,058	,982
		4. 6 ve üstü	31	26,22	6,60		
		1. 3 kişi	51	26,76	7,36		
		2. 4 kişi	188	26,35	6,64		
	Aktivite Seviyesi	3. 5 kişi	79	33,11	7,10	2,643	,049* 1>3
		4. 6 ve üstü	31	35,13	8,39		
		1. 3 kişi	51	36,72	7,03		
		2. 4 kişi	188	34,43	7,19		
	Utangaçlık	3. 5 kişi	79	24,20	7,52	1,459	,225
		4. 6 ve üstü	31	22,81	8,88		
		1. 3 kişi	51	21,30	7,70		
		2. 4 kişi	188	23,13	7,66		
	Yüksek Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	3. 5 kişi	79	27,22	5,99	5,615	,001* 1>2, 1>3, 1>4
		4. 6 ve üstü	31	27,03	6,58		
		1. 3 kişi	51	31,23	5,04		
		2. 4 kişi	188	27,72	6,28		
	Gülümseme ve Kahkaha	3. 5 kişi	79	32,47	5,47	1,832	,141
		4. 6 ve üstü	31	31,51	6,28		
		1. 3 kişi	51	33,92	5,94		
		2. 4 kişi	188	33,36	4,95		
	Dürtüsellik	3. 5 kişi	79	26,32	5,55	1,450	,228
		4. 6 ve üstü	31	27,13	6,73		
		1. 3 kişi	51	28,32	5,98		
		2. 4 kişi	188	26,81	5,14		
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	3. 5 kişi	79	34,09	3,91	1,917	,127
		4. 6 ve üstü	31	34,85	4,07		
		1. 3 kişi	51	35,68	3,67		
		2. 4 kişi	188	35,04	3,90		

*p<,05

Tablo 16’da hanede yaşayan kişi sayısına göre araştırmaya katılan annelerin çocuklarının mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur.

Hane kişi sayısına göre Gayretli Kontrol Faktöründe yer alan *dikkati odaklama* ($F_{(3-345)}=,319$, $p=,811>,05$), *engelleme denetimi* ($F_{(3-345)}=1,030$, $p=,379>,05$), *algısal hassasiyet* ($F_{(3-345)}=1,537$, $p=,205>,05$) ve *düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($F_{(3-345)}=,036$, $p=,991>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Hane kişi sayısına göre Olumsuz Duygulanım Faktöründe yer alan *rahatsızlık* ($F_{(3-345)}=,922$, $p=,430>,05$), *azalan tepki/sakinleşme* ($F_{(3-345)}=1,096$, $p=,351>,05$), *korku* ($F_{(3-345)}=1,655$, $p=,176>,05$), *mutсузluk* ($F_{(3-345)}=,506$, $p=,678>,05$) ve *kızgınlık/düş kırıklığı* ($F_{(3-345)}=,058$, $p=,982>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Hane kişi sayısına göre Dışadönüklük Faktöründe yer alan *utangaçlık* ($F_{(3-345)}=1,459$, $p=,225>,05$), *gölümseme ve kahkaha* ($F_{(3-345)}=1,832$, $p=,141>,05$), *dürtüsellik* ($F_{(3-345)}=1,450$, $p=,228>,05$) ve *yaklaşım/olumlu katılım* ($F_{(3-345)}=1,917$, $p=,127>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Hane kişi sayısına göre *aktivite seviyesi* ($F_{(3-345)}=2,643$, $p=,049<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık hanede yaşayan kişi sayısı 3 kişi olan çocukların aktivite seviyesi mizaç özelliği ortalamalarının ($\bar{X}=36,72$) hanede yaşayan kişi sayısı 5 kişi olan çocukların aktivite seviyesi mizaç özelliği ortalamalarından ($\bar{X}=33,11$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Hane kişi sayısına göre *yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($F_{(3-345)}=5,615$, $p=,001<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık hanede yaşayan kişi sayısı 3 kişi olan çocukların yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet ortalamalarının ($\bar{X}=31,23$); hanede yaşayan kişi sayısı 4 kişi olan çocukların yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliği ortalamalarından ($\bar{X}=27,72$), hanede yaşayan kişi sayısı 5 kişi olan çocukların yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliği ortalamalarından ($\bar{X}=27,22$) ve hanede yaşayan kişi sayısı 6 kişi ve üstü olan çocukların yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliği ortalamalarından ($\bar{X}=27,03$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Hanede yaşayan kişi sayısına göre araştırmaya katılan annelerin çocuklarının mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelendiğinde; aktivite seviyesi ve yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Hanede yaşayan kişi sayısının daha az olduğu ailelerdeki çocuklarda aktivite seviyesi ve yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Hanede yaşayan kişi sayısının az olduğu ailelerde çocukların daha

hareketli oldukları ve derecesi, düzeyi yüksek olan uyaranlardan daha fazla memnun oldukları söylenebilir.

Hanede yaşayan kişi sayısının az olması anne babanın çocuklarına daha fazla ilgi, hoşgörü ve anlayış göstermesini sağlayabilir. Kendisine karşı yoğun bir hoşgörüyle yaklaşıldığını gören çocuk, daha da hareketli hale gelebilir ve derecesi, yoğunluğu fazla olan; yüksek dozda heyecan içeren durumlardan daha çok zevk almaya başlayabilir. Ayrıca hanedeki kişi sayısı azaldıkça bireylerin ev içinde kullanabilecekleri alanlar da genişleyebilir. Bu durum da çocuğun hareketliliği üzerinde etkili olabilir.

c) Çocukların mizaç özellikleri, annelerinin yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 17

Annelerin Yaşına Göre Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Bağımsız Örneklemeler (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları

	Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği Alt Boyutları	Anne Yaşı	N	Ortalama	Ss	sd	t	p
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	1. 35 yaş altı	172	28,21	6,56	347	-3,417	,001*
		2. 35 yaş ve üstü	177	30,60	6,50			
	Engelleme Denetim	1. 35 yaş altı	172	32,06	5,01	347	-1,140	,255
		2. 35 yaş ve üstü	177	32,67	4,93			
	Algısal Hassasiyet	1. 35 yaş altı	172	37,94	3,21	347	-1,285	,200
		2. 35 yaş ve üstü	177	38,38	3,15			
Olumsuz Duygulanım	Düşük Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	1. 35 yaş altı	172	45,62	5,34	347	-3,010	,003*
		2. 35 yaş ve üstü	177	47,31	5,13			
	Rahatsızlık	1. 35 yaş altı	172	29,20	6,26	347	1,100	,272
		2. 35 yaş ve üstü	177	28,41	7,13			
	Azalan Tepki/sakinleşme	1. 35 yaş altı	172	28,31	6,35	347	,899	,369
		2. 35 yaş ve üstü	177	27,71	6,23			
	Korku	1. 35 yaş altı	172	28,44	8,05	347	1,202	,230
		2. 35 yaş ve üstü	177	27,42	7,76			
	Mutsuzluk	1. 35 yaş altı	172	34,80	5,30	347	-,616	,538
		2. 35 yaş ve üstü	177	35,14	5,18			
Dışadönüklük	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	1. 35 yaş altı	172	26,70	6,72	347	,764	,445
		2. 35 yaş ve üstü	177	26,15	6,83			
	Aktivite Seviyesi	1. 35 yaş altı	172	35,19	6,79	347	1,680	,094
		2. 35 yaş ve üstü	177	33,88	7,75			
	Utangaçlık	1. 35 yaş altı	172	23,13	7,70	347	,136	,892
		2. 35 yaş ve üstü	177	23,02	7,84			
	Yüksek Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	1. 35 yaş altı	172	27,89	5,91	347	-,507	,612
		2. 35 yaş ve üstü	177	28,23	6,48			
	Gülümseme ve Kahkaha	1. 35 yaş altı	172	33,06	5,22	347	-,052	,959
		2. 35 yaş ve üstü	177	33,09	5,52			
	Dürtüsellik	1. 35 yaş altı	172	27,37	5,11	347	1,412	,159
		2. 35 yaş ve üstü	177	26,54	5,89			
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	1. 35 yaş altı	172	34,87	3,88	347	-,145	,885
		2. 35 yaş ve üstü	177	34,93	3,93			

*p<,05

Tablo 17’de araştırmaya katılan annelerin yaşına göre çocukların mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur.

Anne yaşına göre Gayretli Kontrol Faktöründe yer alan *engelleme denetimi* ($t_{(347)}=-1,140$, $p=,255>,05$ ’e), *algısal hassasiyet* ($t_{(347)}=-1,285$, $p=,200>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Anne yaşına göre *dikkati odaklama* ($t_{(347)}=-3,417$, $p=,001<,05$) mizaç özelliğinde anlam farklılığının olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık anneleri 35 yaş ve üstünde olan çocukların dikkati odaklama mizaç özelliğinden, anneleri 35 yaş altı olan çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır. Anne yaşına göre *düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet* ($t_{(347)}=-3,010$, $p=,003<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık anneleri 35 yaş ve üstünde olan çocukların düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özelliğinden, anneleri 35 yaş altı olan çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır.

Anne yaşına göre Olumsuz Duygulanım Mizaç Faktöründe Yer Alan *rahatsızlık* ($t_{(347)}=1,100$, $p=,272>,05$), *azalan tepki/sakinleşme* ($t_{(347)}=,899$, $p=,369>,05$), *korku* ($t_{(347)}=1,202$, $p=,230>,05$), *mutsuzluk* ($t_{(347)}=-,616$, $p=,538>,05$) ve *kızgınlık/düş kırıklığı* ($t_{(347)}=,764$, $p=,445>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Anne yaşına göre Dışadönüklük Mizaç Faktöründe yer alan *aktivite seviyesi* ($t_{(347)}=,1680$, $p=,094>,05$), *utangaçlık* ($t_{(347)}=,136$, $p=,892>,05$), *yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet* ($t_{(347)}=-,507$, $p=,612>,05$), *gülümseme ve kahkaha* ($t_{(347)}=-,052$, $p=,959>,05$), *dürtüsellik* ($t_{(347)}=1,412$, $p=,159>,05$) ve *yaklaşım/olumlu katılım* ($t_{(347)}=-,145$, $p=,885>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin yaşına göre çocukların mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelendiğinde; dikkati odaklama ve düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Annelerinin yaşı daha büyük olan çocukların dikkati odaklama ve düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özelliklerinde daha yüksek puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Annesinin yaşı daha büyük olan çocuklar, dikkati sürdürme ve odaklama; derecesi, yoğunluğu düşük uyaranlardan daha çok memnuniyet duyma gibi mizaç özellikleri geliştirmektedirler. Annenin yaşı arttıkça çocuğuna duyacağı ilgi ve sabır azalabilir. Kendisiyle daha az ilgilenilen çocuk kendi işlerini daha dikkatli yapmaya ve yoğunluğu düşük uyaranlardan daha çok zevk alır hale gelebilir. Bununla birlikte anne yaşı arttıkça annenin olgunluk düzeyi de artarak

çocuklarına bazı durumlarda daha fazla serbestlik sağlayabilir. Bu da annenin yaşına göre çocuğun mizacındaki farklılığı açıklayabilir.

d) Çocukların mizaç özellikleri, annelerinin öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 18

Annelerin Öğrenim Düzeyine Göre Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

	Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği Alt Boyutları	Anne Öğrenimi	N	Ortalama	Ss	F	p	Fark (Sidak)
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	1. İlkokul	38	27,66	6,91	1,866	,135	
		2. Ortaokul	30	28,19	6,89			
		3. Lise	96	29,25	6,39			
		4. Üniversite ve üstü	185	30,07	6,60			
	Engelleme Denetimi	1. İlkokul	38	30,71	5,56	1,684	,170	
		2. Ortaokul	30	32,21	5,46			
		3. Lise	96	32,51	4,64			
		4. Üniversite ve üstü	185	32,67	4,90			
	Algısal Hassasiyet	1. İlkokul	38	37,25	3,64	4,829	,003*	4>1,4>3
		2. Ortaokul	30	37,27	3,87			
		3. Lise	96	37,68	3,39			
		4. Üniversite ve üstü	185	38,75	2,73			
	Düşük Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	1. İlkokul	38	45,47	5,10	,540	,655	
		2. Ortaokul	30	46,69	5,44			
		3. Lise	96	46,70	5,70			
		4. Üniversite ve üstü	185	46,54	5,12			
Olumsuz Duygulanım	Rahatsızlık	1. İlkokul	38	29,99	5,97	2,279	,079	
		2. Ortaokul	30	29,03	5,67			
		3. Lise	96	29,90	6,50			
		4. Üniversite ve üstü	185	27,95	7,05			
	Azalan Tepki/ Sakinleşme	1. İlkokul	38	28,54	6,44	,461	,710	
		2. Ortaokul	30	29,07	6,70			
		3. Lise	96	27,79	6,06			
		4. Üniversite ve üstü	185	27,84	6,33			
	Korku	1. İlkokul	38	28,43	7,56	,811	,489	
		2. Ortaokul	30	29,85	6,38			
		3. Lise	96	27,91	7,44			
		4. Üniversite ve üstü	185	27,52	8,43			
	Mutsuzluk	1. İlkokul	38	34,23	5,32	,523	,666	
		2. Ortaokul	30	34,54	6,92			
		3. Lise	96	34,85	5,18			
		4. Üniversite ve üstü	185	35,26	4,96			
	Kızgınlık/Düş Kırgınlığı	1. İlkokul	38	27,26	6,72	,271	,846	
		2. Ortaokul	30	26,52	6,32			
		3. Lise	96	26,09	6,89			
		4. Üniversite ve üstü	185	26,41	6,83			
Dışadönüklük	Aktivite Seviyesi	1. İlkokul	38	35,32	7,28	,354	,786	
		2. Ortaokul	30	33,50	8,06			
		3. Lise	96	34,42	6,83			
		4. Üniversite ve üstü	185	34,59	7,47			
	Utangaçlık	1. İlkokul	38	23,26	7,04	,294	,829	
		2. Ortaokul	30	23,17	7,70			
		3. Lise	96	23,63	7,03			
		4. Üniversite ve üstü	185	22,73	8,30			
	Yüksek	1. İlkokul	38	27,56	6,01	,183	,908	

Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	2. Ortaokul	30	27,81	6,84	2,876	,036*	4>2
	3. Lise	96	27,93	6,08			
	4. Üniversite ve üstü	185	28,27	6,23			
	1. İlkokul	38	31,87	5,93			
Gülümseme ve Kahkaha	2. Ortaokul	30	31,16	6,40	,340	,796	
	3. Lise	96	32,92	5,73			
	4. Üniversite ve üstü	185	33,72	4,76			
	1. İlkokul	38	26,92	6,13			
Dürtüsellik	2. Ortaokul	30	27,66	5,23	,954	,415	
	3. Lise	96	27,20	5,13			
	4. Üniversite ve üstü	185	26,71	5,66			
	1. İlkokul	38	34,27	4,60			
Yaklaşım/ Olumlu Katılım	2. Ortaokul	30	35,69	4,03			
	3. Lise	96	34,64	3,83			
	4. Üniversite ve üstü	185	35,04	3,75			
	1. İlkokul	38	34,27	4,60			

*p<,05

Tablo 18’de araştırmaya katılan annelerin öğrenim düzeyine göre çocuklarının mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur.

Anne öğrenim düzeyine göre Gayretli Kontrol Mizaç Faktöründe yer alan *dikkati odaklama* ($F_{(3-345)}=1,866$, $p=,135>,05$), *engelleme denetimi* ($F_{(3-345)}=1,684$, $p=,170>,05$) ve *düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet* ($F_{(3-345)}=,540$, $p=,655>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olmadığı görülmüştür. Anne öğrenim düzeyine göre *algısal hassasiyet* mizaç özelliğinde ($F_{(3-345)}=4,829$, $p=,003<,05$) anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık; öğrenim düzeyi üniversite ve üstü olan annelerin çocuklarının algısal hassasiyet düzeyi ($\bar{X}=38,75$), öğrenim düzeyi ilkokul olan annelerin çocuklarının algısal hassasiyet düzeyinden ($\bar{X}=37,25$) ve öğrenim düzeyi lise olan annelerin çocuklarının algısal hassasiyet düzeyinden ($\bar{X}=37,68$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Anne öğrenim düzeyine göre Olumsuz Duygulanım Mizaç Faktöründe yer alan *rahatsızlık* ($F_{(3-345)}=2,279$, $p=,079>,05$ ’e), *azalan tepki/sakinleşme* ($F_{(3-345)}=,461$, $p=,710>,05$), *korku* ($F_{(3-345)}=,811$, $p=,489>,05$), *mutsuzluk* ($F_{(3-345)}=,523$, $p=,666>,05$) ve *kızgınlık/düş kırıklığı* ($F_{(3-345)}=,271$, $p=,846>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Anne öğrenim düzeyine göre Dışadönüklük Mizaç Faktöründe yer alan *aktivite seviyesi* mizaç ($F_{(3-345)}=,354$, $p=,786>,05$), *utangaçlık* ($F_{(3-345)}=,294$, $p=,829>,05$), *yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet* ($F_{(3-345)}=,183$, $p=,908>,05$), *dürtüsellik* ($F_{(3-345)}=,340$, $p=,796>,05$) ve *yaklaşım/olumlu katılım* ($F_{(3-345)}=,954$, $p=,415>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Anne yaşına göre *gülümseme ve kahkaha* ($F_{(3-345)}=2,876$, $p=,036<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılığın; öğrenim düzeyi üniversite ve üstü olan annelerin çocuklarının gülümseme ve kahkaha düzeyinin ($\bar{X}=33,72$), öğrenim düzeyi ortaokul olan annelerin

çocuklarının gülümseme ve kahkaha düzeyinden ($\bar{X}=31,16$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Öğrenim düzeylerine göre araştırmaya katılan annelerin çocuklarının mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelendiğinde; algısal hassasiyet ve gülümseme ve kahkaha mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Öğrenim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarında algısal hassasiyet ve gülümseme ve kahkaha mizaç özelliklerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Annenin öğrenim düzeyinin daha yüksek olması çocuklarına karşı yaklaşımını ve sunduğu olanakları artırabilir. Çocuğu yaşına uygun olarak bilinçli bir yaklaşımda bulunmak ve gelişimine uygun olarak sunulan çeşitli olanaklar çocuğun algısal gelişimine ve daha mutlu bir çocuk olmasına katkı sağlayabilir.

Literatüre bakıldığında yapılan bir çalışmada (Altun Nalbant, 2016) anne babanın öğrenim düzeyinin çocuklarının mizaç özellikleri üzerinde herhangi anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ancak bu durum sözkonusu çalışmaya dahil edilen mizaç özelliklerinin mevcut araştırmadakinden farklı olmasından kaynaklanabilir.

e) Çocukların mizaç özellikleri, annelerinin çalışıp çalışmama durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 19

Annelerin Çalışma Durumuna Göre Çocukların Mizaç Özelliklerine İlişkin Bağımsız Örneklem (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları

	Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği Alt Boyutları	Anne Çalışma Durumu	N	Ortalama	Ss	sd	t	p
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	28,79 30,33	6,70 6,44	347	-2,148	,032*
	Engelleme Denetimi	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	32,19 32,64	5,00 4,93	347	-,825	,410
	Algısal Hassasiyet	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	37,57 39,03	3,32 2,75	347	-4,485	,000*
	Düşük Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	46,16 46,95	5,33 5,24	347	-1,379	,169
Olumsuz Duygulanım	Rahatsızlık	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	29,27 28,11	6,42 7,09	347	1,583	,114
	Azalan Tepki/Sakinleşme	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	28,13 27,82	6,09 6,58	347	,455	,650
	Korku	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	28,29 27,39	7,22 8,81	347	1,010	,314
	Mutsuzluk	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	34,88 35,11	5,23 5,26	347	-,399	,690
	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	26,61 26,15	6,52 7,13	347	,633	,527
Dışadönüklük	Aktivite Seviyesi	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	34,89 34,01	7,12 7,58	347	1,106	,270
	Utangaçlık	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	23,21 22,87	7,21 8,52	347	,392	,695
	Yüksek Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	27,93 28,25	6,09 6,37	347	-,482	,630
	Gülümseme ve Kahkaha	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	32,66 33,69	5,51 5,11	347	-1,762	,079
	Dürtüsellik	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	27,15 26,65	5,26 5,89	347	,829	,408
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	1. Ev hanımı 2. Çalışan	207 142	34,90 34,91	4,01 3,75	347	-,013	,989

*p<,05

Tablo 19’da araştırmaya katılan annelerin çalışıp çalışmama durumlarına göre çocukların mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur.

Anne çalışma durumuna göre Gayretli Kontrol Mizaç Faktöründe yer alan *engelleme denetimi* ($t_{(347)}=-,825$, $p=,410>,05$) ve *düşük yoğunluklu uyarılarla memnuniyet* ($t_{(347)}=-1,379$, $p=,169>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Anne çalışma durumuna göre *dikkati odaklama* ($t_{(347)}=-2,148$, $p=,032<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık anneleri çalışan çocukların dikkati odaklama mizaç özelliğinden, anneleri ev hanımı olan çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır. Anne çalışma durumuna göre *algısal hassasiyet* mizaç özelliğinde ($t_{(347)}=-4,485$, $p=,000<,05$) göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık anneleri çalışan çocukların algısal hassasiyet mizaç özelliğinden,

anneleri ev hanımı olan çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır.

Anne çalışma durumuna göre Olumsuz Duygulanım Mizaç Faktöründe yer alan *rahatsızlık* ($t_{(347)}= 1,583$, $p=,114>,05$), *azalan tepki/sakinleşme* ($t_{(347)}=,455$, $p=,650>,05$), *korku* ($t_{(347)}=1,010$, $p=,314>,05$), *mutsuzluk* ($t_{(347)}=-,399$, $p=,690>,05$) ve *kızgınlık/düş kırıklığı* ($t_{(347)}=,633$, $p=,527>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Anne çalışma durumuna göre Dışadönüklük Mizaç Faktöründe yer alan *aktivite seviyesi* ($t_{(347)}=1,106$, $p=,270>,05$), *utangaçlık* ($t_{(347)}= ,392$, $p=,695>,05$), *yüksek yoğunluklu uyarılarla memnuniyet* ($t_{(347)}= -,482$, $p=,630>,05$), *gülümseme ve kahkaha* ($t_{(347)}= -1,762$, $p=,079>,05$), *dürtüsellik* ($t_{(347)}=,829$, $p=,489>,05$) ve *yaklaşım/olumlu katılım* ($t_{(347)}=-,013$, $p=,989>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin çalışıp çalışmama durumlarına göre çocukların mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelendiğinde algısal hassasiyet ve dikkati odaklama mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Anneleri çalışan çocukların algısal hassasiyet ve dikkati odaklama mizaç özelliklerinin annesi ev hanımı olan çocuklara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Altun Nalbant (2016), anne mesleğinin ve çalışıp çalışmama durumunun çocuğun mizaç özellikleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını bulmuştur. Sönmez (2019) de annenin çalışıp çalışmama durumunun mizaç özellikleri üzerinde farklılaşmaya yol açmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Annesi çalışan çocuklar annesi ev hanımı olan çocuklara göre anneleriyle daha az vakit geçirmektedir. Ancak buna rağmen çalışan kadınlar iş ve sosyal hayatta başarılı olduklarında kendilerini psikolojik olarak daha iyi hissetmeye başlarlar. Bu psikolojik iyi oluş daha sonra aile içi ilişkilere de yansır. Annesi çalışan çocuk da bundan etkilenir ve anneden daha bağımsız ve girişken bir çocuk olur (Gürsoy, Aral, Bütün Ayhan ve Doğan, 2004). Bu bağlamda annelerinden bağımsız bir şeyler yapmaya çalışan çocuklar bir işi tek başlarına yapmak durumunda daha çok kaldıkları için dikkati odaklama ve sürdürmede daha iyi hale gelmiş olabilirler. Bunun yanı sıra çalışan anneler, aile bütçesine katkı sağlayarak (Adak, 2007), çocuklarına maddi anlamda daha fazla ve daha zengin uyarılar sunabilirler. Bu uyarılar da çocuğun algısal anlamda daha çok gelişmesini sağlayabilir.

f) Çocukların mizaç özellikleri, çocukların yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 20

Çocukların Yaşına Göre Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

	Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği Alt Boyutları	Çocuk Yaşı	N	Ortalama	Ss	F	p	Fark (Sidak)
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	1. 4 yaş	51	28,60	7,52	3,683	,026*	3>2
		2. 5 yaş	200	28,88	6,57			
		3. 6 yaş	98	30,94	6,06			
	Engelleme Denetimi	1. 4 yaş	51	32,09	4,48	1,213	,298	
		2. 5 yaş	200	32,12	5,08			
		3. 6 yaş	98	33,03	4,98			
	Algısal Hassasiyet	1. 4 yaş	51	38,37	3,01	,867	,421	
		2. 5 yaş	200	37,97	3,33			
		3. 6 yaş	98	38,45	2,95			
	Düşük Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	1. 4 yaş	51	46,15	5,97	1,485	,228	
		2. 5 yaş	200	46,89	5,24			
		3. 6 yaş	98	45,81	5,02			
Olumsuz Duygulanım	Rahatsızlık	1. 4 yaş	51	28,56	7,25	,066	,937	
		2. 5 yaş	200	28,90	6,86			
		3. 6 yaş	98	28,71	6,19			
	Azalan Tepki/Sakinleşme	1. 4 yaş	51	28,73	7,16	1,573	,209	
		2. 5 yaş	200	27,49	6,13			
		3. 6 yaş	98	28,68	6,09			
	Korku	1. 4 yaş	51	27,21	9,05	,281	,755	
		2. 5 yaş	200	28,14	7,24			
		3. 6 yaş	98	27,86	8,63			
	Mutsuzluk	1. 4 yaş	51	34,35	5,62	,789	,455	
		2. 5 yaş	200	34,90	5,23			
		3. 6 yaş	98	35,45	5,05			
	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	1. 4 yaş	51	26,80	6,14	,293	,746	
		2. 5 yaş	200	26,53	6,77			
		3. 6 yaş	98	26,00	7,11			
Dışadönüklük	Aktivite Seviyesi	1. 4 yaş	51	35,33	7,05	,756	,470	
		2. 5 yaş	200	34,65	7,55			
		3. 6 yaş	98	33,85	6,96			
	Utangaçlık	1. 4 yaş	51	22,21	8,85	,429	,651	
		2. 5 yaş	200	23,33	7,95			
		3. 6 yaş	98	23,00	6,74			
	Yüksek Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	1. 4 yaş	51	29,95	5,85	5,411	,005*	1>3
		2. 5 yaş	200	28,30	5,93			
		3. 6 yaş	98	26,59	6,61			
	Gülümseme ve Kahkaha	1. 4 yaş	51	32,98	4,87	,032	,969	
		2. 5 yaş	200	33,14	5,09			
		3. 6 yaş	98	33,00	6,16			
	Dürtüsellik	1. 4 yaş	51	27,42	5,89	,419	,658	
		2. 5 yaş	200	27,01	5,49			
		3. 6 yaş	98	26,58	5,43			
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	1. 4 yaş	51	34,84	3,47	,470	,625	
		2. 5 yaş	200	34,76	4,05			
		3. 6 yaş	98	35,22	3,81			

*p<,05

Tablo 20’de araştırmaya katılan çocukların yaşına göre mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur.

Çocuk yaşına göre Gayretli Kontrol Mizaç Faktöründe yer alan *engelleme denetimi* ($F_{(2-346)}=1,213$, $p=,298>,05$), *algısal hassasiyet* ($F_{(2-346)}=,867$, $p=,421>,05$) ve *düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($F_{(2-346)}=1,485$, $p=,228>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Çocuk yaşına göre *dikkati odaklama* mizaç özelliğinde ($F_{(2-346)}=3,683$ $p=,026<,05$) anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 6 yaş çocuklarının dikkati odaklama mizaç özelliği düzeyinin ($\bar{X}=30,94$) 5 yaş çocuklarının dikkati odaklama mizaç özelliği düzeyinden ($\bar{X}=28,88$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Çocuk yaşına göre Olumsuz Duygulanım Mizaç Faktöründe yer alan *rahatsızlık* ($F_{(2-346)}=,066$, $p=,937>,05$), *azalan tepki/sakinleşme* ($F_{(2-346)}=1,573$, $p=,209>,05$), *korku* ($F_{(2-346)}=,281$, $p=,755>,05$), *mutsuzluk* ($F=,789$, $p=,455>,05$) ve *kızgınlık/düş kırıklığı* ($F_{(2-346)}=,293$, $p=,746>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Çocuk yaşına göre Dışadönüklük Mizaç Faktöründe yer alan *aktivite seviyesi* ($F_{(2-346)}=,756$, $p=,470>,05$), *utangaçlık* ($F_{(2-346)}=,429$, $p=,651>,05$), *gülümseme ve kahkaha* ($F_{(2-346)}=,032$, $p=,969>,05$), *dürtüsellik* ($F_{(2-346)}=,419$, $p=,658>,05$) ve *yaklaşım/olumlu* ($F_{(2-346)}=,470$, $p=,625>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Çocuk yaşına göre *yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($F_{(2-346)}=5,411$ $p=,005<,05$) anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 4 yaş çocuklarının yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliği düzeyinin ($\bar{X}=29,95$) 6 yaş çocuklarının yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliği düzeyinden ($\bar{X}=26,59$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların yaşına göre mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelenmiş ve sonuç olarak çocukların dikkati odaklama ve yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bununla birlikte 6 yaş çocukların 5 yaş çocuklarına göre dikkati odaklama mizaç özelliğinde daha yüksek puanlar aldıkları; 4 yaş çocuklarının ise 6 yaş çocuklarına göre yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliğinden daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Sönmez (2019) de yaptığı çalışmada çocukların yaşına göre mizaç özelliklerinde farklılaşma olduğunu tespit etmiştir. Buna göre daha büyük yaş grubundaki çocukların (60-72 ay), daha küçük çocuklara göre (55-60 ay) engelleme denetimi mizaç özeliğinden anlamlı derecede yüksek puanlar aldıklarını tespit etmiştir. Mevcut araştırmaya göre daha büyük çocukların küçük çocuklara göre dikkati odaklama ve sürdürmede daha iyi oldukları

söylenbilir. Çocukların dikkat süreleri yaşlarıyla doğru orantılıdır. Çocukların yaşları arttıkça dikkat süreleri de artmaktadır. Araştırmanın bulguları da bu durumu destekler niteliktedir.

g) Çocukların mizaç özellikleri, çocukların cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 21

Çocukların Cinsiyetine Göre Mizaç Özelliklerine İlişkin Bağımsız Örneklem (Independent-Samples) T-Testi Sonuçları

	Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği alt boyutları	Çocuk Cinsiyeti	N	Ortalama	Ss	sd	t	p
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	1. Kız 2. Erkek	183 166	30,26 28,49	6,28 6,89	347	2,558	,011*
	Engelleme Denetimi	1. Kız 2. Erkek	183 166	33,14 31,52	4,85 4,97	347	3,058	,002*
	Algısal Hassasiyet	1. Kız 2. Erkek	183 166	38,21 38,11	3,27 3,09	347	,286	,775
	Düşük Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	1. Kız 2. Erkek	183 166	47,02 45,89	5,14 5,43	347	1,994	,047*
	Rahatsızlık	1. Kız 2. Erkek	183 166	29,13 28,43	6,76 6,67	347	,955	,340
Olumsuz Duygulanım	Azalan Tepki/sakinleşme	1. Kız 2. Erkek	183 166	28,31 27,67	6,17 6,42	347	,936	,350
	Korku	1. Kız 2. Erkek	183 166	28,25 27,57	7,89 7,94	347	,857	,392
	Mutsuzluk	1. Kız 2. Erkek	183 166	35,27 34,65	5,18 5,30	347	1,107	,269
	Kızgınlık/Düş kırıklığı	1. Kız 2. Erkek	183 166	26,30 26,56	6,81 6,75	347	-,402	,688
	Aktivite Seviyesi	1. Kız 2. Erkek	183 166	33,65 35,50	7,29 7,23	347	-2,383	,018*
Dışadönüklük	Utangaçlık	1. Kız 2. Erkek	183 166	23,70 22,39	7,94 7,52	347	1,517	,130
	Yüksek Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	1. Kız 2. Erkek	183 166	27,25 28,95	6,01 6,29	347	-2,598	,010*
	Gülümseme ve Kahkaha	1. Kız 2. Erkek	183 166	32,79 33,39	5,25 5,49	347	-1,072	,285
	Dürtüsellik	1. Kız 2. Erkek	183 166	27,03 26,87	5,61 5,44	347	,265	,791
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	1. Kız 2. Erkek	183 166	35,13 34,65	3,71 4,09	347	1,105	,270

*p<,05

Tablo 21’de araştırmaya katılan annelerin çocuklarının cinsiyetlerine göre çocukların mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur.

Çocuk cinsiyetine göre Gayretli Kontrol Mizaç Faktöründe yer alan *algısal hassasiyet* mizaç özelliğinde ($t_{(347)}=,286$ $p=,775>,05$) anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Çocuk cinsiyetine göre *dikkati odaklama* ($t_{(347)}=2,558$, $p=,011<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı

farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık kız çocukların dikkati odaklama mizaç özelliğinden, erkek çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır. Çocuk cinsiyetine göre *engelleme denetimi* ($t_{(347)}=3,058$, $p=,002<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık kız çocukların engelleme denetimi mizaç özelliğinden erkek çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır. Çocuk cinsiyetine göre *düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($t_{(347)}=-1,994$, $p=,047<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık kız çocukların düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliğinden erkek çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır.

Çocuk cinsiyetine göre Olumsuz Duygulanım Mizaç Faktöründe yer alan *rahatsızlık* ($t_{(347)}=,955$, $p=,340>,05$), *azalan tepki/sakinleşme* ($t_{(347)}=,936$, $p=,350>,05$), *korku* ($t_{(347)}=,857$, $p=,392>,05$), *mutсузлук* ($t_{(347)}=1,107$, $p=,269>,05$) ve *kızgınlık/düş kırıklığı* ($t_{(347)}=-,402$, $p=,688>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Çocuk cinsiyetine göre Dışadönüklük Mizaç Faktöründe yer alan *utangaçlık* ($t_{(347)}=1,517$, $p=,130>,05$), *gülümseme ve kahkaha* ($t_{(347)}=-1,072$, $p=,285>,05$), *dürtüsellik* ($t_{(347)}=,265$, $p=,791>,05$) ve *yaklaşım/olumlu katılım* ($t_{(347)}=1,105$, $p=,270>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Çocuk cinsiyetine göre *aktivite seviyesi* ($t_{(347)}=-2,383$, $p=,018<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık erkek çocukların aktivite seviyesi mizaç özelliğinden, kız çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır. Çocuk cinsiyetine göre *yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($t_{(347)}=-2,598$, $p=,010<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık erkek çocukların yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliğinden, kız çocuklara göre daha yüksek puan almalarından kaynaklanmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetine göre mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelendiğinde aktivite seviyesi, dikkati odaklama, yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet, engelleme denetimi ve düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Aktivite seviyesi ve yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinde erkek çocukları lehine bir anlamlılık söz konusudur. Bu mizaç özelliklerinde erkek çocuklar kız çocuklara göre daha yüksek ortalamaya sahiptirler. Dikkati odaklama, engelleme denetimi ve düşük

yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özelliklerinde ise kız çocukları lehine bir anlamlılık söz konusudur. Bu mizaç özelliklerinde kız çocuklar erkek çocuklara göre daha yüksek ortalamaya sahiplerdir. Erkek çocukların kız çocuklara göre mizaç özellikleri bakımından genel motor aktivite düzeyinin daha yüksek olduğu ve yüksek yoğunluklu uyaranlardan kız çocuklara göre daha çok memnuniyet duydukları söylenebilir. Kız çocukların ise mizaç özellikleri bakımından odaklanmada ve dikkati sürdürmede erkek çocuklardan daha iyi oldukları, belirgin olmayan veya yeni bir durumda uygunsuz yanıtı daha iyi baskılayabildikleri ve düşük yoğunluklu uyaranlardan erkek çocuklara göre daha çok memnuniyet duydukları söylenebilir.

Literatüre bakıldığında araştırmanın sonuçlarıyla benzer şekilde Sönmez (2019) de çalışmasında dikkati odaklama ve engelleme denetimi mizaç özelliklerinden kız çocukların erkek çocuklara göre anlamlı derecede farklılaşan, yüksek ortalamalara sahip olduğunu bulmuştur. Else-Quest vd. (2006) mizaçtaki cinsiyet farklılıklarına dair yaptıkları bir meta analiz çalışmasında kız çocukların dikkatlerini ve dürtülerini düzenlemede (engelleme denetimi) erkek çocuklara göre daha iyi olduklarını, erkek çocukların ise kız çocuklara göre daha hareketli ve yüksek yoğunluklu uyaranlardan daha memnun oldukları tespit edilmiştir. Akbaş (2016) yaptığı bir araştırmada cinsiyetin, bazı mizaç özellikleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuca göre erkek çocukların daha fazla tepkisel oldukları, kız çocukların ise daha fazla sebatkar oldukları bulunmuştur. Ancak literatürde çocuğun cinsiyetinin mizaç özellikleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını gösteren çalışmalar da vardır (Aynur Nalbant, 2016; Erşahin Şafak, 2016).

Anne babalar erkek çocuklarının hareketli olmasını beklerken, kız çocuklarının daha akıllı olmasını beklerler (Navaro, 1990, 31). Araştırma sonuçları incelendiğinde, kız ve erkek çocukların toplum beklentileri doğrultusunda mizaç özellikleri gösterdikleri; erkek çocukların daha hareketli oldukları; oranı, derecesi yüksek olan durumlardan daha çok hoşlandıkları, kız çocukların ise dikkatlerini daha iyi odakladıkları, uygunsuz dürtü ve tepkilerini daha iyi baskıladıkları ve oranı, derecesi düşük olan durumlardan daha çok hoşlandıkları görülmüştür. Bu sonuçlar toplumsal olarak bireylerin çocukluktan itibaren belli kalıplar doğrultusunda yetiştirildiklerinin bir göstergesi olabilir.

h) Çocukların mizaç özellikleri, çocukların doğum sırasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 22

*Çocukların Doğum Sırasına Göre Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi
(One-Way ANOVA) Sonuçları*

	Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği Alt Boyutları	Çocuk Doğum Sırası	N	Ortalama	Ss	F	P	Fark (Sidak)
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	1. İlk çocuk	189	28,69	6,66			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	30,88	6,25	2,727	,067	
		3. Son çocuk	122	30,09	6,60			
	Engelleme Denetimi	1. İlk çocuk	189	32,27	4,98			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	32,52	5,77	,080	,923	
		3. Son çocuk	122	32,47	4,71			
	Algısal Hassasiyet	1. İlk çocuk	189	38,11	3,16			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	37,79	3,45	,524	,593	
		3. Son çocuk	122	38,36	3,15			
	Düşük Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	1. İlk çocuk	189	46,10	5,25			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	46,90	5,83	1,081	,340	
		3. Son çocuk	122	46,94	5,19			
Olumsuz Duygulanım	Rahatsızlık	1. İlk çocuk	189	29,34	6,69			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	27,58	6,22	1,517	,221	
		3. Son çocuk	122	28,34	6,87			
	Azalan Tepki/Sakinleşme	1. İlk çocuk	189	27,73	6,54			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	27,26	5,92	1,103	,333	
		3. Son çocuk	122	28,66	5,97			
	Korku	1. İlk çocuk	189	28,21	8,00			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	28,34	5,50	,507	,603	
		3. Son çocuk	122	27,34	8,41			
	Mutsuzluk	1. İlk çocuk	189	35,50	5,04			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	35,00	3,94	2,499	,084	
		3. Son çocuk	122	34,14	5,79			
	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	1. İlk çocuk	189	27,02	6,82			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	25,75	6,44	1,627	,198	
		3. Son çocuk	122	25,69	6,77			
Dışadönüklük	Aktivite Seviyesi	1. İlk çocuk	189	36,11	6,64			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	32,34	7,73	1,165	,000*	1>2,1>3
		3. Son çocuk	122	32,77	7,65			
	Utangaçlık	1. İlk çocuk	189	22,68	7,79			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	23,66	7,03	,543	,581	
		3. Son çocuk	122	23,51	7,95			
	Yüksek Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	1. İlk çocuk	189	28,94	5,95			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	27,47	5,83	4,341	,014*	1>3
		3. Son çocuk	122	26,88	6,52			
	Gülümseme ve Kahkaha	1. İlk çocuk	189	33,68	5,36			
		2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	32,00	4,53	2,750	,065	
		3. Son çocuk	122	32,48	5,54			
	Dürtüsellik	1. İlk çocuk	189	27,21	5,59			
		2. Ortanca veya	38	26,73	5,41	,451	,637	

	ortancalardan biri						
	3. Son çocuk	122	26,62	5,48			
	1. İlk çocuk	189	35,43	3,69			
Yaklaşım/Olumlu Katılım	2. Ortanca veya ortancalardan biri	38	33,63	4,40	4,622	,010*	1>2
	3. Son çocuk	122	34,47	3,93			

*p<,05

Tablo 22’de araştırmaya katılan annelerin çocuklarının doğum sırasına göre mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur.

Çocuk doğum sırasına göre Gayretli Kontrol Mizaç Faktöründe yer alan *dikkati odaklama* ($F_{(2-346)}=2,727$, $p=,067<,05$), *engelleme denetimi* ($F_{(2-346)}=,080$, $p=,923>,05$), *algısal hassasiyet* ($F_{(2-346)}=,524$, $p=,593>,05$) ve *düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($F_{(2-346)}=1,081$, $p=,340>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Çocuk doğum sırasına göre Olumsuz Duygulanım Mizaç Faktöründe yer alan *rahatsızlık* ($F_{(2-346)}=1,517$, $p=,221>,05$), *azalan tepki/sakinleşme* ($F_{(2-346)}=1,103$, $p=,333>,05$), *korku* ($F_{(2-346)}=,507$, $p=,603>,05$), *mutsuzluk* ($F_{(2-346)}=2,499$, $p=,084>,05$) ve *kızgınlık/düş kırıklığı* ($F_{(2-346)}=1,627$, $p=,198>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Çocuk doğum sırasına göre Dışadönüklük Mizaç Faktöründe yer alan *utangaçlık* mizaç ($F_{(2-346)}=,543$, $p=,581>,05$), *gülümseme ve kahkaha* ($F_{(2-346)}=2,750$, $p=,065>,05$) ve *dürtüsellik* ($F_{(2-346)}=,451$, $p=,637>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Çocuk doğum sırasına göre *aktivite seviyesi* mizaç ($F_{(2-346)}=1,165$, $p=,000<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık ilk çocuk olan çocukların aktivite seviyesi mizaç özelliği düzeyinin ($\bar{X}=36,11$), ortanca veya ortancalardan biri olan çocukların düzeyi ($\bar{X}=32,34$) ile son çocuk olan çocukların düzeyinden ($\bar{X}=32,77$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Çocuk doğum sırasına göre *yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($F_{(2-346)}=4,341$, $p=,014<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık ilk çocukların yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliği düzeyinin ($\bar{X}=28,94$) son çocukların yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliği düzeyinden ($\bar{X}=26,89$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Çocuk doğum sırasına göre *yaklaşım/olumlu katılım* ($F_{(2-346)}=4,622$, $p=,010<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık ilk çocuk olan çocukların yaklaşım/olumlu katılım mizaç özelliği düzeyinin ($\bar{X}=35,43$) ortanca veya ortancalardan biri olan çocukların düzeyinden ($\bar{X}=33,63$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların doğum sırasına göre mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelenmiş ve sonuç olarak çocukların aktivite seviyesi, yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet ve yaklaşım/olumlu katılım mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. İlk çocukların, ortanca veya ortancalardan biri olan çocuklar ile son çocuklara göre aktivite seviyesi mizaç özelliğinden daha yüksek puan aldıkları; ilk çocukların son çocuklara göre yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet ve yaklaşım/olumlu katılım mizaç özelliklerinden daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. İlk çocukların ortanca ve son çocuklara göre mizaç özellikleri bakımından genel motor aktivite düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Yine ilk çocukların son çocuklara göre seveceği durumlara karşı daha heyecanlı ve istekli oldukları ve yüksek yoğunluklu uyaranları daha çok sevdikleri söylenebilir. Aytar vd. (2014) doğum sırasının mizaç üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğunu, buna göre ilk çocukların ortanca ve son çocuklara göre daha sıcakkanlı olduklarını tespit etmişlerdir. Anne babalar ilk çocukta, daha deneyimsiz ve acemiye, sonra doğan çocuklarda deneyim kazanırlar (Navaro, 1990, s. 31). Anne babalar ilk çocuklarının isteklerine karşı daha duyarlı olabilirler. Çocuğun her istediğinin yapılmasını, her istediğinin alınmasını sağlayabilirler. Bu durum da çocukları daha hareketli ve yoğunluğu fazla olan durumlardan daha çok zevk alan bireyler haline getirebilir.

i) Çocukların mizaç özellikleri, sahip olunan çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Tablo 23

Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Mizaç Özelliklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

	Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği Alt Boyutları	Sahip Olunan Çocuk Sayısı	N	Ortalama	Ss	F	P	Fark (Sidak)
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	1. Tek çocuk	59	29,46	6,98	,184	,832	
		2. İki çocuk	214	29,55	6,42			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	29,02	6,99			
	Engelleme Denetimi	1. Tek çocuk	59	32,78	5,39	1,553	,213	
		2. İki çocuk	214	32,57	4,82			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	31,50	5,01			
	Algısal Hassasiyet	1. Tek çocuk	59	38,51	2,81	1,004	,367	
		2. İki çocuk	214	38,21	3,16			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	37,76	3,50			
	Düşük Yoğunluklu	1. Tek çocuk	59	46,94	5,51	,463	,630	
		2. İki çocuk	214	46,27	5,33			

	Uyaranla Memnuniyet	3. Üç ve daha fazla çocuk	76	46,71	5,06			
Olumsuz Duygulanım	Rahatsızlık	1. Tek çocuk	59	29,31	7,22	,994	,371	
		2. İki çocuk	214	28,40	6,64			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	29,52	6,53			
	Azalan Tepki/Sakinleşme	1. Tek çocuk	59	28,55	7,15	,588	,556	
		2. İki çocuk	214	28,07	6,09			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	27,40	6,16			
	Korku	1. Tek çocuk	59	26,17	8,28	2,187	,114	
		2. İki çocuk	214	28,54	7,84			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	27,57	7,68			
	Mutsuzluk	1. Tek çocuk	59	34,65	5,98	,204	,816	
		2. İki çocuk	214	35,11	4,88			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	34,85	5,65			
	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	1. Tek çocuk	59	26,48	7,24	,113	,893	
		2. İki çocuk	214	26,30	6,57			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	26,73	7,04			
Dışadönüklük	Aktivite Seviyesi	1. Tek çocuk	59	36,55	7,20	2,870	,058	
		2. İki çocuk	214	34,24	7,03			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	33,78	7,96			
	Utangaçlık	1. Tek çocuk	59	20,89	7,98	3,346	,036*	3>1
		2. İki çocuk	214	23,25	7,53			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	24,27	8,00			
	Yüksek Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	1. Tek çocuk	59	30,14	5,72	4,117	,017*	1>2
		2. İki çocuk	214	27,56	6,28			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	27,84	6,07			
	Gülümseme ve Kahkaha	1. Tek çocuk	59	34,24	5,63	3,622	,028*	1>3
		2. İki çocuk	214	33,21	5,14			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	31,81	5,59			
	Dürtüsellik	1. Tek çocuk	59	28,21	6,06	1,866	,156	
		2. İki çocuk	214	26,71	5,15			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	26,65	6,02			
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	1. Tek çocuk	59	35,71	3,50	2,541	,080	
		2. İki çocuk	214	34,93	3,86			
		3. Üç ve daha fazla çocuk	76	34,20	4,20			

*p<,05

Tablo 23’de araştırmaya katılan annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre çocukların mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı sunulmuştur.

Sahip olunan çocuk sayısına göre Gayretli Kontrol Mizaç Faktöründe yer alan *dikkati odaklama* ($F_{(2-346)}=,184$, $p=,832>,05$), *engelleme denetimi* ($F_{(2-346)}=1,553$, $p=,213>,05$), *algısal hassasiyet* ($F_{(2-346)}=1,004$, $p=,367>,05$) ve *düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet* ($F_{(2-346)}=,463$, $p=,630>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Sahip olunan çocuk sayısına göre Olumsuz Duygulanım Mizaç Faktöründe yer alan *rahatsızlık* ($F_{(2-346)}=,994$, $p=,371>,05$), *azalan tepki/sakinleşme* ($F_{(2-346)}=,588$, $p=,556>,05$), *korku* ($F_{(2-346)}=2,187$, $p=,114>,05$), *mutсузлук* ($F_{(2-346)}=,204$, $p=,816>,05$) ve *kızgınlık/düş kırıklığı* ($F_{(2-346)}=,113$, $p=,893>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Sahip olunan çocuk sayısına göre Dışadönüklük Mizaç Faktöründe yer alan *aktivite seviyesi* ($F_{(2-346)}=2,870$, $p=,058>,05$), *dürtüsellik* ($F_{(2-346)}=1,866$, $p=,156>,05$) ve *yaklaşım/olumlu katılım* mizaç özelliğinde sahip olunan çocuk sayısına ($F_{(2-346)}=2,541$, $p=,080>,05$) mizaç özelliklerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Sahip olunan çocuk sayısına göre *utangaçlık* ($F_{(2-346)}=3,346$, $p=,036<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık vardır. Bu anlamlı farklılık üç ve daha fazla çocuğu olan annelerin çocuklarının utangaçlık mizaç özelliği düzeyinin ($\bar{X}=24,27$) tek çocuğu olan annelerin çocuklarının utangaçlık mizaç özelliği düzeyinden ($\bar{X}=27,84$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Sahip olunan çocuk sayısına göre *yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet* ($F_{(2-346)}= 4,117$, $p=,017<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık vardır. Bu anlamlı farklılık tek çocukların yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliği düzeyinin ($\bar{X}=30,14$) üç ve daha fazla çocuğu olan annelerin çocuklarından yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliği düzeyinin ($\bar{X}=27,84$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Sahip olunan çocuk sayısına göre *gülümseme ve kahkaha* ($F_{(2-346)}=3,622$, $p=,028<,05$) mizaç özelliğinde anlamlı farklılık vardır. Bu anlamlı farklılık tek çocuğu olan annelerin çocuklarının gülümseme ve kahkaha mizaç özelliği düzeyinin ($\bar{X}=34,24$) üç ve daha fazla çocuğu olan annelerin çocuklarının gülümseme ve kahkaha mizaç özelliği düzeyinden ($\bar{X}=31,81$) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmaya katılan annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre çocukların mizaç özelliklerinde farklılık olup olmadığı incelenmiş ve sonuç olarak çocukların yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet, utangaçlık ve gülümseme ve kahkaha mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ailede tek çocuk olan çocukların, ailesinde iki çocuk olan çocuklara göre yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliğinden daha yüksek puanlar aldıkları; ailesinde üç ve daha fazla çocuk olan çocukların, ailede tek çocuk olan çocuklara göre utangaçlık mizaç özelliğinden daha yüksek puan aldıkları; ailede tek çocuk olan çocukların, ailesinde üç ve daha fazla çocuk olan çocuklara göre gülümseme ve kahkaha mizaç özelliğinden daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir.

Ailede tek çocuk olan çocukların iki çocuk olanlara göre yüksek yoğunluklu uyaranlardan daha çok memnuniyet duydukları, üç ve daha fazla çocuk olanlara göre ise olumlu duygusal yanıt verme düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Anne babaların ailede tek çocuk olan çocuklarının her istediklerini yerine getirme durumları daha fazla olabilir. Bu da bir süre sonra çocuklarda daha fazlasını istemeye ve yüksek yoğunluklu uyaranlardan daha çok memnun olmaya sebep olabilir. Bunun yanı sıra ailede tek çocuğa gösterilen ilgi düzeyiyle daha fazla çocuğa gösterilen ilgi düzeyi bir olmayabilir. Daha çok çocuk demek her bir çocuğun farklı ihtiyaçlarına cevap vermeyi gerektirebilir. Bu nedenle tek çocukların daha mutlu olmasının altında anne babalarının daha ilgili olmaları yatıyor olabilir. Ayrıca ailedeki çocuk sayısının fazlalığı her çocuğun kendini ifadesini ve anlaşılır hissetmesini zorlaştırıyor olabilir. Bu durum da çocuk sayısının fazla olduğu ailelerin çocuklarında utangaçlığa neden olabilir.

3. Alt Problem

Çalışmaya katılan çocukların annelerinin kabul red durumları ile çocukların mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 24

Annelerin Kabul Red Durumları İle Çocukların Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Sıcaklık/Sevgi (Soğukluk/ Sevgisizlik)	Düşmanlık/ Agresyon	İlgisizlik/ İhmal	Ayrıştırılmamış Reddetme	Toplam Puan
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	r	-,248**	-,187**	-,200**	-,213**
		p	,000	,000	,000	,000
	Engelleme Denetimi	r	-,269**	-,273**	-,234**	-,139**
		p	,000	,000	,000	,010
	Algısal Hassasiyet	r	-,237**	-,030	-,059	,046
		p	,000	,572	,270	,388
Olumsuz Duygulanım	Düşük Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	r	-,269**	-,101	-,157**	-,049
		p	,000	,061	,003	,358
	Rahatsızlık	r	-,008	,048	,028	,057
		p	,876	,375	,605	,289
	Azalan Tepki/Sakinleşme	r	-,083	-,247**	-,163**	-,173**
		p	,122	,000	,002	,001
Dışadönüklük	Korku	r	-,032	,039	,032	,048
		p	,550	-,473	,546	,370
	Mutsuzluk	r	-,152**	-,009	-,127*	-,002
		p	,004	,867	,018	,974
	Kızgınlık/Düş Kıvrıklığı	r	,077	,246**	,153**	,300**
		p	,154	,000	,004	,000
Dışadönüklük	Aktivite Seviyesi	r	,074	,095	,070	,063
		p	,167	,077	,194	,239
	Utangaçlık	r	,043	,037	,083	,009
		p	,419	,493	,121	,869
	Yüksek Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	r	,027	,131*	,098	,101
		p	,619	,014	,069	,061
Dışadönüklük	Gülümseme ve Kahkaha	r	-,200**	-,075	-,137*	-,048
		p	,000	,163	,010	,368
	Dürtüsellik	r	-,006	,083	,021	,094
		p	,909	,124	,693	,078
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	r	-,083	-,015	-,067	,006
		p	,122	,786	,210	,911

*p<,05

**p<,01

Tablo 24’de annelerin çocuklarını kabul red durumları ile çocukların mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Gayretli Kontrol Mizaç Faktörüne yer alan *dikkati odaklama* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği’nin soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış reddetme boyutları ve toplam kabul red puanı arasında $p<,01$ ’e göre negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. *Engelleme denetimi* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği’nin soğukluk/sevgisizlik, düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihmal, ayrıştırılmamış reddetme boyutları ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,01$ ’e göre negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. *Algısal hassasiyet* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği’nin soğukluk/sevgisizlik

alt boyutu arasında $p<,01$ 'e göre; ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,05$ 'e göre negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. *Düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin soğukluk/sevgisizlik, ilgisizlik/ihtimal boyutları ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,01$ 'e göre negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır.

Olumsuz Duygulanım Mizaç Faktöründe yer alan *rahatsızlık* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin alt boyutları ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,05$ ve $p<,01$ 'e göre anlamlı bir ilişki yoktur. *Azalan tepki/sakinleşme* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihtimal, ayrıştırılmamış reddetme boyutları ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,01$ 'e göre negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. *Korku* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin alt boyutları ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,05$ ve $p<,01$ 'e göre anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. *Mutsuzluk* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin soğukluk/sevgisizlik alt boyutu arasında $p<,01$ 'e göre; ilgisizlik/ihtimal alt boyutu arasında $p<,05$ 'e göre negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. *Kızgınlık/düş kırıklığı* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin düşmanlık/agresyon, ilgisizlik/ihtimal, ayrıştırılmamış reddetme boyutları ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,01$ 'e göre pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır.

Dışadönüklük Mizaç Faktöründe yer alan *aktivite seviyesi* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin toplam kabul red puanı arasında $p<,05$ 'e göre pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. *Utangaçlık* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin alt boyutları ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,05$ ve $p<,01$ 'e göre anlamlı bir ilişki yoktur. *Yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin düşmanlık/agresyon alt boyutu ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,05$ 'e göre pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. *Gülümseme ve kahkaha* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin soğukluk/sevgisizlik alt boyutu ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,01$ 'e göre; ilgisizlik/ihtimal alt boyutu arasında $p<,05$ 'e göre negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. *Dürtüsellik* mizaç özelliği ile Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin alt boyutları ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,05$ ve $p<,01$ 'e göre anlamlı bir ilişki yoktur. *Yaklaşım/olumlu katılım* mizaç özelliği ile Ebeveyn

Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin alt boyutları ve ölçeğin toplam kabul red puanı arasında $p<,05$ ve $p<,01$ 'e göre anlamlı bir ilişki yoktur.

Annelerin çocuklarını kabul red durumları ile çocukların mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelendiğinde; annelerin çocuklarını kabul ve reddetmeleriyle çocukların bazı mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, bazı mizaç özellikleriyle pozitif ve negatif yönde düşük düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında Kaytez ve Durualp (2016) yaptıkları çalışmada annelerin kabul red durumları ile çocukların mizaç özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulmamışlardır. Bunun yanı sıra Micalizzi vd., (2017) zor mizaç ile negatif ebeveynlik arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Ebeveyn tutumları ile mizaç özellikleri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu belirten başka çalışmalar da vardır (Aytemiz, 2010; Işıkoğlu Erdoğan vd., 2017).

Annenin kabul reddinin (çocuğun kabulünü ifade eden soğukluk/sevgisizlik alt boyutu tersten kodlanarak soğukluk/sevgisizlik alt boyutunu ortaya çıkardığı için) soğukluk/sevgisizlik alt boyutu ile dikkati odaklama, engelleme denetimi, düşük yoğunluklu uyarılarla memnuniyet, algısal hassasiyet, mutsuzluk ve gülümseme ve kahkaha mizaç özellikleri arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Annenin çocuğuna karşı soğukluk ve sevgisizliği arttıkça çocuğun dikkati odaklama, olumsuz tepkilerini bastırma, düzeyi düşük olan durumlardan daha memnun olma, algısal hassasiyet, mutsuzluk ve gülümseme ve kahkaha mizaç özelliklerini geliştirme durumunun azalacağı söylenebilir. Çocuğun ilişki kurduğu ilk insan olan annesinden soğuk ve sevgisiz bir tavır görmesi, çocuğu psikososyal açıdan kötü etkileyebilir. Bu durum da çocuğun dikkati odaklama süresinin, algısal gelişiminin, olumsuz durumlara karşı kendisini kontrol etme düzeyinin ve olumlu duygulanım düzeyinin azalmasına neden olabilir. Yavuz, Selçuk, Çorapçı ve Aksan (2017) yaptıkları çalışmada düşük düzeydeki anne sıcaklığının, çocuğun olumsuz tepkilerini düzenlemede yaşadığı sorunlar (içselleştirme sorunları) üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir. Annenin soğukluğuna bir tepki olarak da çocuğun kendini kontrol etme düzeyi azalabilir. Bunun yanı sıra annesi tarafından sevgi görmeyen çocuk bu duruma bir süre alışarak duyduğu acı ve hayal kırıklığından dolayı oluşan mutsuzluğun üstesinden gelmeye başlamış olabilir. Bu mutsuzluğun azalmasında Ebeveyn Kabul Red Teorisine göre çocuğun, annesinin soğukluk

ve sevgisizliğiyle işlevsel anlamda başa çıkmada yeterli olması etkili olabilir (Rohner ve Khaleque, 2002).

Düşmanlık/agresyon alt boyutu ile dikkati odaklama, azalan tepki/sakinleşme ve engelleme denetimi mizaç özellikleri arasında negatif yönde; kızgınlık/düş kırıklığı, yüksek yoğunluklu uyarılarla memnuniyet mizaç özellikleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Annenin çocuğuna karşı düşmanlık ve agresyon göstermesi arttıkça çocuğun dikkati odaklama ve sürdürmesini, sıkıntılı durumlarda zor sakinleştirilmesini ve olumsuz tepkilerini bastırma düzeyinin azalacağı; kızgınlık ve sinir yaşaması ve düzeyi daha yüksek etkinliklerden memnuniyet duyma düzeyinin ise artacağı söylenebilir. Annenin çocuğuna karşı gösterdiği sözel veya fiziksel agresyon çocuğun çabuk dikkatini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca annesinden kendisine karşı öfke ve agresyon gören çocuk sakinleştirilemeyen ve tepkilerini dizginleyemeyen bir çocuk haline gelebilir. Bunun yanı sıra annesinden düşmanca tavırlar gören çocuk da öfkeli bir çocuk haline gelerek, bir süre sonra daha yüksek düzeye sahip etkinliklerden daha çok zevk duymaya başlayabilir veya annenin düşmanca tavırlarıyla bir baş etme yöntemi olarak bunu geliştirebilir. Örneğin; annesi bağırduğunda televizyonun sesini daha fazla açarak annesinin sesini bastırmaya çalışabilir.

İlgisizlik/ihmal alt boyutu ile dikkati odaklama, azalan tepki/sakinleşme, engelleme denetimi, düşük yoğunluklu uyarılarla memnuniyet, mutsuzluk, gülümseme ve kahkaha mizaç özellikleri arasında negatif yönde; kızgınlık/düş kırıklığı mizaç özelliği arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Annenin çocuğa karşı ilgisizliği arttıkça çocuğun dikkati odaklama ve sürdürme süresi, olumsuz durumlar karşısında zor sakinleştirilmesini, olumsuz tepkilerini bastırma düzeyini, derecesi düşük etkinlik ve durumlardan zevk alma durumunu, acı veren bir durum karşısındaki mutsuzluğunu ve olumlu bir ruh haline sahip olmasını azaltacağı; öfke ve hayal kırıklığı duymasını artıracığı söylenebilir. Bir çocuk annesinin ilgi ve dikkatini çekmek adına zor sakinleştirilen ve olumsuz tepkilerini bilerek bastırmayan bir çocuk haline gelebilir. Örneğin normal zamanda ilgisiz/ihmalkâr olan bir annenin, çocuk her ağladığında susana kadar onunla ilgilenmesi çocuğun bu durumunu besliyor olabilir. Ayrıca ilgisiz anneler çocuklarını birçok açıdan ihmal edebilir ve bu çocuklar kendisine sunulandan daha fazlasını isteyebilirler. Bu da çocukların düzeyi düşük etkinlik ve

durumlardan daha az zevk almasına ve olumlu duygulanımının azalmasına neden olabilir. Bu çocuklar ihmal edildikleri için daha çok kendisine yeten bireyler haline de gelmiş olabilirler. Bu da herhangi acı veren bir durum karşısında daha az üzüntü duymalarını sağlayabilir. Bununla birlikte özellikle sosyal duygusal açıdan ihmal edilen çocukta saldırganlık gibi olumsuz davranışlar gelişebilir (Özyürek, 2015). Çocuk kendisine karşı ilgisizce bir tavır gördüğünde hayal kırıklığı yaşayabilir ve öfke duyabilir.

Ayrıştırılmamış reddetme alt boyutu ile dikkati odaklama, azalan tepki/sakinleşme ve engelleme denetimi mizaç özellikleri arasında negatif yönde; kızgınlık/düş kırıklığı mizaç özelliği arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Anneler çocuklarına karşı kabul edici olduklarını düşünseler de çocuklarına reddetme davranışları sergileyebilirler. Annenin farkında olmadan reddetme davranışları sergilemesi arttıkça çocukların dikkati odaklama, azalan tepki/sakinleşme, engelleme denetim mizaç özellikleri düzeyinin azalacağı, kızgınlık/düş kırıklığı düzeyinin ise artacağı söylenebilir. Anneden red algılayan çocuğun birçok gelişim alanı bu durumdan olumsuz etkilenmektedir (Öngider ve Karadeniz, 2012). Buna bağlı olarak çocuk dikkatini sürdürmede zorlanabilir, sakinleştirilme düzeyi azalabilir ve olumsuz durumlarda tepkilerini bastırma durumları azalabilir. Bunun yanı sıra büyük bir bağlılık duyduğu annesinden algıladığı red düzeyi arttıkça çocukta kızgınlık ve hayal kırıklığı oluşabilir.

Toplam reddetme puanı ile dikkati odaklama, azalan tepki/sakinleşme, engelleme denetimi, düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet, algısal hassasiyet, gülümseme ve kahkaha mizaç özellikleri arasında negatif yönde; aktivite seviyesi, kızgınlık/düş kırıklığı, yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özellikleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Annelerin çocuklarını genel reddetme düzeyleri ile çocukların mizaç özellikleri arasındaki ilişki, redetmenin alt boyutları ile çocukların mizaç özellikleri arasındaki ilişki ile benzerlik göstermektedir. Annelerin çocuklarını genel reddetme düzeyleri arttıkça çocuklarda sakinleştirilebilme, olumsuz tepkilerini baskılama, derecesi düşük etkinliklerden zevk alma, algılayışında, olumlu duygulanımında azalma görülecektir. Annenin çocuğunu reddetmesi çocuğu birçok alanda olumsuz etkileyebilir. Reddedilen çocuk belki de dikkat çekmek adına veya annesinin kendisiyle daha çok ilgilenmesi uğruna daha zor sakinleşme belirtileri, olumsuz tepkilerini daha az bastırma davranışları ve daha fazla hareketlilik gösterebilir. Annesi tarafından reddedilen çocuğun, hayal kırıklığı artarak; olumlu

duygulanımı ve algısal hassasiyeti azalabilir. Algısal hassasiyetinin azalması çocuğun düşük yoğunluktaki etkinlikleri beğenmeyerek yüksek yoğunluktaki uyaranlardan daha çok zevk almasını sağlayabilir.

4. Alt Problem

Mizaç özellikleri anne kabul reddini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

Tablo 25

Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Alt Boyutları İle Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeğinin Soğukluk/Sevgisizlik Alt Boyutuna İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
		40,639	3,034		13,396	,000
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	-,050	,031	-,098	-1,603	,110
	Engelleme Denetimi	-,075	,048	-,111	-1,549	,122
	Algısal Hassasiyet	-,130	,058	-,124	-2,231	,026*
	Düşük Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	-,086	,037	-,136	-2,342	,020*
	Rahatsızlık	-,006	,028	-,012	-,211	,833
Olumsuz Duygulanım	Azalan Tepki/Sakinleşme	,002	,032	,003	,055	,956
	Korku	-,008	,024	-,020	-,347	,729
	Mutsuzluk	-,060	,037	-,093	-1,632	,104
	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	,021	,032	,041	,642	,521
Dışa dönüklük	Aktivite Seviyesi	,003	,031	,006	,092	,927
	Utangaçlık	,015	,026	,035	,583	,561
	Yüksek Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	,019	,034	,035	,556	,579
	Gülümseme ve Kahkaha	-,074	,037	-,118	-1,972	,049*
	Dürtüsellik	-,010	,040	-,016	-,248	,804
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	,026	,051	,030	,505	,614

R=0,403
R²=0,162
F₍₁₅₋₃₃₃₎=4,295
p=0,000

Bağımlı değişken: Soğukluk/Sevgisizlik

Tablo 25'e göre çocuk mizaç özelliklerinin anne kabul reddinin soğukluk/sevgisizlik alt boyutunu ne şekilde yordadığını ortaya koymak için yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinde dikkati odaklama, engelleme denetimi, algısal hassasiyet, düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet, rahatsızlık, azalan tepki/sakinleşme, korku, mutsuzluk, kızgınlık/düş kırıklığı, aktivite seviyesi, utangaçlık, yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet, gülümseme ve kahkaha, dürtüsellik, yaklaşım/olumlu katılım mizaç özellikleri, anne kabul reddinin soğukluk/sevgisizlik alt boyutu ile anlamlı bir ilişki ($R=0,403$, $R^2=0,162$) sergilemişlerdir ($F_{(15-333)}=4,295$, $p<,01$). Çocuk mizaç özelliklerinin anne kabul reddinin soğukluk/sevgisizlik alt boyutunu açıklama oranı %16'dır. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında yordayıcı değişkenlerden sadece düşük

yoğunluklu uyaranla memnuniyet ($p<,05$), algısal hassasiyet ($p<,05$) ve gülümseme ve kahkaha ($p<,05$) değişkenlerinin anne kabul reddinin soğukluk/sevgisizlik alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Diğer değişkenlerin ise soğukluk/sevgisizlik alt boyutu üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisi bulunmamıştır. Buna göre çocuğundüşük yoğunluklu uyaranlardan daha çok zevk alması, algısal açıdan daha hassas olması ve olumlu duygulanıma sahip olması annenin çocuğuna karşı soğukluk ve sevgisizliğini yordamaktadır. Algısal açıdan hassas olmak iyi bir durum olsa da çocuğun ışığa, sese ve uyaranlara karşı aşırı hassas olması annenin çocuğuyla ilgili olumsuz duygulanımını etkileyebilir. Örneğin zorlukla uyuttuğu bebeğinin en ufak sese uyanması, annenin bebeğine karşı soğukluk duymasına neden olabilir. Korelasyon analizinde de görüldüğü üzere çocukların gülümseme ve kahkaha mizaç özelliği arttıkça annenin soğukluk/sevgisizliği azalacaktır. Korelasyon ve regresyon analizleri birlikte değerlendirildiğinde çocuğun gülümseme ve kahkaha mizaç özelliğinin annenin soğukluk sevgisizlik düzeyini yükseltecek şekilde yordayacağı yorumu yapılabilir. Lengua ve Kovacs (2005) yaptıkları çalışmada çocukların mizaç özelliklerinin ebeveynin kabulünü yordadığını tespit etmişlerdir.

Tablo 26

Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Alt Boyutları İle Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeğinin Düşmanlık/Agresyon Alt Boyutuna İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	
		26,374	3,678		7,171	,000	
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	-,017	,038	-,028	-,446	,656	
	Engelleme Denetimi	-,109	,059	-,136	-1,859	,064	
	Algısal Hassasiyet	,033	,071	,026	,464	,643	
	Düşük Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	-,038	,045	-,051	-,851	,395	
	Rahatsızlık	-,004	,034	-,007	-,116	,908	
Olumsuz Duygulanım	Azalan Tepki/Sakinleşme	-,091	,039	-,143	-2,316	,021*	R=0,361
	Korku	,012	,030	,024	,406	,685	R ² =0,130
	Mutsuzluk	-,037	,044	-,049	-,833	,405	F ₍₁₅₋
	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	,074	,039	,125	1,907	,057	333)=3,321
Dışa dönüklük	Aktivite Seviyesi	-,042	,038	-,077	-1,112	,267	p=0,000
	Utangaçlık	,014	,031	,028	,461	,645	
	Yüksek Yoğunluklu Uyaranla Memnuniyet	,050	,042	,077	1,191	,234	
	Gülümseme ve Kahkaha	-,047	,045	-,063	-1,034	,302	
	Dürtüsellik	,070	,048	,097	1,464	,144	
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	,001	,062	,001	,016	,988	

Bağımlı Değişken: Düşmanlık/Agresyon

Tablo 26'ya göre çocuk mizaç özelliklerinin anne kabul reddinin düşmanlık/agresyon alt boyutunu ne şekilde yordadığını ortaya koymak için yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinde dikkati odaklama, engelleme denetimi, algısal hassasiyet, düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet, rahatsızlık, azalan tepki/sakinleşme, korku, mutsuzluk, kızgınlık/düş kırıklığı, aktivite seviyesi, utangaçlık, yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet, gülümseme ve kahkaha, dürtüsellik, yaklaşım/olumlu katılım mizaç özellikleri, anne kabul reddinin düşmanlık/agresyon alt boyutu ile anlamlı bir ilişki ($R=0,361$, $R^2=0,130$) sergilemişlerdir ($F_{(15-333)}=3,321$, $p<,01$). Çocuk mizaç özelliklerinin anne kabul reddinin düşmanlık/agresyon alt boyutunu açıklama oranı %13'dür. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında yordayıcı değişkenlerden sadece azalan tepki/sakinleşme ($p<,05$) değişkeninin anne kabul reddinin düşmanlık/agresyon alt boyutunu anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Diğer değişkenlerin ise düşmanlık/agresyon alt boyutu üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisi bulunmamıştır. Korelasyon analizinde de yer aldığı gibi çocuğun sakinleştirilebilme düzeyi arttıkça annenin çocuğuna karşı düşmanlık duyma düzeyinin azalacağı söylenebilir. Regresyon sonucuna göre çocuğun sıkıntılı durumlardaki sakinleştirilme düzeyi annenin çocuğuna duyduğu düşmanca duyguları ve saldırganlığı yordamaktadır. Çabuk öfkelenen ve öfkelenildiğinde sakinleştirilme düzeyi düşük olan çocuklar zor çocuk olarak nitelendirilirler. Daha mutlu, kolay sakinleştirilebilen ve yeniliklere çabuk uyum sağlayabilen çocuklar ise kolay çocuk olarak nitelendirilirler (Oliver, 2002). Zor çocukların anne babaları ebeveynliği zor bir süreç olarak tanımlarken, kolay çocukların anne babaları ebeveynliği kolay bir süreç olarak tanımlamaktadır (Trawick Swith, 2013, s. 184-185). Bu noktada mevcut araştırma sonuçlarına göre de çocuklardaki sakinleştirilebilme düzeyinin annelerinin düşmanlık ve saldırganlık göstermesini yordaması bununla açıklanabilir. Çocuğunun zor sakinleştirilmesinden dolayı bir tür tükenmişlik yaşayan anne bunu saldırgan davranışlarla dışavurabilir.

Tablo 27

Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Alt Boyutları İle Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeğinin İlgisizlik/İhmal Alt Boyutuna İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	
		24,955	2,731		9,139	,000	
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	-,030	,028	-,068	-1,087	,278	
	Engelleme Denetimi	-,056	,043	-,095	-1,289	,198	
	Algısal Hassasiyet	,032	,053	,034	,603	,547	
	Düşük Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	-,051	,033	-,091	-1,527	,128	
	Rahatsızlık	,009	,026	,020	,343	,732	
Olumsuz Duygulanım	Azalan Tepki/Sakinleşme	-,037	,029	-,078	-1,260	,209	
	Korku	,018	,022	,048	,811	,418	
	Mutsuzluk	-,088	,033	-,156	-2,665	,008*	
	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	,026	,029	,059	,890	,374	
	Aktivite Seviyesi	-,020	,028	-,049	-,701	,484	
Dışadönüklük	Utangaçlık	,034	,023	,089	1,449	,148	
	Yüksek Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	,054	,031	,113	1,739	,083	
	Gülümseme ve Kahkaha	-,042	,034	-,077	-1,256	,210	
	Dürtüsellik	,025	,036	,048	,715	,475	
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	-,012	,046	-,015	-,254	,800	

R=0,346
R²=0,119
F₍₁₅₋₃₃₃₎=3,009
p=0,000

Bağımlı Değişken: İlgisizlik/İhmal

Tablo 27'ye göre çocuk mizaç özelliklerinin anne kabul reddinin ilgisizlik/ihmal alt boyutunu ne şekilde yordadığını ortaya koymak için yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinde dikkati odaklama, engelleme denetimi, algısal hassasiyet, düşük yoğunluklu uyarılarla memnuniyet, rahatsızlık, azalan tepki/sakinleşme, korku, mutsuzluk, kızgınlık/düş kırıklığı, aktivite seviyesi, utangaçlık, yüksek yoğunluklu uyarılarla memnuniyet, gülümseme ve kahkaha, dürtüsellik, yaklaşım/olumlu katılım mizaç özellikleri, anne kabul reddinin ilgisizlik/ihmal alt boyutu ile anlamlı bir ilişki ($R=0,346$, $R^2=0,119$) sergilemişlerdir ($F_{(15-333)}=3,321$, $p<,01$). Çocuk mizaç özelliklerine göre anne kabul reddinin ilgisizlik/ihmal alt boyutunu açıklama oranı %11'dir. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında yordayıcı değişkenlerden sadece mutsuzluk ($p<,01$) değişkeni anne kabul reddinin ilgisizlik/ihmal alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Diğer değişkenlerin ise ilgisizlik/ihmal alt boyutu üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisi bulunmamıştır. Korelasyon analizinde de görüldüğü gibi mutsuzluk mizaç özelliği arttıkça annenin ilgisizlik/ihmal düzeyi azalacağı söylenebilir. Bu doğrultuda regresyon sonuçlarına göre de acı veren bir duruma karşı çocuğun üzüntü duymasının

derecesi olan mutsuzluk mizaç özelliği, annenin çocuğuna karşı ilgisiz ve ihmalkâr olmasını yordamaktadır. Duygudurumu çok çabuk düşebilen mutsuz bir çocuk, annenin çocukla olan ilişkisinde kendisini geri çekmesine neden olabilir.

Tablo 28

Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Alt Boyutları İle Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeğinin Ayırıştırılmamış Reddetme Alt Boyutuna İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	
		12,222	2,046		5,973	,000	
Gayretli Kontrol	Dikkati Odaklama	-,047	,021	-,140	-2,253	,025*	
	Engelleme Denetimi	,027	,033	,061	,835	,404	
	Algısal Hassasiyet	,050	,039	,071	1,266	,206	
	Düşük Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	-,022	,025	-,052	-,884	,378	
	Rahatsızlık	-,005	,019	-,016	-,278	,781	
Olumsuz Duygulanım	Azalan Tepki/Sakinleşme	-,031	,022	-,087	-1,407	,160	
	Korku	,005	,016	,019	,328	,743	
	Mutsuzluk	-,026	,025	-,061	-1,052	,294	
	Kızgınlık/Düş Kırıklığı	,087	,022	,265	4,034	,000*	
	Aktivite Seviyesi	-,022	,021	-,072	-1,053	,293	
Dışadönüklük	Utangaçlık	-,003	,017	-,012	-,194	,846	
	Yüksek Yoğunluklu Uyarılarla Memnuniyet	,008	,023	,023	,358	,720	
	Gülümseme ve Kahkaha	-,019	,025	-,046	-,764	,446	
	Dürtüsellik	,038	,027	,095	1,435	,152	
	Yaklaşım/Olumlu Katılım	-,006	,034	-,011	-,176	,860	

R=0,362
R²=0,131
F₍₁₅₋₃₃₃₎=3,343
p=0,000

Bağımlı Değişken: Ayırıştırılmamış Reddetme

Tablo 28'e göre çocuk mizaç özelliklerinin anne kabul reddinin ayırıştırılmamış reddetme alt boyutunu ne şekilde yordadığını ortaya koymak için yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinde dikkati odaklama, engelleme denetimi, algısal hassasiyet, düşük yoğunluklu uyarılarla memnuniyet, rahatsızlık, azalan tepki/sakinleşme, korku, mutsuzluk, kızgınlık/düş kırıklığı, aktivite seviyesi, utangaçlık, yüksek yoğunluklu uyarılarla memnuniyet, gülümseme ve kahkaha, dürtüsellik, yaklaşım/olumlu katılım mizaç özellikleri, anne kabul reddinin ayırıştırılmamış reddetme alt boyutu ile anlamlı bir ilişki (R=0,362, R²=0,131) sergilemişlerdir (F₍₁₅₋₃₃₃₎=3,343, p<,01). Çocuk mizaç özelliklerine göre anne kabul reddinin ayırıştırılmamış reddetme alt boyutunu açıklama oranı %13'dür. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında yordayıcı değişkenlerden kızgınlık/düş kırıklığı (p<,01) ve dikkati odaklama (p<,05) değişkenleri anne kabul reddinin ayırıştırılmamış reddetme alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamaktadır.

görülmektedir. Diğer değişkenlerin ise ayrıştırılmamış reddetme alt boyutu üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisi bulunmamıştır. Korelasyon analizinde görüldüğü üzere çocuğun kızgınlık/düş kırıklığı mizaç özelliği düzeyi arttıkça annenin ayrıştırılmamış reddetme düzeyinin de artacağı; çocuğun dikkati odaklama mizaç özelliği düzeyi arttıkça annenin ayrıştırılmamış reddetmesinin azalacağı söylenebilir. Korelasyon ve regresyon analizleri birlikte ele alındığında çocuğun kızgınlık/düş kırıklığı mizaç özelliğinin annenin ayrıştırılmamış reddetme düzeyini yükseltecek şekilde, dikkati odaklama mizaç özelliğinin ise annenin ayrıştırılmamış reddetme düzeyini düşürecek şekilde yordadığı yorumu yapılabilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Anne Kabul Red Durumu ile İlgili Sonuçlar

Çalışma grubundaki annelerin kabul red puanları incelenmiştir. Annelerin genel reddetme düzeyinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4).

Aylık hane gelir düzeyine göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin genelinde ve alt boyutlarında annelerin kabul red puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 5).

Hanede yaşayan kişi sayısına göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin genelinde ve alt boyutlarında annelerin kabul red puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 6).

Annenin yaşına göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin genelinde ve alt boyutlarında annelerin kabul red puanları arasında; ilgisizlik/ihtmal alt boyutunda annelerin yaşına göre anlamlı farklılık olduğu, yaşı 35 yaş ve üstü olan annelerin, yaşı 35 yaşın altında olan annelere göre çocuklarına karşı ilgisizlik ve ihmalkârlık düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 7).

Annenin öğrenim düzeyine göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin genelinde ve alt boyutlarında annelerin kabul red puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 8).

Annenin çalışma durumuna göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin genelinde ve alt boyutlarında annelerin kabul red puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 9).

Çocukların yaşına göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin genelinde ve alt boyutlarında annelerin kabul red puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 10).

Çocukların cinsiyetine göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin genelinde ve alt boyutlarında annelerin kabul red puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 11).

Çocukların doğum sırasına göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin genelinde ve alt boyutlarında annelerin kabul red puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 12).

Sahip olunan çocuk sayısına göre Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği'nin genelinde ve alt boyutlarında annelerin kabul red puanları arasında; ilgisizlik/ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme alt boyutlarında ve annelerin genel reddetme düzeyinde çocuk sayısına göre anlamlı farklılık olduğu; sahip olunan çocuk sayısı arttıkça annelerin red düzeyinin anlamlı fark yaratacak şekilde arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 13).

Çocukların Mizaç Özellikleriyle İlgili Sonuçlar

Çalışma grubundaki annelerin çocuklarının mizaç özellikleri incelenmiştir. Çocukların mizaç özelliklerinin çeşitlilik gösterdiği tespit edilmiştir (Tablo 14).

Aylık hane gelir düzeyine göre Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nde yer alan mizaç özelliklerinde çocuklar arasında; algısal hassasiyet, korku, aktivite seviyesi mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu ve aylık hane geliri yüksek olan ailelerdeki çocukların algısal hassasiyet mizaç özelliği puanlarının anlamlı fark oluşturacak şekilde yüksek olduğu, aylık hane gelir düzeyi düşük olan ailelerdeki çocukların ise korku ve aktivite seviyesi mizaç özelliklerinde daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 15).

Hanede yaşayan kişi sayısına göre Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nde yer alan mizaç özelliklerinde çocuklar arasında; aktivite seviyesi ve yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu ve hanede yaşayan

kişi sayısının daha az olduğu ailelerde yaşayan çocukların aktivite seviyesi ve yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinin daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 16).

Annenin yaşına göre Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nde yer alan mizaç özelliklerinde çocuklar arasında; dikkati odaklama ve düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu ve annelerinin yaşı daha büyük olan çocukların dikkati odaklama ve düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinde daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 17).

Annenin öğrenim düzeyine göre Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nde yer alan mizaç özelliklerinde çocuklar arasında; algısal hassasiyet ve gülümseme ve kahkaha mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu ve öğrenim düzeyi daha yüksek olan annelerin çocuklarının algısal hassasiyet ile gülümseme ve kahkaha mizaç özelliklerinde puanlarının anlamlı fark yaratacak şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 18).

Annenin çalışma durumuna göre Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nde yer alan mizaç özelliklerinde çocuklar arasında; dikkati odaklama ve algısal hassasiyet mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu ve anneleri çalışan çocukların dikkati odaklama ve algısal hassasiyet mizaç özelliklerinden aldıkları puanların daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 19).

Çocukların yaşına göre Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nde yer alan mizaç özelliklerinde çocuklar arasında; dikkati odaklama ve yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu ve yaşı daha büyük olan çocukların dikkati odaklama mizaç özelliğinde, yaşı daha küçük olan çocukların ise yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliğinde daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 20).

Çocukların cinsiyetine göre Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nde yer alan mizaç özelliklerinde çocuklar arasında; dikkati odaklama, engelleme denetimi, düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet, aktivite seviyesi ve yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu ve dikkati odaklama, engelleme denetimi ve düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinde kız çocukların erkek çocuklardan daha yüksek puanlar aldıkları, aktivite seviyesi ve yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özelliklerinde erkek çocukların kız çocuklardan daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 21).

Çocukların doğum sırasına göre Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nde yer alan mizaç özelliklerinde çocuklar arasında; aktivite seviyesi, yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet ve yaklaşım/olumlu katılım mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu ve ilk çocukların ortanca ve son çocuklara göre aktivite seviyesi mizaç özelliğinden daha yüksek puan aldıkları; ilk çocukların son çocuklara göre yüksek yoğunluklu uyaranla mizaç özelliğinden, ortanca çocuklara göre ise yaklaşım/olumlu katılım mizaç özelliğinden daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 22).

Sahip olunan çocuk sayısına göre Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği'nde yer alan mizaç özelliklerinde çocuklar arasında; utangaçlık, yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet ve gülümseme ve kahkaha mizaç özelliklerinde anlamlı farklılıklar olduğu ve tek çocuk olan çocukların iki çocuk olan çocuklara göre yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özelliğinden daha yüksek puanlar aldıkları; üç ve daha fazla çocuk olan çocukların tek çocuk olan çocuklara göre utangaçlık mizaç özelliğinden daha yüksek puan aldıkları; tek çocuk olan çocukların üç ve daha fazla çocuk olan çocuklara göre gülümseme ve kahkaha mizaç özelliğinden daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 23).

Anne Kabul Red ve Mizaç Özellikleri ile İlgili Sonuçlar

Araştırma kapsamında annelerin kabul red durumları ile çocukların mizaç özellikleri arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir (Tablo 24).

Anne kabul reddinin sıcaklık/sevgi alt boyutunun tersten kodlanmasıyla oluşan soğukluk/sevgisizlik alt boyutuyla çocuk mizaç özelliklerinden dikkati odaklama, engelleme denetimi, algısal hassasiyet, düşük yoğunluklu uyaranla memnuniyet, mutsuzluk ve gülümseme ve kahkaha mizaç özellikleri arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 24).

Anne kabul reddinin düşmanlık/agresyon alt boyutu ile çocuk mizaç özelliklerinden dikkati odaklama, engelleme denetimi, azalan tepki/sakinleşme mizaç özellikleri arasında negatif yönde, kızgınlık/düş kırıklığı ve yüksek yoğunluklu uyaranla memnuniyet mizaç özellikleri arasında ise pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 24).

Anne kabul reddinin ilgisizlik/ihmal alt boyutu ile çocuk mizaç özelliklerinden dikkati odaklama, engelleme denetimi, düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet, azalan tepki/sakinleşme, mutsuzluk ve gülümseme ve kahkaha mizaç özellikleri arasında negatif yönde, kızgınlık/düş kırıklığı mizaç özelliği arasında ise pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 24).

Anne kabul reddinin ayrıştırılmamış reddetme alt boyutu ile çocuk mizaç özelliklerinden dikkati odaklama, engelleme denetimi ve azalan tepki/sakinleşme mizaç özellikleri arasında negatif yönde, kızgınlık/düş kırıklığı mizaç özelliği arasında ise pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 24).

Annelerin genel reddetme puanları ile çocukların mizaç özelliklerinden engelleme denetimi, algısal hassasiyet, düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet, azalan tepki/sakinleşme, gülümseme ve kahkaha mizaç özellikleri arasında negatif yönde, kızgınlık/düş kırıklığı, aktivite seviyesi ve yüksek yoğunluklu uyararla memnuniyet mizaç özellikleri arasında ise pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 24).

Araştırma kapsamında çocuk mizaç özelliklerinin anne kabul reddini yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Düşük yoğunluklu uyararla memnuniyet, algısal hassasiyet ve gülümseme ve kahkaha mizaç özelliklerinin değişkenlerinin anne kabul reddinin soğukluk/sevgisizlik alt boyutu üzerinde anlamlı yordayıcı olduğu, azalan tepki/sakinleşme mizaç özelliğinin anne kabul reddinin düşmanlık/agresyon alt boyutu üzerinde anlamlı yordayıcı olduğu, mutsuzluk mizaç özelliğinin anne kabul reddinin ilgisizlik/ihmal alt boyutu üzerinde anlamlı yordayıcı olduğu, kızgınlık/düş kırıklığı ve dikkati mizaç özelliklerinin anne kabul reddinin ayrıştırılmamış reddetme alt boyutu üzerinde anlamlı yordayıcı olduğu tespit edilmiştir (Tablo 25).

Öneriler

Okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ile annelerin kabul red durumları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmanın sonuçlarına göre uygulamaya yönelik ve araştırmacılara yönelik şu öneriler verilebilir:

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Araştırma bulgularında sahip olunan çocuk sayısı arttıkça annelerin çocuklarını reddetme düzeyinin de arttığı görülmektedir. Anne reddinin artmasının çocukların psikolojik uyumlarını azalttığı bilinmektedir (Khaleque ve Rohner, 2012). Bu doğrultuda, çocukların sağlıklı gelişimini desteklemek için, özellikle çocuk sayısı yüksek olan ailelere yönelik, ebeveyn-çocuk ilişkileri ile ilgili aile eğitim seminerleri düzenlenebilir.
- Araştırma bulgularında annelerin çocuklarını reddetme düzeyleri ile çocukların çeşitli mizaç özellikleri arasında ilişki olduğu görülmektedir. Çevrenin beklenti, talep ve istekleri bireyin kapasitesi ve özelliklerine uygun olduğunda, birey çevreye sağlıklı uyum (uyum iyiliği) gösterebilir (Thomas ve Chess'den aktaran Newland ve Crnic, 2017). Bu doğrultuda, ebeveynlere yönelik olarak, çocuklarının mizaç özelliklerini tanımaları ve onlarla uyum iyiliği ilkesine uygun ilişkiler kurabilmeleri için aile eğitim seminerleri düzenlenebilir.
- Çocukların mizaç özelliklerinde farklılaşmaya yol açan bağımsız değişkenler göz önünde bulundurularak mizaç temelli eğitim ve müdahale programları geliştirilebilir. Bu programlar, sınıf içinde davranış sorunlarına yol açabilecek mizaç özelliklerinin baskın olması halinde, öğretmenlere bu durumla etkili bir şekilde baş etme becerileri kazandırabilir (Özdemir, Sağkal, Koruklu, Özdemir ve Çevik, 2018).

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Araştırma kapsamında ebeveyn kabul reddi yalnızca anneler açısından incelenmiştir. İleride yürütülecek araştırmalarda örnekleme babaların da dâhil edilmesi sureti ile anne ve babaların kabul red durumları ve etkili değişkenlerin neler olduğu karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
- Araştırma bulguları anne bildirimine dayalı ölçeklerden elde edilen verilerle sınırlıdır. İleride yürütülecek araştırmalarda gözlem temelli verilerin de araştırma sürecine dâhil edilmesi önerilebilir. Bu suretle, ebeveyn çocuk ilişkileri doğal ortamlarında gözlenerek, çocuğun mizaç özellikleri ile ebeveyn kabul red durumu arasındaki dinamik yapının nasıl işlediğine dair daha gerçekçi bir kavrayış elde edilebilir.

- Araştırmanın çalışma grubu okul öncesi eğitim kurumuna devam etmekte olan 4-6 yaş aralığındaki çocuklar ve annelerinden oluşmaktadır. İleride yürütülecek araştırmalarda, okul öncesi eğitim hizmetlerinden yararlan(a)mayan çocukların çalışma grubuna dâhil edilmesi sureti ile okul öncesi eğitim hizmetlerinden yararlanma durumunun anne kabul reddi ile çocukların mizaç özelliklerinde farklılaşmaya yol açıp açmadığı incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Abulizi, X., Pryor, L., Michel, G., Melchior, M., Van Der Waerden, J., & EDEN Mother Child Cohort Study Group. (2017). Temperament in infancy and behavioral and emotional problems at age 5.5: The EDEN mother-child cohort. *PloS one*, 12(2), 1-17.
- Acar, İ.H., Torquati, J.C., Encinger, A., & Colgrove, A. (2018). The role of child temperament on low-income preschool children's relationships with their parents and teachers. *Infant And Child Development*, 27(1), 1-17.
- Acarkan, İ. (2017). *Çocuklar neden farklı? Enneagram-dokuz mizaç modeline göre kişilik gelişimi*. İstanbul: Kurtuba.
- Adak, N. (2007). Kadınların ikilemi: İş ve aile yaşamı [Özel Sayı]. *Sosyoloji Dergisi*, 17, 137-152.
- Akbaş, B. (2016). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60 ay ve üzeri çocukların sosyal uyum becerileri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akın Sarı, B., İşeri, E., Yalçın, Ö., Akın Aslan, A., & Şener, Ş. (2012). Çocuk Davranış Listesi Kısa Formunun Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışması ve geçerliliğine ilişkin ön çalışma. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 15(3), 135-143.
- Altay, D. (2012). *Ebeveyn kabul-reddi ile ilköğretim 1. sınıf öğrencilerinin bilişsel gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Altınay, D. (2012). *Çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma tutumları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farklılıkların incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Altun Nalbant, A. (2016). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 yaş çocukların mizaç, sosyal yetkinlik özellikleri ile çaba sarfederek kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Anjel, M. (1993). *The transliteral equivalence, reliability and validity studies of the Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Mother-Form: A tool for assessing child abuse*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Arı, M., & Yaban, E. H. (2016). Okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları: Mizaç ve duygu düzenlemenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31(1), 125-141.
- Arpacı, F., & Ersoy, A. F. (2007). Kadının çalışmasının ailenin yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 11(11), 41-50.
- Arslan, H. (2010). *Algılanan ebeveyn kabul ve reddinin mizaç ve karakter özelliklerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aydın, M. Ş. (2015). *Çocuklarda (3-4 yaş) Zihin Kuramı ve kendini düzenleme becerisinin olumlu sosyal davranış üzerindeki etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aytar, A. G., Aksoy, A. B., & Kaytez, N. (2014). Anne kişiliği ve çocuğun mizaç özelliği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(3), 237-250.
- Aytemiz, T. (2010). *Ebeveynin kişiliği, çocuğun mizacı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bayındır, D., Güven, G., Sezer, T., Akşin Yavuz, E., & Yılmaz, E. (2017). The relationship between maternal acceptance-rejection levels and preschoolers' social competence and emotion regulation skills. *Journal of Education and Learning*, 6(2), 305-316.
- Bertan, M., Haznedaroğlu, D., Koln, P., Yurdakök, K., & Doğan Güçiz, B. (2009). Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi (2000-2007). *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 52(1). 1-8.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Can, A. (2018). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem.
- Carminar, P. M. (1991). *The effect of temperament on cognition during the first two years*. (Doctoral Dissertation). <https://search.proquest.com/docview/303930516> sayfasından erişilmiştir.
- Chess, S., & Thomas, A. (1965). *Your child is a person*. USA: Viking.
- Chess, S., & Thomas, A. (1991). Temperament and the concept of goodness of fit. In J. Strelau & A. Angleitner (Eds.), *Explorations in temperament- international perspectives on theory and measurement* (pp. 15-28). Boston: Springer.
- Chess, S., & Thomas, A. (1996). *Temperament: Theory and practice*. New York: Brunner Mazel. <https://psycnet.apa.org/record/1996-06334-000> sayfasından erişilmiştir.
- Çağdaş, A. (2002). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara: Nobel.
- Demirel Yılmaz, E., Gençer, A. G., Ünal Ö., & Aydemir, Ö. (2014). Enneagramdan Dokuz Tip Mizaç Modeli'ne: Bir öneri. *Eğitim ve Bilim*. 39(173). 396-417.
- Dereli, E., & Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Else-Quest, N. M., Hyde, J. S., Goldsmith, H. H., & Van Hulle, C. A. (2006). Gender differences in temperament: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 132(1), 33-72. 10.1037/0033-2909.132.1.33
- Erler, Ö. (2011). *Ebeveyn kabul reddi ile 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Erkan, S. (2013). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. F. Temel (Ed.), *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları içinde* (s. 3-43). Ankara: Anı.

- Erkan S., & Toran M. (2004). Alt sosyoekonomik düzey annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarının incelenmesi (Diyarbakır ili örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 27, 91-97.
- Erkan, S., & Toran, M. (2010). Child acceptance-rejection behaviors of lower and upper socioeconomic status mothers. *Social Behavior And Personality: An International Journal*, 38(3), 427-432. <https://doi.org/10.2224/sbp.2010.38.3.427>
- Erşahin Şafak, N. (2016). *Okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özellikleri, alıcı dil ve dikkat becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Eryavuz, A. (2006). *Çocuklukta algılanan kabul veya reddin yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri üzerindeki etkileri*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Evans, D. E., & Rothbart, M. K. (2007). Developing a model for adult temperament. *Journal of Research in Personality*, 41(4), 868-888.
- Fechete, G.L., Susa-Erdogan, G., & Benga, O. (2016). Internalizing problems in a sample of Romanian preschool children. Contributions of both child and maternal temperament along with family functioning. *Early Childhood Development and Care*. 188(1), 46-61.
- Gelgör, (2016). *Anne, baba ve çocuk tarafından algılanan ebeveyn kabul-red ve kontrolünün çocuğun duygu düzenleme becerisi ile ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Geyik, G. (2018). *Ebeveyn kabul/reddinin yetişkinlikteki psikolojik uyum üzerindeki etkisinin cinsiyet açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Goldsmith, H. H., Buss, A. H., Plomin, R., Rothbart, M. K., Thomas, A., Chess, S., Hinde, R.A., & McCall, R. B. (1987). Roundtable: What is temperament? Four approaches. *Child Development*, 58(2), 505-529.
- Gülay, H. (2011). Anne-babaların kabul red boyutlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolü. *Sosyal Bilimler Arastirmaları Dergisi*. 2, 163-176.

- Gürsoy, F., Aral, N., Ayhan, A. B., & Aydoğan, Y. (2004). Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların bağımlılık eğilimlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 62-71.
- Hughes, M. M., Blom, M., Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2005). Bridging Parental Acceptance-Rejection Theory and Attachment Theory in the preschool strange situation. *Ethos: Journal of the Society for Psychological Anthropology*, 33(3), 378-401. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.378>
- Işıkoğlu Erdoğan, N., Yoleri, S., & Tetik, G. (2017). Ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 0(42), 226-239.
- Janssen, J. A., Kolacz, J., Shanahan, L., Gangel, M. J., Calkins, S. D., Keane, S. P., & Wideman, L. (2017). Childhood temperament predictors of adolescent physical activity. *BMC Public Health*.17(8). 1-11.
- Jersild, A.T. (1979). *Çocuk psikolojisi*. (G. Günçe, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Kadan, G., Erten, H., & Ogelman, H. G. (2013). Hasta çocukların algıladıkları anne kabul reddi ile annelerinin kabul red düzeyleri arasındaki ilişki. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*. 1(1), 104-117.
- Karadeniz, G., & Öngider, N. (2012). Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR) üzerine Türkiye’de yapılan araştırmalar. *Maltepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 73-102.
- Kaya Ö.S., & Akgün, E. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların okula uyum düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*. 15(4), 1311-1324.
- Kaytez, N., & Durualp, E . (2016). Annelerin kabul-red düzeylerinin çocuğun mizacı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 58, 418-431.
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural

studies. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54-64.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00054.x>

Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2012). Pancultural associations between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adults: A meta-analytic review of worldwide research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(5), 784-800.

Kıldan, A. O. (2014). Aile içi ilişkiler ve özel durumlarda aile. T. G. Yıldız. (Ed.), *Anne baba eğitimi içinde* (s.55-71). Ankara: Pegem Akademi.

Kılıç, K. M., & Aytar, A. G. (2017). Erken çocuklukta sosyal becerilere sosyal beceri eğitiminin etkisi, sosyal becerilerle mizaç arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 42(191), 185-204.

Kim, K., & Rohner, R. P. (2002). Parental warmth, control, and involvement in schooling: Predicting academic achievement among Korean American adolescents. *Journal of cross-cultural psychology*, 33(2), 127-140.

LaBounty, J., Bosse, L., Savicki, S., King, J., & Eisenstat, S. (2017). Relationship between social cognition and temperament in preschool-aged children. *Infant and Child Development*, 26(2), 1-10. <https://doi.org/10.1002/icd.1981>

Lengua, L. J., & Kovacs, E. A. (2005). Bidirectional associations between temperament and parenting and the prediction of adjustment problems in middle childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26(1), 21-38.

Li, X., & Meier, J. (2017). Father love and mother love: contributions of parental acceptance to children's psychological adjustment: Father love and mother love [Special Issue]. *Journal of Family Theory and Review*, 9(4), 459-490. <https://doi.org/10.1111/jftr.12227>

Melis Yavuz, H., Selcuk, B., Çorapçı, F., & Aksan, N. (2017). Role of temperament, parenting behaviors, and stress on Turkish preschoolers' internalizing symptoms. *Social Development*, 26(1), 109-128.

Micalizzi, L., Wang, M., & Saudino, K. J. (2017). Difficult temperament and negative parenting in early childhood: A genetically informed cross-lagged analysis. *Developmental Science*, 20(2), 1-14.

- Morgan, C. T. (2013). Psikolojiye giriş. S. Karakaş & R. Eski (Ed.), *Kişilik* (B. Tegin, Çev.) içinde (s.285-305). Konya: Eğitim.
- Navaro, L. (1990). Beni Duyuyor Musun?. İstanbul Ya-pa Yayınları.
- Newland, R. P., & Crnic, K. A. (2017). Developmental risk and goodness of fit in the mother-child relationship: Links to parenting stress and children's behaviour problems. *Infant And Child Development*, 26(2), 1-18.
- Oliver, K. K. (2002). Understanding your child's temperament. *Family Life Month Packet*, 5, 1-2.
- Özdemir, Y., Sağkal, A. S., Koruklu, N., Özdemir, M., & Çevik, D. (2019). Ebeveynlere ve öğretmenlere uygulanan Mizaç Temelli Müdahale Programının 5-9 yaş grubu çocukların sosyal/duygusal ve öz kontrol davranışları üzerindeki etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(52), 69-107.
- Öztürk Can, H., & Aksel E. Ş., (2017). Ebeveyn kabulü/reddi ile ebeveyn uygulamaları ilişkisi ve etkileyen faktörler, *Humanities Sciences*, 12(1):35-51.
- Öztemür, G. (2018). *Relationships between executive functioning, private speech, and emotion regulation in preschoolers*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Özyürek, A. (2015). Çocuk ve aile içi ilişkiler. Y. Aydoğan & G. Gülümser Akduman (Ed.), *Çocuk ruh sağlığı* içinde (s. 71-108). Ankara: Eğiten.
- Prior, M., Bavin, E., Cini, E., Eadie, P., & Reilly, S. (2011). Relationships between language impairment, temperament, behavioural adjustment and maternal factors in a community sample of preschool children. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 46(4), 489-494.
- Pecora, G., Addessi, E., Paoletti, M., & Bellagamba, F. (2017). Relations between temperament and false belief understanding in the preschool age. *Journal of Child and Family Studies*, 27(5), 1682-1691.
- Pektaş, İ., & Özgür, G. (2005). İlköğretim öğrencilerinin anneleri ile olan ilişkilerini algılayışları ve bu ilişkiyi etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 21(2), 13-27. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/836103> sayfasından erişilmiştir.

- Putnam, S. P., & Rothbart, M. K. (2006). Development of short and very short forms of the Children's Behavior Questionnaire. *Journal Of Personality Assessment*, 87(1), 102-112.
- Putnam, S. P., Sanson, A. V., & Rothbart, M. K. (2002). Child temperament and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Children and parenting* (pp. 255–277). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Ramírez-Uclés, I., González-Calderón, M. J., del Barrio-Gándara, V., & Carrasco, M. Á. (2018). Perceived parental acceptance-rejection and children's psychological adjustment: the moderating effects of sex and age. *Journal of Child and Family Studies*, 27(4), 1336-1348. 10.1007/s10826-017-0975-2
- Rohner, R. P. (1994). Patterns of parenting: The warmth dimension in worldwide perspective. In W. J. Lonner & R. Malpass (Eds.), *Readings in psychology and culture* (pp. 113- 120). Boston: Allyn & Bacon.
- Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. *Current Directions in Psychological Science*, 7(5), 157–161. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.ep10836851>
- Rohner, R. P. (2005). Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ): Test manual. In R. P. Rohner & A. Khaleque (Eds.), *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* (pp. 43-106). USA: Rohner Research.
- Rothbart, M. K. (2007). Temperament, development, and personality. *Current Directions In Psychological Science*, 16(4), 207-212. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2007.00505.x>
- Rohner, R. P., & Ali, S. (2016) Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ). In V. Zeigler-Hill & T. Shackelford (Eds.), *Encyclopedia of personality and individual differences* (pp. 1-4). Germany: Springer.
- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A., & Evans, D. E. (2000). Temperament and personality: origins and outcomes. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 78(1), 122. 10.1037//0022-3514.78.1.122
- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A., & Hershey, K. L. (1994). Temperament and social behavior in childhood. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40, 21-39.

- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A., Hershey, K. L., & Fisher, P. (2001). Investigations of temperament at three to seven years: The Children's Behavior Questionnaire. *Child Development*, 72(5), 1394-1408. 10.1111/1467-8624.00355
- Rothbart, M. K., & Bates, J. E. (2007). Social emotional and personality development. In W. Damon & N Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology* (pp. 76-105). New York: Wiley.
- Rothbart, M. K., & Derryberry, D. (1981). Development of individual differences in temperament. *Advances in Developmental Psychology*, (1), 37-86.
- Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research*, 36(1), 16-47.
- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2002). Parental acceptance-rejection and life-span development: A universalist perspective. *Online Readings In Psychology And Culture*, 6(1), 1-10. [http://dx.doi.org/ 10.9707/2307-0919.1055](http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1055)
- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2003). Reliability and validity of the Parental Control Scale: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal Of Cross-Cultural Psychology*, 34, 643-649.
- Rohner, R. P. & Khaleque, A. (2005). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. USA: Rohner Research Publications.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Parental Acceptance-Rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos: Journal of the Society for Psychological Anthropology*, 33(3), 299-334. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.299>
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 73-87.
- Rohner, R. P., & Rohner, E. C. (1981). Parental acceptance-rejection and parental control: Cross-cultural codes ethnology. *Ethnology*, 20(3), 245-260. 10.2307/3773230

- Rohner, R. P., Saavedra, J. M., & Granum, E. O. (1978). Development and validation of the Parental Acceptance-Rejection Questionnaire: Test-manual. *American Psychology*, 8, 17-48.
- Sanson, A. V., & Rothbart, M. K. (1995). Child temperament and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Applied and practical parenting* (pp. 299–321). New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Seven, S. (2011). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sönmez, (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının mizaçları ile akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Şendoğdu, M. C. (2000). *Anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocuklarının anne-babalarını algılamaları ile anne babaların kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Trawick Swith, J. (2013). Erken çocukluk döneminde gelişim [çok kültürlü bir bakış açısı]. B. Akman (Ed.), *Bebeklikte sosyal ve duygusal gelişim* (Ö. Özgün, Çev.) içinde (s.168-195). Ankara: Nobel.
- Önder, A., & Gülay, H. (2007). Ebeveyn Kabul-Red Teorisi ve bireyin gelişimi açısından önemi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21), 20-28. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/234944> sayfasından erişilmiştir.
- Ural O., Güven, G., Efe-Azkeskin, K., Sezer, T., Yılmaz, E., Akşin, E., Bayındır D. (2015). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin kabul-red düzeyleri ile sosyal davranış denetimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(14), 456-471.
- Walker, S., Berthelsen, D. C., & Irving, K. A. (2001). Temperament and peer acceptance in early childhood: Sex and social status differences. *Child Study Journal*, 31(3), 177-192.
- Yavuz, H., Selçuk, B., Çorapçı, F., & Aksan, N. (2017). Role of temperament, parenting behaviors, and stress on Turkish preschoolers' internalizing symptoms. *Social Development*, 26(1), 109-128.
- Yavuzer, H. (1990). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi.

- Yılmaz Basılğan, F. *Annelerin kabul-red düzeyi ile çocukların davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yoleri, S. (2014). The relationship between temperament, gender, and behavioural problems in preschool children. *South African Journal of Education*, 34(2), 1-18. 10.15700/201412071206
- Yoleri S., & Küçükyeşil, G. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ile dil becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi eğitim Fakültesi Dergisi*. 16(1), 20-38.
- Yörükoğlu, A. (2013). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür.

EKLER

EK 1. Demografik Bilgi Formu

Sayın anne,

Bu ankete vereceğiniz cevaplar “Okul Öncesi Dönem Çocukların Annelerinin Kabul Red Durumları ile Çocukların Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı çalışmada kullanılacaktır. Burada vereceğiniz cevaplar, başka bir yerde ve başka bir amaçla kullanılmayacaktır. İçtenlikle ve doğru olarak vereceğiniz cevaplar için teşekkür ederim.

Dr. Öğr. Üyesi AYSEL TÜFEKÇİ AKCAN
Büşra NAKİŞ

**Anaokuluna devam eden çocuğunuzun adı
soyadı:.....**

**Anaokuluna devam eden çocuğunuzun doğum tarihi (gün, ay, yıl
olarak).....**

Yaşınız:

Eşinizin yaşı (Çocuğun babasının):

Ailenizin ortalama aylık geliri TL’dir.

1. Çocuğun cinsiyeti:

1. Kız
2. Erkek

2. Çocuğun doğum sırası:

1. İlk çocuk
2. Ortanca ya da ortancalardan biri
3. Son çocuk

3. Çocuk Sayısı:

1. Tek çocuk
2. İki çocuk
3. Üç çocuk
4. Dört ve daha fazla çocuk

EK 2. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği Anne Baba Formu

	BENİM İÇİN		BENİM İÇİN	
	DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
	Hemen Hemen		Hemen Hemen	
	Her zaman	Bazen	Nadiren	Hiçbir Zaman
	Doğru	Doğru	Doğru	Doğru Değil
1) Ben çocuğum hakkında güzel şeyler söylerim.	☐	☐	☐	☐
2) Çocuğum kötü davrandığında ona söylenir veya onu cezalandırırım.	☐	☐	☐	☐
3) Çocuğuma sanki orada hiç yokmuş gibi davranırım.	☐	☐	☐	☐
4) Çocuğumu gerçekten sevip sevmediğimden şüphe ediyorum.	☐	☐	☐	☐

EK 3. Ebeveyn Kabul Red/Kontrol Ölçeği Anne Baba Formu Kullanım İzni

**Ronald and Nancy Rohner Center
for the Study of Interpersonal Acceptance and Rejection**

Human Development & Family Studies, Box U-1058, University of Connecticut,
Storrs, CT 06269-1058 USA

**Limited License
PERMISSION TO REPRODUCE FOR
LIMITED EDUCATIONAL AND RESEARCH PURPOSES**

May 31, 2018

Permission is granted to **Busra Nakis** to reproduce and use any measures provided by Rohner Research Publications (hereinafter, "RRP") for use in a research project. In addition, in exchange for the permission granted above, Busra agrees to supply RRP with completed research results, in whatever form, and hereby grants a license to RRP to use such research results for interpretation, citation, and archiving. Scoring and data storage is available at no cost by registering this project at <http://parscore6.appspot.com> using a Gmail account. Please contact Prof. Dr. BEHIRE KUYUMCU - Gazi University (behirek@gmail.com) for further information on use of the scoring program.

Ronald P. Rohner, Ph.D.
Rohner Research Publications
www.rohnerresearchpublications.com

EK 4. Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği

©2000 Mary K. Rothbart,
University of Oregon
All Rights Reserved

Çocuk Davranış Listesi Kısa form 1

İsim_____

Sayı_____

Doğum tarihi:

Tarih_____

Ay Gün Yıl

Cinsiyeti_____

Tam yaşı:

Yıl Ay

Talimat: Lütfen başlamadan önce dikkatlice okuyunuz

Sonraki sayfalarda çocuğunuzun çeşitli durumlardaki tepkilerini tanımlayan çeşitli ifadelerle karşılaşacaksınız. Bu durumlar karşısında sizin çocuğunuzun tepkisinin nasıl olacağını belirtmenizi istiyoruz. Elbette, “doğru” tepki diye bir şey yoktur, çocuklar çok farklı şekilde tepki gösterebilirler ve biz de bu farklılıkların neler olduğunu öğrenmeye çalışıyoruz. Lütfen her ifadeyi okuyup onun, çocuğunuzun “geçtiğimiz altı ay içinde” benzer durumlardaki tepkisini “doğru” mu “yanlış” mı ifade ettiğine karar veriniz.

Eğer bu ifade;

çocuğunuz için tamamıyla yanlışsa 1’i

çocuğunuz için çoğunlukla yanlışsa 2’yi

çocuğunuz için kısmen yanlışsa 3’ü

çocuğunuz için ne doğru ne yanlışsa 4’ü

çocuğunuz için kısmen doğruysa 5’i

çocuğunuz için çoğunlukla doğruysa 6’yı

çocuğunuz için tamamıyla doğruysa 7’yi

daire içine alınız.

Eğer çocuğunuzda böyle bir durumla karşılaşmamışsanız ve bu nedenle o maddeyi yanıtlamıyorsanız uygun değil (UD) şikkını daire içine alınız.

Lütfen her durum için bir rakamı ya da uygun değil şikkını daire içine aldığınızdan emin olunuz.

EK 5. Çocuk Davranış Listesi (Kısa Form) Ölçeği Kullanım İzni

Çocuk Davranış Listesi İzni ▶ Gelen Kutusu x

Büşra Nakis <busranakis@gmail.com>

Alıcı: carpediemburcu ▼

Merhaba Sayın Hocam,

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisans Eğitimi görmekteyim. Eğitimimi Dr. Öğr. Üyesi Aysel Tüfekci Akcan danışmanlığında yürütmekteyim.

Türkiye uyarlaması yaptığınız "Çocuk Davranış Listesi Kısa Formu" adlı ölçeğinizi tez çalışmamda kullanmayı istemekteyiz. Eğer bu konudaki görüşünüz olumlu ise ölçeğinizin kendisi ile birlikte puanlamasını ve notlarını da göndermenizi rica ederim.

Saygılarımla

burcu akin sari <carpediemburcu@yahoo.com>

Alıcı: ben ▼

Ölçeği yolluyorum,
Kolay gelsin
Dr. Burcu

2 Ek

EK 6. İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzni

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 61316475-44-E.5526761
Konu : Anket Uygulaması
(Büşra NAKİŞ)

15.03.2019

Sayın : Büşra NAKİŞ
Başharık Mah. Gonca Sok. Derya Apt. No:8/8
Battalgazi / MALATYA

İlgi : a) 06.03.2019 tarihli dilekçeniz.
b) Valilik Makamının 14.03.2019 tarih ve E.5435148 sayılı onayı.

İlgi (a) dilekçenizde bahsi geçen "Okul Öncesi Dönem Çocukların Annelerinin Kabul Red Durumları ile Çocukların Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu anket/tez çalışmanıza istinaden alınan ilgi (b) onay ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Erhan PELİTOĞLU
İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

Eki : 1- Onay
2- Anket (18 sayfa)

Adres: Şht.Hamit Fendoğlu Cad. 44300 Merkez/MALATYA
Elektronik Ağ: malatya.meb.gov.tr
e-posta: ortaogretim44@meb.gov.tr

Bilgi için: Ortaöğretim Şubesi / Dahili : 4506-07-08
Tel: 0 (422) 280 44 00
Faks: 0 (422) 280 45 49

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden b38b-16f4-396a-9653-d299 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 61316475-44-E.5435148
Konu : Anket Uygulama İzin Onayı
(Büşra NAKİŞ)

14.03.2019

VALİLİK MAKAMINA

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Büşra NAKİŞ'in 06.03.2019 tarihli başvurusunda, "Okul Öncesi Dönem Çocukların Annelerinin Kabul Red Durumları ile Çocukların Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmasını, ilimiz Battalgazi ve Yeşilyurt ilçelerinde bulunan müdürlüğümüze bağlı ilkokullar bünyesindeki anasınıflar ile bağımsız anaokullarında uygulamayı talep etmekte olup, Anket-Tez Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu, 13/03/2019 tarihinde yapılan toplantıda anket uygulamasının; ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde, denetimleri ilgili okul müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmek üzere, derslerin aksatılmaması kaydıyla gönüllülük esasına göre araştırma/anket uygulamasını uygun görmüş olup, Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Erhan PELİTOĞLU
İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
14.03.2019

Ali TATLI
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

Adres: Şht.Hamit Fendoğlu Cad. 44300 Merkez/MALATYA
Elektronik Ağ: malatya.meb.gov.tr
e-posta: ortaogretim44@meb.gov.tr

Bilgi için: Ortaöğretim Şubesi / Dahili : 4506-07-08
Tel: 0 (422) 280 44 00
Faks: 0 (422) 280 45 49

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 3452-cadc-3a2d-9eeb-e42b kodu ile teyit edilebilir.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..